ВІСТІ КОМБАТАНТА

2

Ню Йорк 1962

ВІСТІ КОМБАТАНТА

КВАРТАЛЬНИК

РЕДАКТОРИ:
І. Кедрин-Рудницький
Ю. Тис-Крохмалюк

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:
Є. Шипайло, А. Валійський,
Р. Купчинський, В. Будний,
Ю. Лопатинський

ВИДАВЦІ:
Головна Управа Об'єднання
б. Вояків Українців в Америці
Головна Управа Братства
кол. вояків 1 УД УНА

СПІВУЧАСНІ:
Братство Українських Січових Стрільців
Об'єднання к. вояків УПА
Українська Стрілецька Громада в Канаді

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ

Австрія:
Dr. S. Naklowycz
Wien **XX**
Dresdnerstr. 124/III/19

Аргентина:
Fraternidad de los ex-comb.
de la 1 UD., Curacalique 760,
Buenos Aires, **Argentina**

Бразилія:
B. L. Bilynskyj,
Rua Piaui, 205-3
Sao Paulo, **Brazil**

Канада-Схід:
M. B. Bihus
219 Montrose Avenue,
Toronto 4, Ont., **Canada**

Канада-Захід:
O. Nawrockyj
544 Aberdeen Avenue,
Winnipeg 4, Man., **Canada**

ЗДА й всі інші краї:
"VETERANS' NEWS"
P. O. Box 1184
Church St. Station
New York 8, N. Y., U.S.A.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ

Австралія	0:8:0	0:2:0	ЗДА	3 дол.	75 ц.
Австрія	60 австр. шіл.	15	Канада	3 дол.	75 ц.
Англія	0:6:8	0:1:8	Німеччина	6 н. м.	1.10 н. м.
Аргентина	60 пез.	15 пез.	Франція	8 ф. фр.	2 ф. фр.
Бразилія	160 круз.	60 круз.			

VETERANS' NEWS, quarterly, published jointly by:
United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former Soldiers of the 1 Ukrainian Division UNA in association with:
Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian Insurgent Army, Inc., Ukrainian War Veterans' Association in Canada.
Address: P. O. Box 1184, Church Street Station, New York 8, N. Y., U.S.A.

ВІСТІ КОМБАТАНТА Рік 1962 Ню Йорк Ч.: 2 (6)

ЗМІСТ

СТУДІЙНИЙ ФОНД АННИ ОРТИНСЬКОЇ

Нижче подаємо список пожертв, що вплинули на адресу Громадського Комітету між 1-им грудня 1961 і 18-им червня 1962 року:

Інж. Чайківський (Пролог, Інк.)	$ 75.00
Роман Герасимович	25.00
Всч. о. Василь Танчак	10.00
Юрій Цвіл	10.00
Степан Хай	10.00
Василь Корж	5.00
Разом	135.00
З попереднього звіту	2,426.00
Досі вплинуло	2,561.00

Григорій Яремчук
фін. реф. Братства „Броди Лев"
в Ню Йорку

Дальші пожертви просимо слати на одну з нижче поданих адрес:

Dr. BOHDAN LEWYCKYJ
c/o BRODY-LEW, INC.
140-142 2nd Avenue
New York 3, N. Y.
U.S.A.

Mr. M. B. BIHUS
219 Montrose Avenue
Toronto 4, Ontario
Canada

За Громадський Комітет:

М. Б. Бігус, Е. Шипайло, Б. Чайковський, В. Гринього, В. Баранецький, Б. Левицький, Я. Балабан.

Printed by "LUNA," 77 St. Marks Pl., New York 3, N. Y.

ДУМКИ НА ЧАСІ

Ю. Т. К.

Будьмо готові!

Одинокий шлях вдержати мир, це бути готовими за нашу країну сягнути по зброю!

(През. Кеннеді 11/11, 1961)

Такий клич доходить до нас із сторінок публікацій усіх держав американського і европейського континенту: Міжнародні конфлікти у своїй відкритій і невиявлюваній формі дійшли до такого стану, що хто легковажить події, рискує незалежністю своєї батьківщини.

Ці думки не є нічим новим. Знаходимо їх на сторінках військових журналів і фахових публікацій на різних мовах світу. В них віддзеркалюється повага хвилі і турбота відповідальних людей за долю своїх держав, за реалізацію конечности — ,,бути готовими".

Але це не легка проблема. Рушницю можна випродукувати в кількох днях, гармату чи літака за кілька тижнів. Для модерної зброї, потрібно років підготови і великих фінансових та технічних засобів. Хто злегковажить ці вимоги, на цілі роки залишиться позаду у перегонах з ворогом. Іншими проблемами держав є модерний вишкіл вояків, створення командного стану, поважні припаси зброї і стрілива, яке зуживається у масових кількостях; слід додати тут ще потребу актуальних змін у тактиці і стратегії, які належать достосовувати до кожночасного стану розвою ядерної зброї, і ось маємо вирізок проблем модерної держави, з ділянки військової підготови. Не менш важливі питання цивільної оборони, бо ж війна буде тотальною, і питання духових цінностей. Як викресати з людини лицарського духа, коли вона у ситості, вигоді, у лінивстві тіла і думки, ледве чи розуміє про що йде? Сумний стан, який вже нині використовує ворог методами психологічної війни.

Коли мова про готовість нашої еміґрації, то її проблеми не менш важливі, хоч цілком відмінні. Реалітетом є для нас боротися з капітуляційними настроями ,,реальних" людей, реалітетом є наша поміч у духовому розумінні землякам у час, коли прийде вимога

помочі. Тут не може бути й мови про імпровізацію, прикметну риску майже всіх наших починів в роках наших збройних змагань. Таке наставлення було б каригідним історичним доказом нашої незрілости у війні, яка на довгі десятиліття або й століття може вирішити долю цілого світу, а з ним і нашого народу.

В Совєтській Україні заведено університетські семінарі на теми другої світової війни, або як вона офіційно зветься в СССР „великої вітчизняної війни". Це тільки один із засобів впоїти молоді російський імперіялістичний спосіб думання і мати в разі потреби кадри, насичені московським „вченням". Що ж ми і наша молодь за кордонами України зможемо протиставити вишколеним кадрам, коли станемо віч-на-віч з братами будувати державу? Чи не маємо вже досвіду з визвольних змагань браку національно-державної свідомости, що в практиці покривалась з недбальством, непідготованістю і отим „якось воно буде"? Чи маємо готові арґументи до переконливої дискусії? Чи знаємо зручно подавані арґументи ворога? Пригадаймо собі тільки гасла і підшепти ворога в часі визвольної революції і війни, чи другої світової війни, чи хоч би теперішні, але і пригадаймо собі теж нашу жалюгідну безрадність в обличчі тієї систематичної і науково випрацьованої большевицької психологічної війни!

В теперішній час насувається загроза нової війни, а з нею нова можливість здобути незалежність. І знову можна завважити лінивство думки і чину та вигідний викрут, що хтось інший за нас це зробить, що хтось інший скаже, що нам робити, і що відповісти оббріханим братам. Оце прокляте історичне „нехай німець скаже" тяжить далі над нами, хоч уже друге десятиріччя ми на Заході мали змогу бачити, що ніяка потуга ради ідеалів не буде боротися за визволення поневолених народів без особистих інтересів. Забагато у нас ворогів, щоб ми могли дрімати, здаючись на ласку чужих.

Оце болюче питання нині найбільш актуальне з усіх, яким наша еміґрація присвячує свою увагу. Між нами є чимало громадян, які взяли на себе обов'язок керівників і відповідальність громадську і політичну. Хотілось би бачити в них не тільки поверховну репрезентацію, але і відчуття дійсної відповідальности перед історією.

Перед нами стоїть до нашої диспозиції ЧАС, якого довжина проте нікому не відома. Це позитивний для нас історичний чинник. Використати його — це обов'язок наших чільних одиниць.

Як тільки ми станемо такими сильними, що зможемо повалити капіталізм, ми це негайно зробимо!

Ленін, 1920.

ДАВНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Юрій Тис-Крохмалюк

Похід татар на Україну у 1240 р.*)

В історії читаємо, що в останніх роках перед походом татар на Україну, князь Данило організував військо на татарський лад. Сказано просто, але за тими словами криється не тільки рішення змінити лицарський тип вояків та переконати інших князів і воєвод у такій потребі. За ними захована велитенська робота: розвідати про організацію ворога, його тактичні методи, його джерела сили, його замисли. Усі ці зміни, а зосібна стремління до одного військового проводу викликали невдоволення і бунти бояр, що вперто хотіли зберегти „старе", тобто дрібничкові і суто зовнішні види „традиції".

1236 року татари рушили походом на волзьких болгар, опісля на фінські племена і на половців. Розгром тих народів був тотальний, половці перестали існувати в історії. Черга приходила на руські землі.

Данило готується до війни. Скріплює оборонні споруди по містах, до Києва висилає свого тисяцького Дмитра, який готовить місто до оборони. Призначення цього найкращого вождя для оборони Києва вказує на те, що Данило знав уже добре татарські воєнні тактичні системи: за всяку ціну здобути столицю, оминати інші міста з оборонними спорудами. Татари нерадо приступали до облоги міст, бо це зупиняло похід і не давало можности використати один з найважливіших елементів їхньої стратегії — час. Час потрібний для заскочення противника, для дезорганізації, для паніки. То ж на шляхах свого походу, татари здобували тільки найважливіші міста, інші залишали за собою. Европа, зосібна західня, з безліччю оборонних міст і замків, була для них уже з тієї причини важким воєнним завданням. Тому татари, наскочивши тільки на східню Европу, осягнули щойно другий етап розвідки на більшу міру, (першим етапом була Калка), залишаючи здобути тогочасний світ на пізніше. З тієї причини вони завернули назад

*) Див. „Вісті Комбатанта" ч. 1, 1962, „Похід татар у 1223 році і бій иад Калкою".

з-над німецьких і італійських кордонів, залишаючи собі тільки „сателітів" у східній Европі.

Політика Данила і руських князів взагалі намагалась знайти співпрацю з Заходом. Русь була останньою християнською силою на Сході. Русь була першою лінією фронту проти монгольської імперії. Було зрозумілим, що допомога Русі і співпраця з нею повинна стати аксіомою Европи. Але для цього треба було переконати держави Заходу, які небезпеки для себе не бачили і бачити не хотіли. В тих справах князь Данило виїхав до угорського короля Белі IV, який підтримував бунтівничих бояр Галичини, з надією на здійснення своїх мрій про велику християнську державу угрів на сході Европи**).

Ото ж завданням Данила було не тільки вибити з голови його експансивні ідеї, але скермувати їх на об'єднання у війні проти татар. Після розмов з Белею, Данило поїхав просто до Польщі з метою створити протитатарський союз. В той час 1239 р. прибув на Захід чернігівський князь Михайло, майже в переддень нападу татар на чернігівську землю.

1240 року татари рушили на Україну шляхом Козельськ, Чернігів, Київ. Місто боронив воєвода Дмитро і після важких боїв татари здобули столицю 6 жовтня 1240 року. Військо і мешканці Києва боронилися до останньої людини, Дмитро ранений попав у татарський полон. Начальний вожд походу Батий помилував воєводу Дмитра за його воєнні чини. В історії говориться про те, що Батий пішов на Угорщину за намовою Дмитра, що не може відповідати правді. Татари мали у пляні похід на Угорщину теж тому, бо туди схоронилися останки половців за дозволом короля Белі.

Після упадку Києва, татари рушили на Кам'янець, Володимир і Галич. Менші міста Данилів, Кремʼянець і і., які ставили їм опір, вони залишали за собою, хоч могли їх без більшого труду здобути. Татари везли з собою потужні облогові машини і модерні споруди до наступу на укріплення, але вживали їх тільки при здобуванні згаданих вище міст. Можна припускати, що штурмові споруди татари мали намір ужити в середущій і західній Европі.

Татари йшли згаданим шляхом, розпускаючи тільки дрібніші загони на боки, мабуть не далі забезпечення свого походу. Населення, якщо вспіло, ховалося по лісах і дебрах. Україна ставила опір і не піддавалася, як це, напр., зробила Московщина, яка до татарських загонів додала свої відділи.

В Галичині татари розділилися на три загони. Один з них рушив

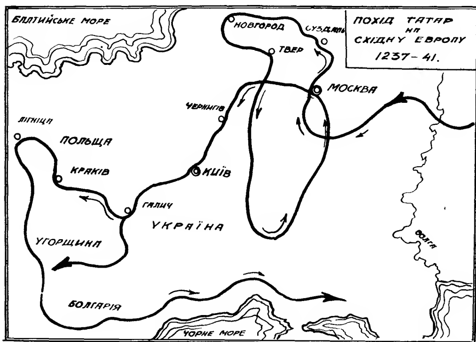
**) Беля IV після нападу татар не закинув своїх утопійних ідей підкорити собі Україну. 1245 р. Беля виступив війною проти Данила, але розгромлений у вирішному бою під Ярославом, покинув усякі наміри експансії в напрямку українських земель.

на Польщу, шляхом на Краків, опісля завернув під Ліґніц, де розгромив з'єднані німецько-польські війська, і далі на Морави і Чехи, а звідтіль впав несподівано на Угорщину у скоординованому поході з обома іншими загонами, що перейшли Карпати.

Тут татари розсіялися в багатьох напрямках, винищуючи країну до щенту. І враз завернули назад, частинно на Семигород, а частинно, зачепивши побережжя Адрійського моря, через Болгарію. Причиною такого несподіваного відвороту була смерть хана у Каракорум, і зв'язані з нею державні справи.

Українські землі залишаються під статутом татарських „сателітів". Данило має змогу вести свою прозахідню політику, що пробував теж чернігівський князь Михайло. Його і князя Андрія татари покарали за те смертю. Данило має більше свободи. Йде походом на „татарських" людей, себто проти тих, що з господарських причи ставилися прихильно до татар, воює самостійно з сусідніми державами, приймає королівську корону від Папи, як символ приналежности до західнього світу.

Батий-хан і його наслідник живуть у столиці західньо-монгольської держави Золотої Орди, у місті Сараю. Нащадки Чінгіс-хана не вміють зберегти в цілості велику імперію. Вона роздрібнюється і врешті перестає існувати.

Стратегія татар була вповні відмінна від західньої, а навіть від стратегії Атиллі. Війни велися тоді таким способом, що обидві сторони старалися — маршуючи проти себе — дійти до вирішного бою. Цей бій і справді вирішував війну. Монгольська стратегія полягала в тому, що ніколи ціле військо не встрявало в один бій. Були десятки і сотні боїв, несподіваних наскоків, і війну вирішав остаточний стан ослаблення чи нездібности до воєнного діла, а не одна битва. Отже плян був дуже скомплікований і розрахований на найкоротший час і на великі простори. Монгольська військова еліта мала прикмету, яка була незрозуміла деінде: мала змисл „географічної" чи простірної орієнтації.

Підкорені країни монголи організували в одиниці, які мали спільні життьові інтереси. Це були менш чи більш залежні від Каракоруму держави, важливі союзники у війні, але теж у мирі. Вони платили податки, доставляли людського континґенту на війни, у них вербували розвідчиків у вільні країни світу. Ці розвідчики це були здебільша купці, які запам'ятували собі шляхи, ріки,觉 теренові перепони, розміщення вулиць і оборонних споруд по містах і все те знову без записування, з пам'яті звітували куди слід. Підготова до великого походу тривала цілими роками.

Напад проходив переважно на три шляхи концентрично і скоро. Час відгравав велику ролю. Час був найбільшим ворогом їхньої стратегії. Заскочення вимагало перебороти несамовито скоро простори, заскочити противника несподівано, не дати йому спам'ятатися, вивчити тактику боїв. Три групи походу мали на меті згори визначений терен концентрації, або окруження ворожих сил. Інші очищувальні сили старалися використати і притягнути до співпраці невдоволені групи населення, теж усякого роду фахівців і спеців. Здобувши Китай, монголи принадили на свою службу китайських артилеристів і інженерів від будови оборонних міст. Визначні військові фахівці воєнного діла з підкореної Азії, були на службі татар. Від китайців вони навчилися здобувати міста, „п'яті колони" розкладали ворога зсередини (бродники під Калкою, татарські люди проти Данила).

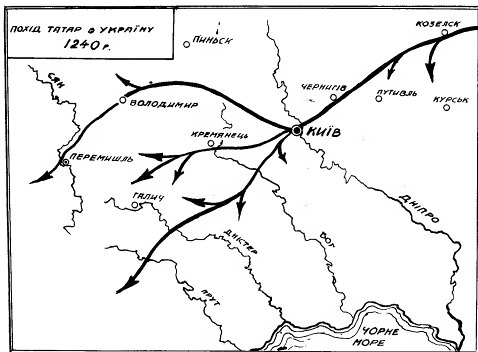
Перед боєм татари знали досконало, куди противник посувається, яка його сила і які слабі сторони. Старалися розкласти союзи пропаґандою, як ось перед Калкою союз руських князів з половцями. Поле бою вибирали самі при допомозі тактичних підступів. Ніби-то розбиті відділи втягали погоню за собою, роздрібнюючи ворожі сили і втягаючи його на догідний собі і наперед вивчений терен.

Ідеологічною засадою було те, що ворог мусить бути знищений тотально. На ворога гряде пімста і невмольна кара, вона мусить досягнути його хай би й на кінці світу. Карали в імені вищої сили, (в імені Бога), як це придумують усі диктатори по нинішній день. Нищили, вбивали, переселювали в ім'я ідеї (Бог на небі, хан на землі!). Законом було, наприклад: коли підбили якийсь народ, кожний, хто вирвався і втік за кордон, був так само підданим хана, як і той що залишився. Тому татари вимагали видачі втікачів як своїх рабів („громадян") силою. Хто приймав втікача, стався ворогом татар, як було, напр., з угорцями, які прийняли на свою територію половецьких утікачів.

Здобувши чужу державу, старалися знищити в першій мірі її верхівку та настановити іншу, яка через слабість характеру, або ради страху, виконувала усі накази татарських намісників. Щойно тоді рушали на дальший підбій сусідніх держав.

Зате невпорядковані під деяким оглядом були справи всередині імперії. Після смерти головного хана, до столиці мусіли прибути усі визначні керманичі, які переважно були з роду Чінгіс-хана. Ця тактика виявилася при розрості імперії невигідною і критичною.

(Закінчення на стор. 10-ій)

НАЙНОВІША ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Двадцятиріччя Української Повстанської Армії

Двадцятиріччя мілітарної організації УПА ставить перед нами вимогу вглибитися в питання підпільної і партизанської боротьби України. Дискусії довкола меншої чи більшої доцільности УПА завелися свого часу у широкому діяпазоні: від ґльорифікації до злосливого обезцінення, а навіть заперечування факту військових повстанських операцій. Вирозуміла до наших специфічних умов людина могла б признати, що неґативні опінії. джерелом яких були особисті і гурткові мотиви, виринули в часах пристрастей у таборовому безділлі. Сьогодні маємо уже належну перспективу і невтральні та ворожі джерела, щоб навіть всупереч колишній особистій оцінці визначити належне місце Українській Повстанській Армії не тільки в історії нашої батьківщини, але в мілітарній історії світу 20-го століття.

Французька революція переламала непорушні і штудерні доктрини ведення війни 18 століття, але процес змін не завершився посьогодні. На підставі досвідів наполеонівських війн побудував свої тези

(Закінчення зі стор. 9-ої)

Батий-хан і його генерали, внуки Чінгіс-хана, мусіли вернутися до Каракорум, як тільки прийшла вістка про смерть хана Угетея. Це й перервало похід на Европу.

Західні держави Европи ввесь час леліяли мрії про коекзистенцію з потужною імперією монголів. Очевидно, без взаємности, бо монголи вважали ці намагання за вияв слабости. Ці міражі не сповнилися, а монголи більше не появилися. Байдужість до перспектив для нащадків, байдужість до розбитих і поневолених, повне незнання противника, незрозуміння тих сил, що нормують жажду влади у велитенських розмірах, врешті іґноранція і спрощування усього, що діється поза власним кругом зацікавлення, характеризує Захід у зустрічі з татарською небезпекою. Те саме повторилося в 16 столітті віч-на-віч з турецькою загрозою. Те саме переживаємо і сьогодні. Сімсот чи триста років не міняє психіки людини, і тому в багатьох випадках історія залишається і надалі вчителькою життя.

Клявзевіц, в яких висвітлив значення особовости і моральних елементів війни. Тут теж уперше появляється поняття „народніх" воєн. А проте Захід, коли б був краще обзнайомлений з подіями у Східній Европі, міг би пересунути границю появи „народніх" воєн (в теперішньому розумінні — національних) на майже два століття назад, до часів Хмельницького. Нема сумніву, що вина тут у великій мірі наша. Антимілітарне наставлення українців у 19-му столітті не дозволило докласти нам зусиль, щоб ім'я українського геніяльного полководця знайшло належну оцінку в мілітарній історії світу.

Тези Клявзевіца приймалися поволі, хоч визнано його за клясичного автора воєнного мистецтва. Слід звернути увагу, що його твір „Про війну", згідно з напрямними Леніна, став базою московської воєнної доктрини. Питання індивідуальности вояка у збройних силах нації у 20-му столітті уступило місця проблемі високої технізації військ, а з тим дрібної спеціялізації вояків. Масові війська з першої світової війни започаткували звужування бойових прикмет вояка, а друга світова війна пішла ще дальше у тому напрямі. Вузька фаховість довела до такого стану, що вояк не охоплює вже самого феномену боротьби, і не є здібний боротися поза своєю вузькою спеціяльністю. Те саме стосується і старшин вищих щаблів, які теж не охоплюють уже проблем війни, зв'язаних з політичними, господарськими, технічними та іншими ділянками. У висліді стоїмо нині перед фактом, що воєнна техніка і вояк — вузький спец, не запевнюють ні перемоги, ні доцільного ведення війни.

Такий стан довів після другої світової війни до деякої стаґнації на Заході, спричиненої ще недостачею ініціятиви, динаміки і будь-якої мети існування на майбутнє. В той час московська імперія, здаючи собі справу зі сліпого кута, пройшла Рубікон: використала до найвищих границь досвід партизанської стратегії і тактики, зосібна в Україні, і надала нове обличчя майбутній війні.

Йде тут головно не так про тактику, як про моральну і бойову вартість вояка. Ці прикмети виробляються найкраще в партизанській війні і саме їх можна простудіювати на примірах українських боїв 1918-22 і 1942-52 років. Нині знаємо, що большевики в післявоєнних роках відтворювали в терені не тільки більші битви з українськими підпільними силами та повстанськими з'єднаннями, але й малі сутички і засідки, в яких діяли не більш, як кілька вояків. Із соток і тисячів дрібних сутичок, найкраще можна дістати картину бойових вартостей вояка. На жаль, в той час Захід не цікавився тими подіями, навіть не знав про них, довіряючи московській пропаґанді, що одиноким партизанським військом у Східній Европі були червоні партизани, а все інше, це маловажна внутрішня справа Совєтського Союзу.

На щастя, під тиском подій останніх років, зайшла на Заході деяка зміна. Все таки нині ще одна проти одної стоять дві концепції: Західня, яка не може ще відірватися до належної міри від докладної спеціялізації вояка, і східня, підпорядкована суворій комуністичній доктрині про світову революцію. Ні одна сторона не заперечує нині ваги особовости вояка і його бойової ініціятиви та відповідальности. Ні одна не може ще вийти поза рямці свого добровільного чи конечного звуження. Захід не покидає надмірної спеціялізації, але вже є на дорозі засадничої перебудови в напрямі творення партизанських відділів. Москва не може дозволити на повну ініціятиву вояка-партизана, Москва боїться вільної людини! І тут найслабше місце московської імперії!

Коли УПА завжди перемагала московських партизан, краще узброєних і численніших, то причиною того явища була моральна вищість українського повстанця над московськими з'єднаннями, що являлися в суті речі реґулярними відділами червоної армії, вишколеної до партизанських дій і післаними у ліс. Свобода рішень кожного вояка у бою є найбільшою цінністю в підпільній і повстанській війні.

Українська Повстанська Армія має за собою досвід, якого не можуть дати червоні партизани Ляосу, В'єтнаму чи інших теренів московської експансії. Проте на Заході знання про УПА незвичайно вбоге в порівнянні до вартостей, які знаходимо в УПА і в її довголітній боротьбі проти СССР, комуністичної Польщі і Чехословаччини. Стратегія і тактика УПА перевищає набагато досвід червоних партизанських відділів, керованих з Москви, забезпечених багатими засобами модерної логістики та бережених політичними комісарами. УПА не мала ніякої посторонньої допомоги, вона рахувалася як не з ворожістю західнього світу, то щонайменше з політичними труднощами; УПА не мала завчасу вишколених спецвідділів, не мала генеральних штабів із їхніми майже безмежними можливостями. А все ж УПА, її генеральний штаб, старшини і вояки добивалися успіхів і перемог над ворогом. Причиною такого надзвичайного бойового духа була висока моральна постава повстанців, вимога проводу УПА повної свободи бойового діяння кожного поодинокого вояка, як основи ідейного борця за волю, повної бойової ініціятиви.

УПА діє нині в іншій формі на рідних землях і в місцях заслання українського населення. Про це знаємо із скупих вісток, друкованих в совєтській пресі. Перехід УПА у підпілля належить покищо до таємниць організаційного характеру. Зате стратегія і тактика повстанських відділів УПА є нині відкрита і простудійована ворогом. Крім декількох публікацій в Польщі, Москва вкриває тайною висновки з боротьби УПА в сорокових і п'ятдесятих роках.

За написання історії українських збройних зусиль у 2-ій світовій війні

З нагоди 18-ріггя бою під Бродами

Звичайно відзначуємо роковини у т. зв. круглі роки, у 5, 10, 20-ліття національної події. Але, коли сьогодні згадуємо цей непересічний чин, таки замало висвітлений в нашій військово-історичній літературі, то робимо це свідомо і пляново. Двадцятиріччя 1 Української Дивізії припадає за рік, а 20-річчя бою під Бродами за два роки. Щоб приготовити академію, чи інше льокальне святкування — не треба довгого часу. Але завдання нашої еміґрації, а в цьому випадку наших колишніх вояків 1 УД, не є тільки короткотривалі імпрези, а поважніші праці військового характеру. Ми переживали і брали участь в історичних подіях не тільки сусідніх з нами народів і не тільки окупантів нашої землі, але саме в подіях власної національної історії. Ці події утривалити після 20 років, коли маємо до них уже історичну перспективу, повинно бути завданням, яке слід зреалізувати в наступному, чи в двох наступних роках. А на такі завдання, це час дуже короткий, і вимагає вже тепер поважної і сконцентрованої праці не одиниці, а кількох істориків і учасників воєнних подій.

Коли переглядаємо чужу літературу в наших справах, не знаходимо в них багато оцінок про 1 УД. Вони звичайно дуже скупі, наче б автори нерадо торкалися українських справ, наслідуючи повну мовчанку совєтських видань. Ні в офіційних звідомленнях з війни, ні у виданих джерелах нема ніякої згадки про українські збройні сили за другої світової війни. Це відома політика, яку переводить окупант, а інші не мають зацікавлення протиставитись їй: намагання українського народу осягнути політичну незалежність і свободу, до того намагання із зброєю в руках, мають потонути у забутті. Ніякі публікації, ніякі документи не повинні свідчити наступним ґенераціям про збройні труди, що їх нація поклала для свого визволення!

(Закінчення на стор. 14-ій)

Ці факти ставлять перед нами, українськими колишніми вояками певні, чітко окреслені завдання: у двадцятиліття УПА довести український досвід партизанської війни до відома Заходові, тим більше, що ця ділянка має нині у світі гостро актуальний характер*).

Юрій Тис-Крохмалюк

---

*) За нашими відомостями, приготовляється до друку праця військового характеру про УПА в англійській мові. — **Ред.**

Д-р Матвій Стахів

Стан духа й дисципліни в Армії УНР в січні 1919 р.

(Із доповіді, виголошеної на зібранні Історично-філософічної Секції і Військово-історичного Інституту НТШ в Ню Йорку)

Повстання Директорії УНР було революційним виступом проти формального уряду власної держави з мотивів у першу чергу національно-державних. У першій Декларації з 15 листопада 1918 р., що закликала до всенародного повстання підкреслені лише національно-державні цілі — відновлення суверенности, а соціяльні моменти згадані лише як другорядні. Проте, це була революція проти режиму власної держави, який розпоряджав не лише чужими силами в своїй обороні — німецькими корпусами і московсько-офіцерськими полками, але також військовими частинами, зложеними майже вповні з українців. Щоб не було братовбивчої громадянської війни, а чисто міжнаціональна — українців з одного боку, а москалів і німців з другого, мусіла Директорія наперед перетягнути ці українські частини на бік повстання. І це їй вдалося. В день повстання зразу виступили по боці Директорії Січові Стрільці — 1,500 баґнетів, Чорноморський Кіш — 600 баґнетів, Запорозька Дивізія — 6,000 баґнетів, Полк Залізничої Охорони — 1,000 баґнетів і різні інші — 2,500 баґнетів (рахунок в члена повстанського комітету М. Шаповала, „Гетьманщина", стор. 48). Разом це дава-

(Закінчення зі стор. 13-ої)

Такі затії можемо перекреслити тільки тут, на еміґрації, і це ми мусимо зробити! Нашим завданням є не тільки причинитися до появи поважної публікації в українській мові, але теж подбати, щоб військові й університетські книгозбірні мали такі праці в чужих мовах, як посібник для студій над проблемами другої світової війни. На велике значення таких творів чомусь то не звертаємо належної уваги. Коли інші народи, наші сусіди вспіли видати на еміґрації не одну книгу про свої збройні зусилля, ми досі не здобулися навіть на історію наших визвольних змагань з мілітарної точки погляду в англійській, чи будь-якій іншій чужій мові!

Такий стан продовжувати — означало б виявити своє повне незрозуміння потреб нашої нації. Тому ця пригадка у 18-ту річницю Бродів!

З'їзд Братства кол. вояків 1 УД, який відбудеться внедовзі у Дітройті, повинен поставити ці питання як одну з точок своїх нарад.

ло 11,100 баґнетів реґулярного війська. Це для повстання було багато і одночасно мало, коли взяти під увагу великий простір України і збройні сили, які боронили гетьманський режим: німецьку окупаційну армію і московські офіцерські дружини. Німців було мінімум 300,000 баґнетів з панцерними відділами. Московських офіцерських дружин було місцевого характеру до 10,000 і денікінських добровольців у Києві і інших губерніяльних містах до 15,000, або разом до 25,000 баґнетів. Не рахуючи німців, гетьманський режим Ґербеля розпоряджав в два рази з половиною більшою силою баґнетів ніж реґулярні війська Директорії в день повстання (цифри перевірені розвідкою московсько-совєтської інвазійної армії Антонова, том III).

Момент противної чисельної переваги сильно впливає на пониження морального духа війська і його дисципліни. Отже якщо у тих умовинах Військо Директорії УНР було менш здисципліноване, то це було б натуральним явищем. Проте, було саме навпаки. Це реґулярне військо Директорії УНР виявило в перших місяцях влади Директорії просто чудеса відваги, завзятости і дисципліни. Патос визвольної боротьби за свою суверенну Українську Народну Республіку був такий високий, що він перемагав почуття нерівної боротьби проти величезної переваги ворога. Цей патос духа і дисципліни переміг противну перевагу німців і московських офіцерських дружин і спричинив капітуляцію гетьманського режиму 14 грудня 1918.

Річ ясна, що Директорія з так малими силами не могла помишляти на успіх повстання. Вона мусіла закликати до повстанських рядів ширші маси й оголосити загальну мобілізацію деяких річників. Автори, які писали про кількість мобілізованих, розходяться кардинально у цьому питанні. Щодалі від подій, то цю кількість прибільшувано. Голова Директорії В. Винниченко, який писав за свіжої пам'яті, подає, що всередині грудня 1918 Військо УНР числило кругло 100 тисяч „по всій Україні, з усіми ґарнізонами і фронтами" („Відродження Нації", том III, стор. 244). Колишній командир „Північно-Західного фронту" на Волині, Володимир Оскілко, який писав 5 років пізніше ніж Винниченко, подає вже кількість Війська УНР у тім самім часі на 50% вище, тобто на 150,000 баґнетів (Оскілко, „Між двома силами", ч. 1, стор. 16). Цифра, яку подав Винниченко, безсумнівно правдива, якщо йдеться про кількість тих повстанців, які явилися були з сіл у міста і містечка, щоб усунути геть зненавиджений селом режим, у листопаді 1918 року. Досягнувши це завдання, повстанці повернулися назад додому на села, а в рядах війська лишилися лише найсвідо-

міші під національним оглядом добровільці. Зрештою, маси в 100 тисяч людей не могли б охопити існуючі при Директорії організаційні коші, навіть, якщо б вони приклали для того всіх сил. Для тієї мети не було подостатком свідомого національно старшинства. Тим то на початку січня 1919 крім реґулярних з'єднань, які охопили в себе ще вдвоє стільки вояків (отже разом кругло 21,000 баґнетів, як подає там таки Винниченко), були ще свіжоутворені повстанські дивізії, які не перейшли основного перевишколу і не мали фахового командування: дві Дніпровські Дивізії під командуванням повстанських отаманів Данченка і Терпила-Зеленого та на півдні Херсонська Дивізія під орудою отамана М. Григорієва, а на північнім заході дивізія отамана В. Оскілка. Саме в другій половині січня перші три дивізії треба було властиво відрахувати з причин, які розглянемо далі. Всі ці чотири повстанські свіжо утворені з'єднання могли мати не більше 20 тисяч баґнетів реґулярних і нереґулярно-повстанських частин.

Війська УНР у першій половині січня 1919 мали до 41,000 баґнетів. Це всеодно була дуже мала кількість війська, коли зважити, що від початку грудня йшла явна воєнна аґресія збоку Совєтської Росії з дуже переважними силами, бо в кількості до 86,000 баґнетів, 170 гармат, 427 скорострілів і 6 панцерних потягів. В тім часі могло Військо УНР виставити на протибольшевицький фронт не більше як 35,000 баґнетів включно з повстанськими з'єднаннями.

Ген. Олександер Удовиченко, який писав в 35 років пізніше ніж Винниченко, подає на той самий час, тобто на початок грудня 1918, кількість Війська УНР в 300,000 баґнетів, але не каже, звідки він взяв таку колосальну цифру. Вона не має ніякого обґрунтування, бо зараз же далі він подає, що при кінці грудня у Війську Директорії було не більше ніж 50,000 баґнетів („Україна у війні за державність", стор. 46 і наст.). Проте, як не прибільшували б пізніші автори, без підстав для того в джерелах, кількість повстанського війська Директорії УНР у грудні 1918, то всеодно всі вони згідні в тім, що на початок січня Військо УНР було не більше ніж 40 до 50,000 баґнетів разом з нереґулярними з'єднаннями повстанських добровільців.

Але рекорд прибільшування досягнув у 40 років після писань Винниченка міністер у першім кабінеті Директорії, Борис Мартос. Він у своїх спогадах, виданих у 1958 р., подає, що при кінці грудня 1918 р. отаман Петро Болбочан, командир Запорізького Корпусу на Харківщині, розпоряджав сам цілою великою армією в силі 200,000 баґнетів. Це не помилка друку, бо цю цифру повторяє проф. Мартос кілька разів і навіть

словами (гл. „Оскілко й Болбочан", Мюнхен, 1954, ст. 25, 35 і інші). Нема чого говорити, що це просто фантастична цифра, яка показує, що автор собі не здавав справи, скільки Україна тоді могла мати війська навіть у теорії, а не то на практиці. Якщо б вірити, що сам Болбочан мав армію в 200,000 баґнетів, то на Правобережжі і на Північно-Західнім Фронті та в Києві мусіло бути разом ще принаймні 300,000 баґнетів, отже таким чином Б. Мартос прибільшив навіть повстанську цифру Винниченка на 5 разів.

Власне в тім справа, що війська УНР було при повнім воєннім нападі Совєтської Росії дуже мало, бо воно разом з повстанцями не перевищало 40 тисяч людей. Тим то довга оборона тією малою кількістю війська проти великої переваги Совєтської Росії увидатнює і високий моральний дух Армії і її міцну дисципліну.

Два місяці, від 1 грудня по кінець січня, потребувала московсько-совєтська перевага, щоб здобути більшу частину Лівобережжя. Одночасно йшов наступ з півночі в напрямку Волині і Києва. З Одеси від половини грудня наступали денікінці в силі 5,000 баґнетів під охороною антантського десанту і воєнних кораблів. Холмщину забрала польська інвазія і загрожувала звідтіля Поліссю і Волині. В такий час приходилося переводити реорганізацію Армії УНР і формувати нові з'єднання.

Але, крім війни на зовнішніх фронтах, треба ще врахувати страшні обставини всередині країни:

Зруйновані цілі села погромами, які влаштовувала в 1917-1918 стара російська царська армія в Україні. Ціле Правобережжя і Волинь були запіллям російської армії в часі світової війни і тут чинено погроми проти українців і жидів в невиданий масовий спосіб (гл.: В. Кедровський, „Погроми на Україні", Вістник ч. 7-8 за 1933). Большевицька аґітація розклала і фронтову і запільну армію Росії в Україні і вона розкладалася з кожним днем та чинила не тільки погроми й інші бешкети, але й підкопувала в населенні моральність і правопорядок.

Великий погром, який вчиняли інвазійні війська Совєтської Росії в січні і лютім в Україні, зокрема ж у губерніяльних містах і в самій столиці, Києві, під час якого погибло принаймні 10,000 осіб української національности (в самім Києві Червоний Хрест ствердив після викинення інвазії понад 5,000 трупів замордованих у бестіяльський спосіб, у тім числі митрополита Володимира і багатьох членів УЦРади).

Від грудня 1918 йшла величезна підривна акція большевиків і денікінців проти всякого правопорядку в Україні. Ця пропаґанда була ведена не лише приїжджими аґентами з Москви, але й при допомозі московської і змосковще-

ної міщанської, інтеліґентської і робітничої частини населення. Ця аґітація спеціяльно зверталася в напрямку підриву дисципліни війська УНР, щоб спровокувати його частини до непослуху і бешкетів. Московські і польські аґенти старалися викликати своєю аґітацією погромну акцію проти жидів. Ця акція зустріла з боку Уряду УНР енерґійну протиакцію. Погромні аґітатори були суджені надзвичайним воєнним судом і засуджені на розстріл, а виконання вироків було проголошуване в часописах.

До Дня Соборности ця ворожа аґітація не змогла викликати ніде погромів, в яких брали б участь хочби дезертири із проголошеної мобілізації. Підривна акція в тім напрямку не мала ніякого успіху.

Взагалі, військо в грудні і на початку січня виявило подивугідну дисципліну, якщо брати ці розбурхані революційні часи. Також державна адміністрація встигла тоді, ще в тім загальнім патосі визвольної боротьби, перебороти психологічну війну московських і змосковщених елементів, які всередині України підривали лад і порядок у користь неподільної Росії, все одно — червоної чи білої. Тим то в тім часі не встигли також ворожі аґентури спровокувати мобілізовані повстанські частини до безпорядків, або до будьяких протижидівських бешкетів. Це посвідчають всі українські джерела, а при тому також не-українські, зокрема ж жидівські. Найкращий свідок це проф. Соломон Ґольдельман, який тоді був усередині революційної України і власними очима бачив те, що в ній діялося:

„Хто ближче приглядається до повстання, писав Соломон Ґольдельман у грудні 1918 р. до свого партійного сіоністичного приятеля за кордоном, — хто бачить ті маси селян, що прибувають щоденно з села в місто, щоб вступити в Республіканське Військо (Директорії УНР), приходять спокійно, серіозно, озброєні, заосмотрені харчами і всім необхідним, зберігаючи повний порядок так, що не чути навіть тої салдатської лайки, до якої ми так звикли за час світової війни в наших прифронтових місцевостях; зберігають цілковито льояльне відношення до цивільного населення і при тому також у повній мірі до жидівського населення, цього давнішого і обов'язкового „козла отпущенія" — всіх мобілізацій, повстань, революцій і контрреволюцій, — той мусить прийти до переконання, що в масах українського народу відбувається ґрандіозний переворот, що попередня маса революційного люду — селянська, пригнічена важкою працею, ця маса перетворюється в націю, яка себе почала пізнавати, як щось окреме, що пред'являє права на людське існування, як визначений національний орґанізм, серед других, рівних йому і однаково від нього різних". („Листи жидівсько-

го соціял-демократа про Україну", Відень, 1921, стор. 11).

Подібне свідоцтво складає очевидець цих подій, також жидівський діяч, д-р Арнольд Марґолін („Україна і політика Антанти").

Щойно коли підривною большевицькою акцією дали себе збаламутити деякі невироблені політично українські „незалежні" від своїх партійних централь політичні елементи — „боротьбисти" і „незалежні фракційники" з-поміж соціял-демократів, тоді вони дістали доступ до деяких новозформованих повстанських з'єднань і стали їх дисципліну підривати і просто їх бунтувати проти державної влади УНРеспубліки. Ці збаламучені політичні отамани встигли перетягнути на свій бік військових отаманів із цих повстанських дивізій і вони явно виповіли послух Урядові УНР. Сталося це жалюгідне діло саме перед Днем Соборности. В сам День Соборности з наказу Директорії, переданого Головним Отаманом С. Петлюрою, Корпус Січових Стрільців мусів відтягнути значні свої частини для того, щоб збройною силою розброїти дві непослушні Дніпровські Дивізії близько Києва: одну під орудою отамана Терпила-Зеленого, а другу отамана Данченка. Для точности треба підкреслити, що це був чисто військовий бунт, без ніяких бешкетів проти цивільного населення і зокрема без ніяких насильств над жидівським населенням. Зрештою, бунт цих двох дивізій ослабив у значній мірі оборонний фронт проти Совєтської Росії: відпали дві дивізії, які мали завдання змінити фронт; крім того мусіли бути стягнені найліпші частини Січових Стрільців, щоб здавити бунт цих двох дивізій, які загрожували Києву.

Взагалі треба увипуклити історичний факт, що до Дня Соборности 1919 р. це були тільки два випадки бунту всередині Війська УНР. До того Великого Дня не було також погромних явищ у Придніпрянщині. Ці жалюгідні явища виникли щойно в половині лютого і далі в березні 1919 р. Вони мали свою головну причину в провокаційній аґітації і червоних і білих московських і змосковщених елементів серед міського населення і серед деяких збунтованих частин війська, які були зорганізовані з повстанців. Головну вину за них поносять провокаційні бунти і пучі большевицьких підпільних ревкомів у деяких містах Правобережжя в запіллі відступаючого українського фронту перед великою перевагою інвазійної армії Совєтської Росії. Докладні причини цих злочинних провокацій потребують окремого розгляду. Тут тільки коротко треба зазначити, що погроми мали місце лишень в тих містах і містечках, де большевицькі ревкоми аранжували свої пучі навмисно з погромною метою. Що погроми були лише в

(Закінчення на стор. 20-ій)

Олена Федак-Шепарович

Українсько-польська умова з дня 1-го лютого 1919 р.

Після появи моєї статті п. з. „Український Червоний Хрест у Львові в 1918-1919" в числі 3 „Вістей Комбатанта" повідомив мене д-р Лев Ганкевич, що в нього збереглися: 1) повний текст українсько-польської умови з 1-го лютого 1919 р. і 2) протоколи всіх засідань, що попередили цю умову.

Вважаю, що ці документи мають велику історичну вартість, зокрема умова, перша і одинока заключена між урядом ЗУНР і польським урядом і тому дозволяю собі доповнити тими матеріялами мою статтю з 3 ч. „В.К.".

На основі тих документів мушу теж справити в ім'я історичної правди мою помилку, що торкається повороту д-ра С. Томашівського до Львова. Д-р С. Томашівський вернувся до Львова разом з д-ром В. Охримовичем, брав участь у всіх засіданнях, а до Станислава (і згодом на Мирову Конференцію в Парижі) виїхав щойно після підписання умови з 1-го лютого 1919 р., щоб передати оригінал умови Раді Державних Секретарів.

***

Протоколи в польській мові, які передав мені д-р Л. Ганкевич є з чотирьох засідань, що попередили підписання умови, а саме з 21, 22, 30-го січня і 1-го лютого 1919 року. П'ятий протокол з засідання в дні 2-го лютого, на якому підписано умову. На домагання українських делеґатів (протокол ч. 1) кожний протокол був прийнятий і підписаний присутніми.

Як українські представники „уповноважнені Секретаріятом Західньої Української Республики, що виказалися письмом з дати 15-го січня 1919 р." (протокол ч. 1) були присутні на всіх засідан-

(Закінчення зі стор. 19-ої)

тих містах, це посвідчує тепер офіційний підручник совєтської історії пера А. В. Лихолата „Разґром націоналістіческой контрреволюції на Українє 1917-1922".

Хоча військо УНР було в обличчі невиданої ворожої переваги в людях і матеріялі на фронті і хоча це військо УНР мало в запіллі сильну ворожу підривно-провокаційну колону, то все одно це військо мало дуже високий стан морального духа і дисципліни. Він був куди вищий від ворожих переважаючих сил на Заході і Сході. Військо УНР, яке було під наказами начальної державної влади, Директорії і в її імені Головного Отамана, не сплямило себе ні упадком морального визвольного духа, ні насиллям над безборонним цивільним населенням навіть тоді, коли це населення було деморалізоване п'ятою колоною ворога.

нях: д-р С. Томашівський, д-р В. Охримович і д-р Л. Ганкевич.

З польського боку як „президія Тимчасової Правлячої Комісії" були на першому засіданні д-р Стесловіч, граф Ал. Скарбек, інж. А. Гавзнер і д-р А. Ґлажевскі. На другому і дальших засіданнях був ще присутній граф Лясоцкі. Всі вони підписали потім умову.

Протоколи торкаються поодиноких точок, устійнених остаточно в умові, а замітний тільки протокол ч. 4 з 1-го лютого, на якому д-р Томашівський поставив внесок: „Щоб в умові було виразно зазначено, що обі сторони визнають себе взаємно як підмети, що діють після воєнного права". „Після довшої дискусії, яка вив'язалася, делеґати погодилися, щоб в умові вживано для окреслення обох діючих сторін вислову «воюючі сторони»".

В останньому протоколі після підписання умови зазначено, що: „Д-р Ганкевич подякував польським делеґатам за те, що мимо воєнного стану вдалося їм побороти всі труднощі і дійти до порозуміння для переведення переговорів суто гуманітарного характеру а д-р Стесловіч дякував українським делеґатам за їхню велику співпрацю та висловив надію, що цей перший крок дасть початок до мирного устійнення співжиття обох народів".

Ориґінальний текст умови з 1-го лютого 1919 р.:*)

*) Залишено мову ориґіналу і тільки трохи справлено правопис. — **Ред.**

У М О В А

заклюгена дня 1 лютого 1919 р. у Львові між повновласниками Державного Секретаріяту Західно-Української Народної Республики, уповноважненими письмом з дати 15 сігня 1919: д-ром Степаном Томашівським, д-ром Володимиром Охримовигем і д-ром Левом Ганкевигем — іменем української воююгої сторони та делеґатами Правлягої Комісії: д-ром Владиславом Стесловигем, Зиґмунтом гр. Лясоцьким, Александром гр. Скарбком, інж. Артуром Гаузнером і д-ром Адамом Ґлажевским — іменем польської воююгої сторони в справі усталення засад обопільного трактування ранених, полонених та інтернованих.

Обі сторони заявляють, що негайно по підписанню цеї умови будуть видані зарядження, силою яких обі воююгі сторони, виходяги з засади безоглядного бережен-ня міжнародного воєнного права, себто засад женевських і гаґських конвенцій, перестерігатимуть слідуюгих спільно умовлених постанов що до трактування ранених, полонених та інтернованих.

Арт. І. Ранені

а) У військових приказах мають бути від гасу до гасу пригадувані приписи женевських і гаґських конвенцій, нормуюгі трактування ранених і полонених на полі бою.

б) Раненим і хорим полоненим має бути запевнена належна лі-

карська та релігійна опіка після обряду ранених.

в) В місцевостях, де знаходяться у шпиталях хорі і ранені полонені, мають бути видані сталі леґітимації жіногим комітетам другої народности з правом відвідування хорих і ранених та доставляти їм поживи, убрань, лектури і т. п.

Арт. II. Полонені

а) В таборах полонених мають бути старшини відділені від мужви.

б) Полонені старшини удержуються самі і побирають в ранґах від хорунжого до сотника по 500 к. місягно, штабові старшини по 800 к. місягно; полонена мужва дістає повне удержання та титулом пригинків по 30 к. місягно.

в) Полоненим жовнірам має бути доставлена в міру потреби одіж та обув.

г) Усім полоненим, старшинам і воякам, треба уможливити ведення переписки зі своїми рідними.

ґ) Нездібні до військової служби полонені мають бути вимінювані по нормам, обнятим додатковою умовою, яка має бути заклюгена між обома воюгими сторонами.

Арт. III. Інтерновані

а) Інтернування треба обмежити до цілком виїмкових випадків, іменно до тих, в яких заходить оправдане побоювання, що дана особа може ділати на шкоду армії. Всі інші інтерновані мають бути безпроволоґно випущені на волю, евентуально, наколи їх місце осідку лежить на тіснішім операційнім терені, конфіновані.

б) Приміщення інтернованих має бути відповідно пристосіблене; евентуальні літні бараки замінені зимовими мешканнями.

в) При розміщенні інтернованих в таборах, треба брати на увагу степень інтеліґенції зглядно образування.

г) Харг в таборах інтернованих має відповідати щонайменше військовій рації.

ґ) Інтернованим треба забезпегити відповідну лікарську опіку та релігійну після їх обряду.

д) Мають бути видані приписи щодо береження гистоти в таборах інтернованих.

е) Інтернованим мають бути виплагені денні грошові пригинвід 3—5 к., відповідно життєвій стопі інтернованого і місцевим відносинам.

є) В місцевостях, де знаходяться табори інтернованих, мають бути видавані сталі леґітимації з правом відвідувати інтернованих та доставляти їм безпосередно поживи, убрань, лектур і т. п.

Арт. IV.

Обі сторони поругають береження засади, що ні полонений ні інтернований не буде в сім характері трактований як перестпник.

Арт. V.

Повертаюгих з давних воєнних фронтів вояків т. зв. гаймкерерів не можна задержувати як полонених: їх можна трактувати щонайбільше як цивільних інтернованих, при приноровленню до них приписів арт. II, букви ґ).

Арт. VI.

Брання закладників має бути обмежене до тіснішого простору воєнних операцій і то лише на гас необхідности.

Арт. VII.

а) Усім особам, що остають щоправда на волі, однаге заскогені воєнними випадками відтяті від звигайного місця осідку, має бути уможливлений поворот до свого місця замешкання.

б) В тій цілі власті, під якими остають такі особи, мають доставити їм безплатно карти їзди залізницею до границі, відповідного завдатку в готівці на кошти дороги та леґітимаційних документів.

Арт. VIII.

Всі видатки і завдатки, вигислені в арт. II. буква б) і в), в арт. III. буква е) і арт. II. буква б) відповідно удокументовані, мають бути подані обома сторонами до обопільного розрахунку і до звороту евентуальної надвишки.

Арт. IX.

В місці осідку українського правительства і в місці осідку польського правительства може перебувати уповажнена делеґатка Червоного Хреста з другої сторони для опіки над полоненими.

Арт. X.

Обі сторони будуть вести евіденцію полонених, ранених і інтернованих та відповідні викази будуть пересилати собі обопільно щонайменше раз у місяць.

Арт. XI.

Ориґінал отсеї умови списується в двох мовах українській і польській. Текст її буде оголошений зараз по підписанню в урядових дневниках обох сторін.

Арт. XII.

Приписи цеї умови входять в життя з хвилиною її підписання.

Д-р Владислав Стесловіг в. р.
Зиґмунт Лясоцкі в. р.
Александер Скарбек в. р.
Артур Гауснер в. р.
Д-р Адам Ґлажевскі в. р.
Д-р Степан Томашівський в. р.
Д-р Володимир Охримовиг в. р.
Д-р Лев Ганкевиг в. р.

***

Польська влада не придержувалася „приписів" умови. За вийнятком видачі леґітимацій на відвідини ранених, полонених та інтернованих і точки про відпоручницю Червоного Хреста, ні одна з вище поданих точок не була переведена. За весь час моєї праці в Червоному Хресті, я ніколи не одержала, наприклад, не дивля-

(Закінчення на стор. 24-ій)

ВІЙСЬКО КОЛИСЬ І СЬОГОДНІ

Ф. Кордуба

Мілітаризація Німецької „Демократичної" Республіки

Основним постулятом меморандуму прем'єра СССР Н. Хрущова, врученого під час зустрічі у Відні літом 1961 року президентові ЗДА Дж. Кеннеді, в німецькому питанні є твердження, що „уряд Німецької Федеративної Республіки відкрито заявляє своє відмовне ставлення до союзних постанов щодо поборювання мілітаризму на всій території Німеччини, сам культивує мілітаризм, який вже побрязкує зброєю, і виступає за ревізію німецьких кордонів, за ревізію висліду другої світової війни. Він намагається покласти могутню військову базу під свої агресивні пляни, розпалити небезпечне вогнище конфліктів на німецькій землі і нацькувати один на одного колишніх союзників із антигітлерівської коаліції". Не зважаючи на ті закиди, совєтське міністерство закордонних справ, в дні 27 грудня 1961 року вручило урядові НФР (себто Західній Німеччині) ще один меморіял (Aide memoire), в якому заакцентовано бажання СССР заініціювати нові взаємовідносини в совєтсько-німецькій дійсності. Цього документу у Совєтах не опубліковано. Його тези радіо з Москви оприлюднило лише в пересилаинях, призначених для закордону. На особливу увагу заслуговує шестишпальтова стаття в „Правді" з 19 січня 1962 р. п. н. „Вимога часу". В цьому офіціозі КП СССР є висказане бажання, щоб в найкоротшому часі доправадити до покращання взаємовідносин між СССР і НФР. Між іншим, у згаданій статті читаємо, що „Німеччина на протязі багатьох років, як велика потуга відігравала важливу ролю на нашому континенті... Вороже ставлення Німеччини супроти СССР завсіди було проти інтересів німецького народу... Періоди добрих взаємин між СССР і Німеччиною завсіди були позитивними для Німеччини..." „Правда" покликується на кол. шефа ген. штабу Райхсвери, ген.-полк. Сеекта, який вже в 1920 році перед російсько-німецькою війною перестерігав і 1925 р. у зв'язку з договором з Льокарно твердив: „Проти докорінних змін у світі не всилі буде зарадити ніяке Льокарно". „Правда" повністю одобрює нормалізацію взаємовідносин між обома країнами, але рівночасно виправдує, що не використано всіх можливостей для оздоровлювання та поглиблення їх, бо союз НФР з іншими країнами (Заходом) на це не дозволяв. Самозрозуміло, цього диплома-

(Закінчення зі стор. 23-ої)

чись на численні домагання, списків, передбачених в арт. X.

Наскільки українська сторона перевиконала точки умови — мені не відомо, а три українські відпоручниці Червоного Хреста — Д. Старосольська, О. Косевич і С. Олеськів-Федорчак — на жаль, вже не живуть.

тичного реверансу не можна інакше трактувати, як лиш нову тактику СССР у відношенні до Західньої Німеччини, бо при всесторонній підтримці Совєтського Союзу в т. зв. „Німецькій Демократичній Республіці" вже побудовано „могутню військову базу" — проти Західньої Німеччини. Тому заходи совєтської дипломатії, щоб у теперішньому стані міжнародньої напружености знайти можливості для покращання совєтсько-німецьких взаємин, розраховані на те, щоб зм'якшити становище Заходу в німецькому питанні та рівночасно викликати між західніми альянтами взаємне недовір'я.

Заходи мілітаризації НДР (Східньої Німеччини) були викликані потребами оборони території і охорони комуністичного режиму та його виконавців. Ціла побудова воєнної сили в НДР переводилася пляново, згідно з засадами комуністичної стратегії, тому треба вважати її за „революційну базу". Розбудові збройних сил у Східній Німеччині ввесь час сприяли совєтські окупаційні війська, які ще досьогодні є найголовнішою охороною маріонеткового уряду і його режиму в тій „суверенній німецькій республіці". Є багато даних на те, що СССР ніколи не вирікався мілітаризації Німеччини. Наприклад, в листопаді 1946 року у Москві був зорганізований т. зв. „Військовий Комітет Відродження Німеччини", завданням якого було заступити організації „Вільна Німеччина" і „Об'єднання Німецьких Офіцерів", які за настирливою вимогою альянтів були розв'язані в серпні 1945 р.

Свого часу державний секретар ЗДА Бирнес запропонував був пакт чотирьох великодержав, який мав ґарантувати повне роззброєння Німеччини на час 40 років, щоб у цей спосіб зневтралізувати цю країну в майбутній розгрі між Сходом і Заходом. Молотов цього проєкту не відкинув тільки тому, бо вважав його нереальним; він висунув був вимогу, щоб у ньому змінити майже все те, що СССР вимагав на Потсдамській конференції. Тому проєкт цього пакту був погребаний, а поведення Молотова свідчило про те, що СССР не боявся німецької небезпеки щонайменше на час одної ґенерації, отож не потребував невтралізації Німеччини. Головною ціллю політики СССР було й залишається намагання, щоб відсунути ЗДА від впливу на европейські справи. Совєтська політика багато розраховувала на господарську депресію в ЗДА, яка ніби мала примусити Америку забратися геть з Европи, після чого цей континент був би відкритим для комунізму.

Вже після 23-ох днів після капітуляції Вермахту німецькі комуністи виявили себе в Східній Німеччині як інструмент політики СССР. На розпорядження і з всесторонньою допомогою від совєтських окупаційних властей 1 червня 1945 р. покладено основи під організацію т. зв. „Дойтше Фольксполіцай". Ця організація стала основною базою для дальших заходів мілітаризації Сх. Німеччини, сьогодні Німецької „Демократичної" Республіки. Дуже скоро були підібрані відповідні вишколені кадри й за наказом Москви літом 1948 р. приступлено до формування т. зв. „Касарнірте Фольксполіцай". Ці заходи ремілітаризації в Сх. Німеччині спричинилися до того, що 7 березня 1948 р. на конференції в Лондоні 6-ох західніх держав у справі Німеччини знайдено спільну плятформу для забезпечення Західньої Німеччини проти комуністичної загрози через включення Західньої Німеччини до західньої оборонної системи.

У 1950 р. у Східній Німеччині вже було зорганізованих 12 поліційних шкіл і 29 поліційних поготівель, стан яких виносив кругло 60,000 чоловік. У розгортанні ремілітаризаційних заходів конечно звернути увагу на назву „поліцай", яку примінено до цих перших формацій суто військового характеру. Режим Сх. Німеччини, щоб обманути Захід, уважав за найдоцільніше називати ці формації „поліцією". Цих 29 поліційних поготівель насправді були піхот-

ними, артилерійськими, панцерними, далекого зв'язку і піонерськими відділами. В 1952 р. ці поліційні поготівля озброєно совєтською зброєю. 8-го травня 1952 р. міністер закордонних справ НДР Дертінґер проголосив приступлення до організації збройних сил, які названо „Націонале Штрайткрефте". Літом 1952 р. ці збройні сили були побільшені до 85,000, а в черговому році їх стан досягнув 100,000 чоловік.

Паралельно, в тому самому часі сателітні країни СССР переводять у себе збільшення власних національних збройних сил, на багато перевищуючи стан, устійнений мировими договорами. Таким чином СССР, зламавши постанови договорів, які обмежували кількість збройних сил сателітних держав, скерував ці країни на шлях посиленого озброєння. Згідно з мировим договором Угорщина могла мати найбільше 65,000 наземного війська, 5,200 чоловік летунства з 90 літаками (в тому 70 бойових літаків). В 1952 р. збройні сили Угорщини нараховували: армія 150,000 + 13,000 т. зв. Національного корпусу безпеки. Крім цього Угорщина вже в той час мала 500,000 вишколених військових резерв.

Румунії мировим договором дозволено посідати 120,000-ну армію разом із службою безпеки; летунство — 8,000 з 100 бойовими літаками і 50 іншими (без бомбардувальників) і 5,000 маринарки. Заборонено підводні і торговельні човни. В 1950 р. Румунія вже мала під зброєю 250,000 чоловік, в 1952 р. стан збройних сил виносив 270,000. Воєнноморські сили були озброєні в заборонені мировим договором підводні і торпедні човни.

Болгарії дозволено мировим договором вдержувати 55,000-ну армію. В 1950 році болгарські збройні сили виносили 125,000, в січні 1951 р. 130,000, а під кінець 1951 р. їх стан був піднесений до 250,000.

Коли підсумувати загальний стан збройних сил сателітних держав на 1952 рік, доходимо до наступного висновку:

	Наземні збройні сили	Служба безпеки	Летунство	Морські сили	Дивізій	Бойових літаків
Польща	275,000	50,000	10,000	8,000	15	325
Чехословаччина	160,000	25,000	5,000	—	18	200
Угорщина	150,000	13,000	10,000	—	9	145
Румунія	235,000	36,000	6,000	7,500	15	160
Болгарія	170,000	75,000	9,000	2,250	16	375
Альбанія	43,500	10,000	—	1,000	4	—
НДР (Сх. Німеч.)	—	50,000	100	2,500	—	—
Загально	1,033,500	259,000	40,100	21,250	77	1,205

Загальна скількість збройних сил сателітних країн становила у 1952 році: 1,353,850 чоловік (без резерв). Отже вже в той час СССР диспонував щонайменше 77 дивізіями сателітних країн, та 1,600,000 чоловік летунства і воєнноморських сил. В Німецькій Федеративній Республіці щойно ставлено перші кроки під організацію збройних сил.

18-го січня 1956 р. псевдопарлямент НДР схвалив закон про організацію „Національно народньої армії", леґалізуючи таким способом 100,000-ну поліцію, яка стала основною кадровою силою т. зв. „Націонале Фольксармее". Рівночасно дотеперішнє начальне командування „Касарнірте Фольксполіцай" перемінено на „Міністеріюм фюр Націонале Фертайдіґунг". 1-го березня 1957 р. міністер оборони НДР ген.-полк. Штоф (Stoph) об'явив денним наказом формування з'єднань та різних служб „народньої" армії НДР. 17 червня 1958 року об'явлено населенню НДР, що на-

родня армія — це збройна сила народу, яка буде служити тільки його національним інтересам (!). 13 серпня 1961 р. об'явлено, що військові з'єднання, підпорядковані комуністичній владі, це засіб „для забезпечення інтересів німецького народу".

Коли 1 січня 1956 р. в Німецькій Федеративній Республіці (Західній Німеччині) покликано перших 1,000 добровольців, командуючий національно народньою армією НДР Штоф вже мав 100,000 наземного війська, 10,000 воєнноморських сил і 9,000 летунства. Під час дебат Бундестаґу в 1956 р. над справою чи Бундесверу слід організувати на засаді обов'язкової військової повинности, чи на базі добровільно зголошених, 28 липня 1956 р. Ульбріхт об'явив, що сили національно народньої армії НДР будуть зменшені на 30,000, до стану 90,000 чоловік. В той самий час в НФР було зорганізованих 12 вишкільних батальйонів на загальну кількість 7,000 чоловік, отже втроє менше, як було звільнено зі служби в НДР. Систематичність розбудови „народньої" армії НДР продовжується, рівночасно процес мілітаризації населення Сх. Німеччини, проводжений під різними маскуваннями досягнув стану, який був за воєнних років під диктатурою Гітлера. На 17 млн. населення Сх. Німеччини, вже сьогодні є військового вишколених:

110,000 народньої армії,
180,000 резерви,
48,000 прикордонної поліції,
30,000 поліції поготівля,
78,000 фольксполіцай,
300,000 бойових груп (Кампфґруппен),
400,000 чоловіків і жінок в паравійськових вишкільних організаціях (спортових і технічних). Тоді, коли в НФР включно з прикордонною сторожею і поліцією на 1,000 мешканців припадає тільки 8 осіб військово вишколених, в НДР на 1,000 осіб припадає аж 71 особа. Коли візьмемо до уваги, що на території НДР находиться 20 совєтських змоторизованих стрілкових і панцерних дивізій і повітряні сили 800 бойових літаків, — разом коло 400,000 чоловік, — це ще більше посилює мілітаризацію Сх. Німеччини. Разом із совєтськими збройними силами на території НДР є тепер не менше як 1,400,000-на збройна сила. У зв'язку з цим на 1 кв. км. в НДР припадає 13 чоловік із військовим або паравійськовим вишколом.

Виправдання на тотальне озброєння НДР, яке заслуговує на увагу подає „Notizbuch des Agitators". Його повністю цитуємо:

„Angesichts des Wiederstehens des deutschen Militarismus in Westdeutschland und Westberlin koennen die Errungenschaften der Deutschen Demokratischen Republic, die weitere Steigerungen der Produktion in Industrie und Landwirtschaft und die damit verbundene Erhoehung des Lebensstandards der Befoelkerung nur gewaehrleistet werden, wenn der Staat den notwendigen Schutz organisiert. Deshalb ist es notwendig, entsprechend dem elementaren Recht, das jedem souveraenen und unabhaengigen Staat zusteht, eine mit moderner Technik ausgeruestete Nationale Volksarmee zu schaffen, damit den Konzernherren und Militaristen fuer immer die Lust vergeht, ihre dreckigen Pfoten nach unserer Republik auszustrecken".

Всупереч усім отаким пропаґандивним фразам само німецьке населення в Східній Німеччині є поголовно проти тоталітарного комуністичного режиму й мілітаризації. Під впливом кращих і людських форм життя в Західньому Берліні, не зважаючи на бетонові огорожі та різні перешкоди, східні німці все ще, ризикуючи життям, втікають з того „раю". Від закінчення другої світової війни до половини 1961 р. втекло з НДР коло 5 млн. німців. На особливу увагу заслуговує втеча багато тисяч фольксполіцистів і вояків народньої армії, між якими було багато старшин. Від початку 1958 р. з НДР втекло 1,606 науковців. У тому числі втекло тільки самих університетських професорів 976

(дані за звідомленням міністерства для втікачів НФР). СССР, згідно з тезою Леніна вважає Німеччину за стратегічну „точку тяжіння", тому йому залежить на тому, щоб Східню Німеччину за собою закріпити. Західня Німеччина, згідно з пляном Леніна, це стратегічна випадова база, яка є віссю у реалізації пляну на завоювання комунізмом цілого світу. Щоб приготовити сили для успішного переведення громадянської війни в Західній Німеччині, СССР готовить на терені НДР кадри, рівночасно перед цілим світом обвинувачуючи уряд Федеративної Німеччини, що він „намагається покласти під свої аґресивні пляни могутню воєнну базу", та вимагаючи повного зневтралізування НФР. Зневтралізована НФР тільки приспішила б процес скорого її поневолення режимом Ульбрихта, та рівночасно внеможливила б оборону решти вільних країн Західньої Европи. Разом із мілітаризацією НДР, систематично зростає психологічний наступ проти НФР. До яких великих розмірів дійшов вже цей наступ, вказують дані заливання кожного місяця НФР різними виданнями, які друкуються в НДР. В березні 1957 р. стверджено пересилку з НДР до НФР 134,000 прим. різної прокомуністичної розкладової літератури. Від квітня 1958 року кількість примірників зросла до 360,000 в місяць. Від січня 1959 р. стверджено ще більший ріст — до 500,000 прим. місячно. Під кінець 1960 р. з НДР надходило місячно 5,000,000 різних видань. В квітні 1960 р. надійшло з НДР — 10,000,000 прим.; в березні 1961 — 12,000,000 прим. Від того часу по кінець 1961 р. надходило місячно по 9,000,000 примірників. Крім цього пересічно в кожний місяць 1961 року надходило з інфільтраційним матеріялом 1,450,000 листів і кругло 200 пачок. (Дані за: „Mitteilungen fuer die Reserveoffiziere der Bundeswehr", ч. 1/1962).

Повищі дані про мілітаризацію НДР і психологічний наступ проти НФР наглядно розкривають аґресивні заміри СССР проти Західньої Німеччини й решти вільних країн Европи. Ось чому німецька проблема займає сьогодні передове місце в цілій міжнародній ситуації.

ВІЙСЬКОВІ ПРОБЛЕМИ

Тактичні елементи модерних військ

Військові журнали різних держав дуже часто обговорюють питання тактики з уваги на появу атомової тактичної зброї. Досі ще ніхто не з'ясував собі висліду вжиття атомової тактичної зброї і тому невирішеним є питання: чи ця зброя це тільки скріплення вогневої сили, чи може вона змінить спосіб ведення воєн до такої міри, що можна б говорити тільки про повну нищильну стратегію. При цьому слід звернути увагу на те, що в військовій літературі переважає думка, начебто у новій великій війні вживання стратегічної атомової зброї (отже різних водневих і інших бомб) є мало правдоподібним, тому, що ніяка стратегія не вживе зброї, успіх якої не відомий, часто обосічний та необрахувальний.

Загально автори стверджують, що шематичне ведення боїв є надалі немислиме. Оборонні бої будуть рухомі, при помочі усіх можливих засобів, і тому відкритим питанням є, чи атомова зброя буде вжита проти самостійних менших з'єднань, напр., бриґад, що порушуються розчленовані у великих просторах. Оборона в цілому проти рухливих і опанцерених з'єднань є тоді тільки можлива, коли буде вестися рівновартними одиницями і високо рухомою тактикою.

Рух і вогонь, або удар і захист співдіють далі, як це було досі, тільки тісніше взаємно пов'язані. Удар, наприклад, у загально оборонній картині може мати дефензивне значення, захист проти ворожого вогню — офензивне.

Розвідка матиме більше значення: хто обзнайомлений достатньо з полем бою, з ворожим угрупуванням і рухом, той матиме перевагу, хай би діяв і меншими силами.

Від часу, коли техніка узброєння відповіла на появу машинової ручної зброї танками, висунулося до переду значення гармат. Кожний танк має гармату і до оборони проти нього служить артилерія. Але поза тим прибирає на вартості піхотна зброя на коротку і найкоротшу віддаль. Зручність і рішучість в уживанні білої зброї і машинових пістоль (автоматів) матиме багато більше значення, як досі.

При наступі важливою буде концентрація артилерійського вогню в точці тяжкости і чим більший передбачений рух, тим сильнішим буде вогонь важкої зброї. Коли змасування артилерії стає неможливим, треба буде сягнути по атомову зброю, яка має досконалу певність цілі і може діяти з далекої віддалі. Тут можна сказати те саме про ракетну зброю. Ракети вже нині без труду обстрілюють цілі у віддалі 30 км, що відповідає засягові діяння дивізії, але теж сягають 100-120 км. Віддаль позиції ракетної артилерії, як бачимо, не грає великої ролі, тим більше, що в рухомій війні важним є місце і час діяння вогню не в цілі, а в її просторі.

Скорий рух відділів вимагає простої організації команд і самостійного діяння. Від власної ініціятиви відділу у дії, вимагається розпочати рух і во-

(Закінчення на стор. 30-ій)

З питань атомової зброї в СССР

Чималo військових журналів і публікацій присвячують питанню атомової зброї в СССР велику увагу: не дивно, її розвій має засадниче значення, яке дозволяє розпочати не тільки нову воєнну доктрину СССР, але й напрямні для тактики і стратегії майбутньої війни. Синтетичну оцінку з цієї теми подав останньо журнал „Альґемайне Швайцеріше Мілітерцайтшріфт" в останніх числах 1961 року, спираючись на численні совєтські й американські військові публікації.

Ще 1946 року Сталін створив спеціяльний комітет, завданням якого було вивчити наслідки атомової бомби, яку американці скинули на Японію, та підготовити усе до масової продукції тих бомб. Перші спроби 1948 р. не мали успіху, або кінчилися непередбаченими експльозіями. Тоді Сталін видав комітетові наказ, до 1-го січня 1949 року зламати американський атомовий монополь. Першу совєтську бомбу, яку зареєстрували на Заході, доведено до вибуху 29 серпня 1949 р., а восені 1951 р. вибухли на терені СССР ще дві інші.

Вже скоріше, бо в 1948 р. Совєти почали робити експерименти з водневими бомбами, передбачаючи майбутній розвій цього роду зброї; в Америці ще довший час не прив'язували до неї великої ваги. Дальші детонації совєтських бомб, зареєстрували апарати Заходу в роках 1954 і 55, а 23 листопада 1955 р. Совєти скинули водневу бомбу з літака. Цим вони випередили американців, які не вірили в успіх послуговуватися літаком, бо передбачали, що при такій дії літак буде знищений вибухом. Аж 21 травня 1955 р. американці на такий самий лад довели до вибуху водневу бомбу на острові Бікіні. Від того часу рік-річно Совєти продовжували спроби з вибухами малих і великих бомб.

В лютому і березні 1958 р. і в осені того ж року зареєстровано на Заході цілі серії вибухів у Полярному Колі. Це був великий цикл спроб, після яких довший час царила мовчанка, хібащо

(Закінчення зі стор. 29-ої)

гонь у докладно визначеній формі і часі, щоб акцію на мінуту точно розгорнути. Важним є побороти глибокі простори ворога, наскочити на його крила і тили, навіть без відповідної допомоги артилерії (звичайно ракетної, бо вона не потребує зміняти становища із зміною засягу і цілі обстрілу). Досвіди маневрів з тактичною атомовою зброєю вказують нині, що і дуже розчленовані відділи на полі бою повинні мати на увазі, що „боротьба за рух у просторі ще далі є боротьбою за перевагу вогню" (цит. з журналу Труппенпраксіс 3/60).

Велика рухливість з'єднань вимагає явище відоме з другої світової війни, тільки у більшій мірі: менші і більші відділи будуть відщеплені від зв'язку із своїми з'єднаннями вищого рівеня, або й окружені. Маючи це на увазі вже сьогодні присвячують багато уваги на вишкіл і скріплення фізичних і духових сил вояка, на випадок, коли б йому прийшлося воювати самому, або тільки у малій групі товаришів зброї. Життя в природі, боротьба зблизька, фізична справність, блискавичне рішення, підмінки харчів і зброї, словом — вишкіл партизанської тактики, належить до головних дисциплін військового знання. Бо всі роди зброї, а зосібна піхота знайдуться в умовах нереґулярної війни і тому мають обов'язок в усіх випадках виконати своє бойове завдання. Як бачимо, нині у вишкільних центрах звертають увагу не тільки на досвіди з другої світової війни, але теж і на досвіди з подій на землях, захоплених СССР, зосібна нашої Повстанської Армії.

к.

Совєти робили спроби з підземними вибухами, або випробовували бомби малого калібру. В тому часі Хрущов заявив, що СССР не цікавиться малими бомбами, бо вони не можуть мати вирішного значення ,і коли прийде до ядерної війни, тоді матимуть значення тільки бомби великої натуги. Це, мабуть, і є концепція, на яку спирається СССР, бо посьогодні завважуємо, що військові кола СССР кладуть тиск на термонуклеарну зброю великого калібру.

Останні совєтські експерименти в жовтні 1961 року виявили, що таємна підготовка і самі детонації відбулися без уваги на політичні й психологічні моменти. Все ж Совєти осягнули політичну ціль тими вибухами повище 50 МТ.

Зате політично і військово не зрозуміло, чому всупереч вісткам про атомове зброєння Совєтів президент Труман наказав зменшити досліди над такою ж зброєю, хоч пізніше наказ був відкликаний. Але втрачено час, в якому Совєти далеко випередили Захід.

Не менш дивно, як стверджує згадана швайцарська газета, що свої успіхи Совєти завдячують шпигунству, при чому найбільші заслуги віддали атомові вчені-шпигуни Бруно Понтекорво і Клявс Фукс. Дійсною небезпекою тодішні відповідальні чинники в ЗДА не дуже цікавилися, у загрозу почали вірити, як уже було запізно, і не стало часу вирівняти прогайновані роки. І ці відповідальні люди сидять далі на своїх постах, і безжурно споглядають на дальші свої помилки.

Нині ситуація така, що Совєти стримлять всіми засобами до нуклеарної війни, а Захід вірить у конвенціональну і витрачає великі гроші й енерґію на конвенціональне зброєння. Совєтське зброєння є логічне і доцільне. Самі американські фахівці вказують тепер у своїх публікаціях недвозначно, що Совєти дійшли в атомовому зброєнні до крайніх нині можливих границь.

Електронічну сіть оборони СССР проводиться в останніх роках дуже енерґійно поза навіґаційною сіткою для цивільних і військових літаків, і можна твердити, що вона ще не закінчена. Існують теж радарові стації модерно вивінувані, якими можна виловити бомбовики на 15.000 м. висоти з віддалі 300 км. Ці стації влучені в алярмову систему, яка діє не тільки на терені СССР, але теж в сателітних державах.

Летовища для далекосяжних літаків будують в СССР у приспішеному темпі. Позатим існує велика скількість природних летовищ, для яких побудовано електронічні контрольні апарати, призначені до переносу з місця на місце. Тепер в СССР має бути около 450 великих летовищ, 79 цивільних і 6 міжнародних, згідно з офіційними даними. Насправді Совєти мають 900-1200 летовищ, що все ж є замало для держави з великим летунством і з великими просторами. Побудова нових летовищ іде незвичайно скорим темпом, що не є дивним при відомому безоглядному використовуванні людської сили в СССР. Грає в цьому ролю також і спосіб думання москалів: коли на Заході в порівнянні до доброго „кращим" є дійсно краще, то на Сході кращим є простіше, менш скомпліковане.

Ленінська засада, згідно з якою летунство має підпомагати піхоту, втратила значення, від коли головним ворогом СССР стала не Европа а Америка. Маси піхоти нині не зможуть ранити смертельно американський континент. Другою причиною зміни є перевага техніки над примітивною масою. Врешті третьою причиною зміни совєтської доктрини є загроза збоку Китаю, яка нині прибирає на реальному значенні. Совєти знаходяться нині у роздвоєнні: можливости воєн з Америкою і Китаєм вимагають атомової зброї, перша через свою віддаль і обшир, другий через великі простори і маси населення. І тут і там піхота не зможе мати успіху. Зате евразійські фронти вимагають зберегти якнайбільшу кількість наземного вій-

(Закінчення на стор. 32-ій)

МЕМУАРИСТИКА

Мстислав Павленко

Нова Береза на св. Землі

(Спомин українця з концентраційного табору армії ген. Андерса)

В клекоті бурлацьких буднів, скитаючись світами нанизував рядки кривавих жемчужин — нелюдських переживань на білих картках паперу. Розказував про свої і друзів переживання не як про казку давно минулих днів, але як про криваве, повне болю сьогодні. Бувало й таке, що мій, чорними думами перетомлений ум казав — „покинь", мозолисті спрацьовані руки не всилі були тримати пера, замикались від недоспаних ночей очі, хилилась на папір голова...

Напружуючи останки волі, впрост нелюдським зусиллям дальше й дальше виводив на папері незугарні рядки і замарковував ще один момент, ще одну подію із тих чорних днів...

І вкінці багато того добра набралось. Пожовкли листки паперу, споловіло чорнило, але, читаючи ті рядки сьогодні, я знову, наново переживаю те, що

(Закінчення зі стор. 31-ої)

ська. Цю двоторовість у військовій політиці СССР можемо прослідити докладно вже нині. Нема сумніву в нікого, що засада, згідно з якою в вирішних боях діє тільки піхота, втратила своє значення у цілому світі. Нині є інша теза: повітряний простір над ворожою територією це фортеця, яку треба здобути. Хто програє битву за простір, програє в короткому часі цілу війну.

Поза атомовими бомбами, далекосяжними ракетами й іншою атомовою зброєю мають реальну можливість штучні сателіти. Американський експерт пише: „Треба рахуватися з тим, що Совєти скоріше чи пізніше зможуть облітати землю сателітами, навантаженими атомовими бомбами. Вони мають ту добру сторону, що при сьогоднішньому стані техніки їх не можна зістрілити. Вони більш раціональні, як міжконтинентальні ракети, бо їх можна стягнути на Землю і засобити новим вантажем бомб. Врешті летять з більшою скорістю і мають більшу докладність цілі".

Метою Совєтів у війні буде якнайскоріше знищити атомову зброю противника. Збомбардувати населення і його господарський потенціял не належить до совєтської військової доктрини. Згідно з нею, війна має закінчитися окупацією ворожого краю. В тому є різниця між совєтською і американською доктринами: американська змагає теж до якнайскорішого знищення атомового потенціялу ворога, але на другому пляні має завдання загрозити населенню і господарству до такої міри, щоб довести до капітуляції. Фізична окупація не є конечною, крім кількох ключевих позицій. Політичною ціллю є тільки дістати вплив на новий демократичний режим, новими методами переводитиме в життя актуальні вимоги.

ЮТК

з вітром проминуло. Ось так, переглядаючи свої старі шпарґали, натрапив на одну маленьку книжечку. Книжечка величини долоні, зроблена з сірого клозетового паперу — єдиного, який пощастило дістати в ті дні — а рядки писані хемічним олівцем, а радше сердечком олівця, бо письмових приборів в той час і в тих умовинах не дозволялось мати. Ця „захалявна" книжечка-щоденник починається датою 12-го січня 1944 року. Писана вона в польській новій Березі — в Лятруні біля Єрусалиму на св. Землі.

Заки почну переповідати без змін рядки щоденника, кину кілька слів для вияснення тієї події.

На підставі договору між Сталіном і ген. В. Сікорським видано амнестію для польських громадян. В дні 28-го вересня 1941 р. звільнено нас з таборів примусової праці на Заполяр'ї в Норильську. Між звільненими був доволі великий відсоток українців, особливо всі ті, які не мали більших, як вісімлітніх присудів. В Норильську видано нам харчі й перевезено до Іґарки над рікою Єнісеєм, а 1-го жовтня 1941 р. приїхали ми до Дудінки. В Дудінці видано нам тимчасові документи, дещо харчів і гроші на залізничні квитки. Їхали ми в Середню Азію, де творились відділи польського війська, як теж в інші місцевості Совєтського Союзу.

Я з деякими друзями поїхав в Середню Азію. Зрозуміло, що ніхто з нас не хотів бути добровольцем до польського війська, а початково не було примусу. Життя в Середній Азії, в Узбекістані було дуже тяжке. Тисячі евакуйованих із прифронтової полоси дослівно вмирали з голоду. Я з друзями перебував біля міста Ташкенту. Деякий час працювали при зборі бавовни: це пекельно важка праця, а в додатку за день праці ми діставали чотириста грамів меленого проса (не пшона!) і два коржики.

Люди з голоду почали хворіти на черевний тиф, десятками вмирали денно на вулицях Ташкенту та інших міст і колгоспів Узбекістану. Треба було шукати виходу. Найкраще було ще в війську. Поляки діставали харчові приділи, однострої, взуття і допомогу з Америки. Українців поляки не приймали до війська. Багато подались за поляків й так дістались до армії ген. Андерса. Малий відсоток українців з колишньої чинної служби попав без більшого труду, а решта українців примирала з голоду. Я, та мої два друзі з Тернопільщини рішили йти до війська, щоб зберегти життя. На перший вогонь пішов я, тому, що знав добре польську мову. Зголошуюсь на комісію, що кватирувала в Янґе-Юль. Перше питання при комісії, було змовити по-польськи молитву „Здровась Марійо". Я виконав це без зупинки. Друге питання — віровизнання. Подаю: греко-католик. Це вже „комісію" насторожило. Як же дійшло до національности і я назвав себе українцем, то показалось, що в мене слабі очі, і до війська не можу бути прийнятий. Не помогли мої впевнювання, що я маю соколиний зір, янґе-юльська польська військова комісія мене, як українця, відкинула під претекстом слабого зору! Я не був одинокий — десятки, ба сотні нашої братви, що зголошувались до війська і не знали добре мови, або хоч і знали, та подавались українцями, — прийняті не були...

На комісію ставав я в дні 21-го березня 1942 року, і коли мене не прийнято, ми з друзями радимось, що дальше робити. В міжчасі довідуюсь, що штаб польської армії й родини військовиків переїздять внедовзі в Персію. По кількох днях зустрічаю о. Порфіра Сивака, капеляна в армії Андерса, якому я багато помагав в таборах праці. Він рішає допомогти нам трьом, та список на виїзд замкнений. Дехто радить йому звернутись до „двійки" (Друґі видзял — розвідка). Він звертається туди і говорить з якоюсь жінкою. Вона хоче нас бачити. Ідемо, а по дорозі він радить нам податись поляками греко-католи-

ками, щоб спасти життя. Друзі згідні, я вагаюсь. Приходимо до цієї пані. Друзі пішли на перший вогонь, але вони не знали добре польської мови й вона стала підсміхатись. Мені стало гидко, рішив нізащо не кривити душею, а йти на пролом. Підходить моя черга. Вона задає кілька питань, а я відповідаю плавною літературною польською мовою. Вона питає про мою освіту, звідки походжу, і, вкінці, яка моя національність, і при тому відразу всміхається, думаючи, що я теж подам — польська. Яке ж було її здивування, як я сказав, що я українець. Це її збентежило, та за мить вона заспокоїлась, підійшла до мене, стиснула мою руку, погратулювала, й сказала, що вона сотні українців зустрічала, всі подаються поляками, а я, хоч знаю чудово польську мову, мав відвагу признатись до своєї національности. Ще раз стиснула мою руку і сказала „Їдьте з Богом".

Так ми дістались до транспорту на виїзд в Персію. На другий день нас завантажено на пароплав, а 1-го квітня 1944 року ми переплили Каспій і виладувались в Пахлеві, в Персії.

Внедовзі нас перевезли з Пахлеві до Тегерану і розмістили в таборах для цивільної людности. Я улаштувався на працю в польській таборовій школі. Був опікуном другого відділу і мав 42 хлопців. В міжчасі поляки починають примусово брати всіх до війська. Спершу інспектор школи П'ялуха (білорус) мене рекламує, а вкінці таки беруть і 28 серпня 1942 р. комісія приймає мене до війська і відсилає до військового табору. Після пройдення рекрутського вишколу, нас перевозять в Ірак, і в дні 8-го грудня 1942 року я був уже на місці постою в Канакіні.

Про життя українців в армії Андерса розкажу іншим разом, тут тільки згадаю, що жили ми одною дружньою родиною. Один-одному допомагав, спільно зустрічались, радились і мріяли... Але наші зустрічі, наради і пляни не подобались „двійці" і за нами, особливо за мною, стали стежити. В дні 12 вересня 1943 року переїжджаємо з Іраку в Палестину. Тут за моєю ініціятивою і при допомозі о. П. Сивака, переводимо збірку і вмуровуємо в Єрусалимі в храмі оо. Білих, в підземній крипті народження Пресвятої Діви пам'яткову таблицю. Таблиця була з білого мармору, величиною півтора на один метр. На верху був тризуб, в низу, з лівого боку, лаврова вітка і напис: „Пречиста Діво, Мати нашого Краю, вимоли у Сина Свого однiсть і волю для українського народу". Внизу був підпис: „Українці-жовніри, в дорозі на Батьківщину" і дата: „Єрусалим, 1. XI 1943 року". Хоча вмуровано не 1-го листопада, але пізніше, — дано цю дату на пам'ять Листопадового зриву у Льва-Городі.

Не довго пробули ми в Палестині. В дні 7-го грудня 1943 р. ліквідується 31-ша Санітарна компанія, і я з друзями переїздимо до Єгипту. Місцем постою був Касса-Сін. Та й тут не довго я пробув. У навечер'я латинського Різдва мене викликають з речами в команду, і, буцімто разом, а фактично — я під його надзором — висилають з колеґою підхорунжим в Палестину, кажуть, що там буде комісія для перегляду мого здоров'я. Вже по дорозі я зорієнтувавсь, що тут річ не йде про комісію — це ж було напередодні висилки війська в Італію, на фронт. Хотів втікати, та не було сенсу скитатись по єгипетських пісках, сказав собі, що зроблю це в Палестині, де в мене було немало друзів-жидів. Так я думав, але польська розвідка теж не дурна. Привезли мене під сторожею в Палестину, я негайно скомунікувався з друзями, та несподівано в дні 10-го січня полева жандармерія окружила перехідний табір, і мене, та інших таких, як я, завантажили на вантажні авта і під ескортою жандармерії на мотоциклях завезли до Лятруню, біля Єрусалиму, як вони казали, до „дисциплінарного табору", а фактично до нової „Берези на св. Землі". І так,

хронологічним порядком, я вичислив важливіші дати з свого побуту в армії Андерса. Метою нинішнього опису — подати моє перебування в Лятруні, в концентраційному польському таборі. Дальше подаватиму дані з моєї „захалявної" книжечки.

1944 рік

12. I.

Тому, що мій нотатник забрано при ревізії, починаю свої нотатки знова. Сьогодні, після обіду, забрали нас за другі дроти й переводили ревізію. Веліли розбиратися до нага. Забрали військові і приватні речі та проводили дуже подрібні розшуки. Оставили пару білизни, сорочку, светер, однострій, фуражерку, пару черевиків і півчеревиків, три пари порваних шкарпеток, чотири коци, сінник, два рушники, менажку, ложку, кусок мила і дві щітки. Все інше, без уваги, чи це було військове чи цивільне — відібрали. Забрали теж пам'яткові речі. Ревізія відбувалась серед насмішок та глуму. Ось такі зайві питання, спрямовані до мене: „Хм, украінєц, — чи нє бадач Пісма Сьвєнтеґо, бо з Еванґельйон. — Патш, патш, ілє зд'єнць, — таж то купе форси коштує! . . . "

Забирали, як згадано, все. Навіть хрестики й медалики; навіть молитовник мені забрали. Забрали теж згадану Євангелію, „Кобзаря", вишивку, інші книжки та різні пам'ятки перської, іракської та палестинської роботи, як от срібні, інкрустовані папіросниці, дерев'яні, різьблені речі, інкрустовані арабські кинджали тощо. Дивлячись на цю ревізію, мені, як жива, пригадалась большевицька. Зрештою, може це тільки початки, — побачимо.

13. I.

День нового життя . . . Прийшов поручник і відчитав, що ми, на підставі наказу „водза начельнеґо", параґраф 10/17, творимо „Пшейсьцьови Дисциплінарни Обуз" в Лятруні біля Єрусалиму. За що кого посаджено — виясниться після того, як прийдуть акти, котрі має „Друґі видзял" (військова розвідка). Прочитав розклад занять і сказав, що можна вносити заяви спротиву. Я, та й ще дехто, складаємо такі заяви, показую командантові напівсирий хліб, що нам його видано на сніданок.

Помалу розводжу таборове хазяйство. Вчора після ревізії назбирав паперу на малу книжечку і знайшов кусок хемічного олівця. Сьогодні викроїв тільки сердечко, бо легше сховати — за шву. В таборі є два бараки — наш, де переважають українці й білоруси — це політичні, а другий табір, мабуть, польська рецедива і симулянти.

Для урізноманітнення починаю співати українську пісню, друзі підхоплюють, а навіть прилучується кілька поляків. Для солідарности співаємо теж кілька польських пісень. Пізніше колеґа Юсько Мартинчук (Марцінчук) оповідає дотепи та „весоле львовске кавали". Цілий день падає дощ. Помимо веселого або удавано-веселого настрою друзів, я сумний. Сумний та не зневірений. Вірю, що перетриваю й це лихоліття. Якщо большевики не вгнули, то й тепер не вгнусь. А якщо зломлять, то трудно . . . Ти бачиш, Боже, що ми безсилі, та нашої любови до батьківщини не видеруть нам із сердець.

14. I.

Новий рік! . . . Новий рік у тюрмі на чужині. Друзі та знайомі складають мені новорічні та іменинові побажання. Сумні іменини. Сьогодні всіх нас огорнув якийсь песимізм. Нічого дивного, показується, що більшість ув'язнених — це українці. Спів не клеїться, розмови теж . . . Падає сильний дощ. Згодом кожний з нас починає розказувати, в який підступний спосіб „двуйка" арештувала кожного з нас. Знаходжу сердечних друзів, котрі вже чули про мене із моєї праці серед військовиків-українців, знали про моє ув'язнення ще в Тегерані, знали про мою акцію . . .

15. I.

Сьогодні прекрасний, соняшний ранок. Пригадую собі, що вчора від нас забрали, мабуть, звільнили, малолітнього хлопчину-українця, що був в італійській неволі і його відбили англійці. До другого бараку вкинули якогось львов'янина. Сьогодні ходив до лікаря. Приобіцяв розглянути історію моєї хвороби. Огляду хворих не докінчив, бо розігнали два божевільні чи симулянти з другого бараку. Довідуюсь, що нема друга Володка. Перу свою одну пару білизни. До нас дали двох нових. В другому бараці вічно авантюри. Команда табору прямо боїться заходити туди. У нас спокійно. Харч поганий. Без порівняння гірший, як був у війську. Кликали кількох на слідство. При ревізії жандарми сильно побили одного з другого бараку. Бачив його рани, як був у лікаря. Вже вдруге прохав, щоб віддали мою Євангелію та хоча одну пару білизни. Ночі холодні, а дні голодні. Побачимо, що буде дальше...

16. I.

Мешкаємо в бараках, побудованих з довгих аркушів цинкової, фалдованої бляхи — тільки в'язання дерев'яне. Долівка цементова. Легко можна захворіти або дістати ревматизм. Сьогодні мене викликав сержант жандармерії Маґда в другу зону. У нас небувала атракція — показується, що втік стрілець Устіменко. Розшуки. По таборі крутиться поручник, шеф, жандарми. У зв'язку з подією мене вже й не кликали.

17. I.

Так наглядно пригадується в деяких випадках большевицький табір... Провірка, брак курива і харчів. Я вчора покинув курити, щоб для друзів було більше. Вправді маю ще малий запас, але у мене є сила волі, а друзям трудніше. Курці й недокурки збирають, та ще й тим — димом, як кажуть — діляться. Добре, що я можу обійтись. Стає чимраз важче...

Вчора читали нам розклад занять: 6-та год. ранку молитва; 8—11.30 праця; 12-та рапорт (звіт); від 12—2-ої обід; 2.30—4.30 праця; 4.30 наказ; 9-та — сон.

Сьогодні виїхала жандармерія і на її місце приїхали жовніри із „Запасовеґо Осьродка Армії". Прекрасний, соняшний день — вигріваюсь до сонця.

18. I.

Сержант Маґда казав, що позове мене сьогодні до себе. Я записавсь до звіту (рапорту) з проханням видати білля, книжки та мої прибори до писання. Мого друга — волиняка Івана Ковальчука-Ізовського переводять від нас до другого бараку. Сьогодні я в особливо тужному та мелянхолійному настрою. Кажуть, що таборова дисципліна зменшиться. Правдоподібно навіть сто книжок привезли (виявилось, що то не нам, а таборовій обслузі). Ох, щоб можна було леґально писати! Я сильно відчуваю голод — можливо тому, що покинув курити; а зрештою й харчів видають чимраз то менше...

19. I.

Сьогодні дали на снідання тільки один чай без цукру, і більш нічого, бо не було харчів. Цікаво, що це має означати? Дивно, щоб в'язні не мали що їсти. Побачимо, що буде дальше. Шеф обіцяв, що буде світлиця, радіо, кіно... Це все дуже гарно, але нехай наперед дадуть щось з'їсти. Без „Сьвєтліци" обійдусь, нехай тільки „Кобзаря" та папір і чорнило чи олівець дали б. Мене сьогодні назначили службовим старшиною компанії. О 12-ій маю йти до рапорту. Зголошувавсь ще вчора — це у зв'язку з хворобою — відклали на сьогодні. При звіті прийняв службу. Цілий день нічого не дали їсти. Сиділи в голоді, аж десь до пів до восьмої вечора. Вкінці дали хліб, одну консерву „біфу" (волове м'ясо) на трьох та чай. Обід та вечеря пропали... Загальне поденервування і навіть обурення. Навколо го-

лоси негодування. Я видаю українцям наказ заховуватись спокійно, але холодно — не датись спровокувати!..

20. I.

По вчорашньому голоді, сьогодні всі якісь охлялі. Довго сплять. З'їли снідання і трохи дійшли до гумору. А гумор в біді найкраща річ. Довідуємось, що сьогодні на місце лікаря-чеха — приїхав лікар-поляк. Командант табору приобіцяв, що постарається поліпшити умовини нашого життя.

21. I.

Знову дощі. Холодні ночі. Навколо віє. Чи витримає мій організм? Був при рапорті в команданта табору. Домагався, щоб моя колишня компанія видала засвідчення моєї хвороби, прохав віддати мої книжки — це відкинули за кару, що компанія не здисциплінована, вимагав вияснення моєї справи — за що мене ізольовано — приобіцяли вияснити у вівторок. Сьогодні можна вже певно твердити, що в нашому бараку, це політичні ізольовані, а в другому — судово-карні.

22. I.

Сьогодні докінчив я робити — майже без знаряддя — рулетку до гри. Щоб тільки не знайшли при ревізії, або щоб хтось не доніс. Рано дали тільки по два тонесенькі куски хліба. Знову без харчів увесь день, щойно вечором привезли харчі. Харчування абсолютно зле — не тільки обмаль продуктів, але й кухарі нідочого. Треба закомунікувати це лікареві. Покищо всіх нас в таборі є 52 — по 26 чоловіків в обох бараках. В нашому бараці переважають українці, є трохи білорусів та кількох інших. В другому бараці більшість рецидивістів-поляків. Обрядово три четвертих в обох таборах. це греко-католики і православні — деякі з них подаються за поляків.

23. I. (Неділя).

Погода, як вчора — гріє сонце, тільки сильні вітри звіялись. Цікаво, що нового в світовій політиці? Є підозріння, що ув'язнений з нами плютоновий доносить — „капує". Уважаю таку людину дуже мерзкою!... Сьогодні цілий день давали чай без цукру. Не дали навіть пів жовнірської порції харчів. Цікаво, що це може бути? Чи балаґан... Чи брак догляду... Це вже денервує. Тут бачиш, як падає в атаці епілептик, там знову регочеться божевільний чи симулянт, бо й такі тут є — а над усім жорстокий, жандармський чобіт!

24. I. (Понеділок).

Знову несолоджений чай! Як видно — це стає звичаєм. Пригадую собі большевицьку в'язницю з її славнозвісною „лавочкою" (крамничкою). У нас теж записували сьогодні на закуп товарів — необхідних у щоденному таборовому житті. Зараз же за нашим табором був сусідній табір полонених італійців, кажуть, що там сидять ті, що симпатизували з „дуче", тобто італійські націоналісти. Починаю вивчати англійську мову. Та в голоді багато не навчиться людина. Сьогодні кормили нас сирою ріпою та дали по маленькому кусочкові м'яса і все. Не дали ані зупи, ані нічого іншого. Я дістав сильну обструкцію.

25. I. (Вівторок).

Мене позвали до поручника — команданта табору. Він вияснив, за що мене ізольовано. Очевидно, обвинувачення фікційне. Закидають мені, що від початку польсько-німецької війни до приходу большевиків поводився я нельояльно супроти Польщі. Закид загальниковий. Не подано ніяких фактів, осіб, ближчих даних тощо. Я з місця заперечив. Поручник радив подати свідків, що ствердили б мою льояльність. На свідків подав я дві польки — Струблівну, учительку в моєму селі, і Мондрову, учительку з поблизького містечка. Ду-

маю, що і так не звільнять, бо само обвинувачення — абсурд. Я склав зізнання та покликався на свідків. Завтра покличуть списувати протокол.

26. I. (Середа).

Сьогодні прекрасний день. Цілком, як у нас весною. Я на св. Землі. На землі, де Христос поніс муки і смерть за свій та інші народи... Згинув невинно на хресті. А я, син бездольної України, заганий злою долею на св. Землю, терплю за те, що не вирікаюсь своєї батьківщини — хоч інші її відреклись і розпинають на хресті. А може то Господнє Провидіння хоче показати Свій знак, що чаша терпінь українського народу перелита вщерть і наші терпіння її довершують?

Сьогодні перу білизну. „Білизна" — маю одну сорочку, а й та вже в дірах, та пошив із шкарпеток підштанці. Чекаю, коли позовуть до команданта, щоб міг скласти ще одне зажалення.

27. I. (Четвер).

Сьогодні в таборі переводили дактильоскопію (відтиск пальців) та фотографували. Після обіду мене позвали до канцелярії і вручили три листи. Два ще з-перед свят від подруги Валі Єськів (дочка українського православного панотця) і один від „цьоці Аґнешки" (українка-монашка, ЧСВВ в Бучачі, дійсне ім'я Анастасія Чепіль). При цій нагоді написав своє заперечення обвинувачень. Видали мені словник та підручник англійської мови. Коротко — як на один день, вражень доволі...

28. I. (П'ятниця).

Наші харчі покращали. Сьогодні один з ізольованих старшин — поручник Фукс мав виклад про летунство. Між нами є немало старшин, між іншим і полковник Морачевський. Змінили шефа компанії. Сьогодні була в нас офіцерська комісія. Табори переймає капітан.

29. I. (Субота).

Мене покликали до канцелярії і вручили чотири листи від друзів і колеґ з моєї компанії. Один з них відіслав мені мій географічний атляс світу. Друзі знають, що зі мною щось не гаразд...

Вечором ведемо дискусії на різні теми. Почали від оповідань про „страхи", перейшли на всесвіт та закінчили різними оповіданнями.

30. I. (Неділя).

Сумно-невесело. Все ж таки якби не було, а людина в неволі, немов у тюрмі. Сьогодні препогана погода. У мене поганий настрій. Навіть носа не можна показати надвір. Падає дощ з градом напереміну. Бушують сильні вітри. Здається, завалять нашу „буду". Прийдеться хіба збожеволіти.

31. I. (Понеділок).

Очевидно, дощ не ущухає й сьогодні. Погана погода надворі. Помимо того, що я не маю гумору — стараюсь забавляти друзів оповіданнями. Розказую історію за історією, оповідання за оповіданнями, жарт за жартом, але якось ніби з примусу. В дійсності так воно й є. Друзі дивляться на мене як на їхнього духового провідника, оточують мене повним респектом, моє слово для них закон, тож мушу їм теж показати серце, бо ідеї, це одна річ, а людська слабість — друге. Часами треба не тільки духово зміцнювати друзів, але й зважати на їхні людські слабості і хоча трохи їх розважити-повеселити...

Перед вечором мене кликали писати листа. Написав до Бодя (колеґа з Товмача — Богдан Сперкач, учень гімназії). Тому, що не було коверт, інші листи писатиму завтра.

1. II. (Вівторок).

Погода гарна. Сьогодні в другому бараці велика подрібна ревізія. Щойно тепер забрали так довго затаюваний годинник, ніж та інші речі. Всіх з другого бараку ведуть за другі дроти, роз-

бирають донага та переводять подрібну ревізію. Кругом варта з крісами напоготові. Нас ревізія цим разом оминула. Але на як довго? Мав іти писати листи та чомусь не кличуть. Цікаво, що дозволяють писати тільки мені, Славкові Осадці, що має батьків в Канаді, та одному полякові з другого бараку.

2. II. (Середа).

Сьогодні ходив писати листи, але не було коверт. Вернувся сильно поденервований. Друзі ждали на мене з поділом хліба. Я з поденервування забувся і з'їв увесь хліб. Опісля переконався, що скривдив друзів, бо вони остались без хліба...

3. II. (Четвер).

Дещо вчусь англійської мови. Нас чотирьох учить Стальський з другого бараку. Переробляємо доволі систематично матеріял. Може хоч дечого навчусь, хоч в цих умовинах наука не йде в голову. Забагато інших думок. Гарні соняшні дні. Саджу навколо бараку дикі квіти та годую колонію муравлів — обсервуючи їхнє життя — так собі для розваги й для науки.

4. II. (П'ятниця).

Сьогодні у нас подрібна ревізія. На ревізію зігнали людей з обох бараків. Роздягають до нага, проводять подрібні розшуки, знову беруть відтиски пальців. На ревізії зійшов цілий день. Загальне розстроєння нервів. Ніхто не знає, нащо і для чого все те. Є здогади, що на виїзд. В бараках під час нашої неприсутности рівно ж робили ревізію, забрали дуже багато захованих речей. В мене оставили те, що було на мені чи при мені скрите. Навіть медалики, хто вспів їх переховати або знову роздобути, забрали...

5. II. (Субота).

Ранком, після сніданку, зробили лекцію англійської мови. Опісля прохід. До нашого бараку вкинули трьох нових. Вони кидають нам жмут відомостей. Говорять про зміну конституції в СССР. Чиж би комунізм провалювався?!...

6. II. (Неділя).

Нічого нового. Нудьга. День гарний, погідний... Кругом нас пустеля. На схід дорога на Тель-Авів, а ось ген, дорога на Єрусалим. Передімною монастир оо. Трапістів, що виробляють прекрасні літургічні вина та їхні розлогі винниці. В боці (на півночі) арабське сільце. Перед монастирем оо. Трапістів містечко Лятрунь з двома славнозвісними в'язницями. А тут, де ми, табір переділений надвоє. В одній половині ми, а в другій італійські полонені жовніри. Ми в кітловині — навколо гори. Ех, щоб так добратися до них!... — Волі, бо задихаюсь!...

7. II. (Понеділок).

Беруть на роботу до кухні, ставити шатра та чистити канали. Я якось не йду. Мене оминають. Вечорами варшавський жид Жаґель розказує різні речі. Вивчаю і дальше англійську мову. Щось тяжко йде.

8. II. (Вівторок).

Був у лікаря. Дав лікарство — валеріянку. Вислухав працю серця та й на тому кінець. Сказав, що можу ходити на роботу. Дні напрочуд гарні. Наша весна. Сьогодні наш табір оглянула якась старшинська комісія. У нас був римо-католицький капелян — мав кілька слів промови. Кажуть, що він приділений для нашої обслуги. Після обіду мене взяли на працю — мусів іти. Цікаво, чи не хочуть вони зробити табору праці, як в СССР?

9. II. (Середа).

Цілу ніч падав дощ. На ранок випогодилось. Беруть на працю, вживаючи при тому підступів. Видно, немає в них на це права. В другому бараці „Еки" (категорія „Е" — звільнені з війська) заводять голодівку. Сьогодні розпочав

один з них. Цікаво, що в усіх поважніших справах приходять до мене навіть з другого бараку і радяться, — словом, вони теж визнають мій авторитет. До нашого бараку привели ще одного нового. Змінили знову команданта компанії.

10. II. (Четвер).

Сьогодні почуваюсь вийнятково погано. Живу в повному напруженні.... О 10-ій годині був у лікаря. Прийшов новий командант, необізнаний з умовинами. Треба використати нагоду...

⁂

На цьому цей короткий щоденник уривається. Додам дописку з другого дня.

Всі подані записки дуже обережні, драстичних справ, чи моментів не подавано з огляду на те, що міг попасти при ревізії в небажані руки. Сьогодні, я вільна людина — після щасливої утечі з тієї каторги, можу додати ще кілька слів про саму втечу.

Нас сімох очайдухів, вже давніше підготовили втечу з табору. Це не вперше, раз вже робили підкоп попід лятрини, та намокла земля засипалась, і мало на смерть не придавила одного з нас. Цим разом утікало нас сімох. Я, поляк з-під Варшави Рудольф Кліціцкі — провідники і волиняк Іван Ковальчук-Ізовський та Микола Устименко, а крім цього два жиди Жагель з Варшави і Стальський. О сьомій годині підкрадаємось рачки до італійського табору, перетинаємо заздалегідь зробленими з заліза ножицями колючі дроти і переходимо до італійців. На цьому не кінець. Тут треба пролізти через потрійні ряди дротів. Останні дроти звоями навиті і поприбивані кілками до землі. Пролазимо двома місцями. Я і Кліціцкі. Двадцять хвилин забрало, заки перелізли, і то за допомогою жида-вартівника, який відклав кріса і допомагав вилізти. Всі сильно зворушені, але, слава Богу, вдалось. Йдемо гусаком в сторону Єрусалиму. Один за одним іде у віддалі кілька метрів. Горами, оминаючи поліційні станиці, а їх на просторі дванадцяти кілометрів немало. Як проїздить авто чи мотоцикл, ховаємось в траві, в долинках чи в ровах. Найгірше було пролізти високий кактусовий живопліт. Я сильно поколовсь — мав сто ран на тілі. Дійшли до кібуцу „Кіріат Анавім" біля Єрусалиму. Нам дали з'їсти і повели до шопи спати. Вже світало.

⁂

Цей документ подано без змін, без доповнень, за вийнятком мовних справлень. Безперечно, він не повний і не показує повної картини страждань і тортур духових та фізичних, завданих нам польськими посіпаками з наказу малого диктаторчика й амбітника ген. Владислава Андерса, колись суперника й противника ген. В. Сікорського, що згинув у таємничій катастрофі, тепер противника екзильного уряду А. Залеского у Лондоні.

Після нашої втечі табір ще довгенько проіснував. Не одного з наших братів побито до смерти або на все залишено каліками. Я маю інші, автентичні записки від друзів-українців, що там ще були залишились і при Божій помочі хочу в майбутньому написати, де всі ті факти і звірства виявлю і удокументую на вічну ганьбу полякам, що так, як Андерс, поводились і так, як андерси, винищували українців, білорусів, жидів та й своїх власних братів поляків, що думали трохи інакше, благородніше.

Грудень, 1961. Едмонтон, Альта.

Війна не належить ні до ділянки мистецтва, ні науки. Війна, це частина суспільного існування. Війни розвиваються в світі політики, подібно як прикмети організму в ембрію.

(Клявзевіц — „Про війну")

ДИСКУСІЙНА ТРИБУНА

Майор Д. Лимаренко

Думки з приводу статті п. Юрія Тиса-Крохмалюка

„Грізна ситуація і колишні вояки" („Вісті Комбатанта" за 1961 р., ч. 4)

ВШ Автор у своїй цікавій статті піддав до дискусії тисячу й одне питання. З цієї маси напевне 999 питань відпали б, якщо ВШ Автор, який пропонує створити новий центр із мудрих українських одиниць, які вміли б готуватись до майбутнього, вірив би, що такі люди існують. Автор турбується, що таких людей (мудрих) треба підшукати. Але думаю, що нових центрів не треба будувати, бо маємо їх і так забагато. Коли б ми мали лише один центр, то і той центр і ми — його прихильники — мали б більше поваги серед міродайних чинників. І ще один сумнів: створіть ви центр з найрозумніших і найгеніяльніших людей, він всеодно залишиться нікудишнім, коли не буде мати підтримки серед свого суспільства та коли не буде мати енерґійних, щирих і відданих виконавців. Оцими щировідданими виконавцями і мусимо бути ми — старі і молодші наші побратими-вояки. Цей обов'язок накладають на нас історія і теперішні міжнародні обставини. Ще більші обставини, я б сказав, наші внутрішні-суспільні.

Одне питання ВШ Автором було поставлене побіжно, наче мимоходом, але воно якраз для нас — вояків — актуальне і вартне, щоб ним зайнятися: „Можливість творення національного війська по стороні Заходу". Залишім на боці сумніви, чи така можливість реальна та скільки добровільців дала б американсько-українська громада. Найсумніше те, що наше громадянство роззброєне духово! Навіть ми — старі ветерани! Ми пишаємось і голосимо скрізь, що ми вояки, а в дійсності? Гляньте лише на наші „Вісті Комбатанта" і скажіть, скільки ви знайдете авторів дописів, які підписуються своєю ранґою, крім прізвища?! І якого то військового духа, та ще більше, військової здатности шукати між нашими таки комбатантами?! Слава Богу, що вони засуджують пацифістичні теорії, ширені деякими земляками.

Яка ж наша молодь, від якої сподіваємося дістати відповідь на всі наші тривожні запити. Ми бачимо, що великочисленні наші молодечі організації в Европі — тут дуже поріділи. Старші з тих молодших, що приїхали до ЗДА, обзавелися родинами і добрими посадами, а молодші і тут вже народжені, невідомо де і в яких середовищах перебувають і формують свою духовість. Справою добровольців до майбутньої української армії я цікавлюся вже віддавна. З кожним стрічним юнаком стараюся поговорити, і між іншим запитати, чи він пішов би до нашого війська, коли б почалася війна з комуністами? І рідко мав нагоду почути „так!". А то все було, або „ні", абож щось невиразне, що однозначне з „ні". Отже, хто піде на війну, та ще й добровільцем?! Мимохіть напрошується думка: чи наші

ідеали-вояки Байда і Щербак не замінилися часом у молодій нашій ґенерації на горезвісного чеського Швейка? І чи епоха, що дала нам правдивих героїв-борців за волю України не відійшла від нас назавжди. Адже погляньмо на наші Академії і взагалі святкування великих дат нашої недавньої історії: напівпорожні залі, заповнені виключно людьмн старшими і цілком старими! А де наша молодь? Де наша зміна? Її нема з нами на залі. Не я це перший стверджую, що вина лежить на батьках. Але мушу теж ствердити, що часто і батько буває безсилий. Що ж відганяє молодь від наших святкувань? Адже на початку нашого прибуття до ЗДА, а особливо ще в таборах у Німеччині, молодь чи не поголовно йшла на Академії! Що ж їх тепер відганяє від цього?

Мимоволі приходить на думку, зачута десь характеристика: „Ми, українці, панахидна нація. У нас усі свята складаються з панахид''. Коли приглянутись до календаря наших свят і річниць смерти наших національних героїв — більших, менших і ще менших, то виходить не менш двох панахид на місяць. Напевне, кожен зі мною погодиться, що панахида не надто загріває до відважного чину. Особливо молодого юнака, якого притягає живе життя, а не „де нема ні печалі ні воздиханія''. Слухаючи панахиду про героїв, у нього складається враження, що аби стати героєм — треба вмерти. Його ніхто й не переконує в тім, що в дійсності герой теж ніколи не хоче вмерти, лише прагне боротьби, бореться і переборює труднощі та прагне бачити плоди своєї перемоги.

Усі українські патріоти мають одну мету. Це є вільна Україна. Отже, шлях для конструктивної дії відкритий. З нього можуть скористати всі, кому дорога Україна: і молоді, і старі, і цілком старі, і жінки, і мужчини. Нам же найбільше залежить на нашій молоді! Чи вона таки направду втікає від того, що обіцяє їй „вічне життя''? Чи вона таки направду бачить лише відворотну сторону медалі, на якій вичитує, що герої Крут, Базару і інші згубили своє молоде життя, не осягнувши цілі своєї боротьби?! Як же вийти з цього прикрого положення? Загляньмо трохи до історії. Ще в сиву давнину Київської Руси при княжих дворах (та і в походах) завжди водилися гуслярі, бояни, які оспівували геройські вчинки княжих військових виправ і виголошували „князю честь, а воям слава!'' Були і в часах Козацької Держави кобзарі, гуслярі, лірники, що в думах, піснях і переказах оспівували славу героям своєї доби. І таке звеличання героїв давало свої наслідки: воно загрівало молодь йти слідами славннх своїх попередників. А загляньмо до сучасної нашої літератури. Хоч у ній ніби багато патріотичної тематики, проте страшенне мало творів — прозових і поетичних — які вміли б дійсно захопити, полонити й надхнути молодь.

Де взяти такого чарівника, щоб пірвав ту молодь до чину і самопосвяти для рідного краю, чи бодай піти слідами своїх славних попередників з останньої визвольної боротьби, адже це була епоха, коли після кількасотлітньої неволі повстав раб. Мусимо бути горді з чину цих вчорашніх рабів, але як ми цей вогник гордости викрешемо у нашої молоді? Напевне не станеться це кадильним димом. Все ж, треба вірити, що такі геройські постаті, як Щербак, Черник і інші воскреснуть колись у серцях майбутньої нашої героїчної молоді.. А покищо наша молодь і з нею наше громадянство не знає наших героїв і ними не цікавиться.

Думаю, що не в меншій мірі на нашу молодь від'ємно впливає постійне підкреслювання про „море марно пролитої крови''. Подібного виразу уживає і п. Ю. Т-К-юк. На стор. 4-ій він пише: „Ні в першій, ні в другій світовій війні ми не вибороли своєї держави, дарма, що принесли величезні жертви крови''. Правдою є, що ми пролили багато крови, але, може, було б правильніше сказати:

„нам пролили" москалі, які „визволяли" українців. Що ж до правдиво пролитої нашої крови за державність, то міра її дуже мізерна, порівняно до кількости нашого великого народу. Ми замало принесли жертви крови навіть в часі визвольної боротьби 1917-21 років. Це можна довести фактом, що у часі найвищого розквіту наших сил — у літку 1919 року, ми ледве мали 150-тисячну армію. В той час, як народ наполовину менший кількістю — поляки — у рішальну хвилю (кінець літа 1920 року) виставив, як пише полк. Цапко у ВК ч. 3/61 — 900.000-ну армію (я чув про 500.000 — ДЛ).

Згадав п. Ю. Т-К і про Джеймса Бернгема, який фантазує на тему: Українські війська здобувають терени в Кореї та проганяють москалів з Індо-Китаю. Це направду велика фантазія. Чого б то ми перлися до Кореї чи Індо-Китаю? Ми шкодуємо за пролитою кров'ю за свою волю, а то пішли б її лити за чужу. Нам би варто повчитися цього у поляків. Де лише їх лихо не носило! Були і в Наполеона, були і в Італії і в Норвегії. Занесло їх навіть за океан, сюди до ЗДА. Скрізь полишали по собі сліди і то не-аби-які. Тепер мають атути і ними козиряють. А чим ми можемо козирнути? Які сліди ми по собі лишили за час 40 років? Ми пишаємося Господарською Академією, Вільним Університетом, Педагогічним Інститутом, музеями, які безслідно пропали в Празі чи в Парижі, та іншими культурними дорібками, а на світовій біржі волі кров є головним фактором! Кров підносить акції даної країни догори. Порахуйте липше, скільки вилили і ллють ще далі її альжирці?!

Всі ветеранські статути однозгідно стверджують, що завданням організації є: 1) Плекання традицій визвольної боротьби і 2) Допомога немічним своїм побратимам. Як бачимо, нема місця для творення тут „Диспозиційного Центру", який мав би виконувати функції генерального штабу, коли не ще щось більшого. Коли в Европі існує український уряд в екзилю, а тут в ЗДА маємо УККА, який репрезентує українську спільноту перед урядом ЗДА, то нереальним виглядає проєкт ще одного плянувального центру, дармащо існуючі центри можуть викликати чимало критичних завваг.

Думаю, що обов'язком нашим — старших і старих вояків — мобілізувати духа і свого і наших підростаючих поколінь, аби ми могли гідно зустріти дійсно грізну ситуацію.

ХРОНІКА ТА ІНФОРМАЦІЯ

Братство кол. вояків 1 УД УНА

Крайова Управа Братства кол. Вояків
1 Української Дивізії УНА в ЗДА

Обіжник г. 69 Рочестер-Боффало, 18 травня 62.

Зелені Свята — Свято поляглих за волю України

Зелені Свята відмічувались на Україні, як свято поляглих за волю України. На стрілецьких могилах відбувались у ці дні врочисті відправи. Народ, єднаючись духом із своїми поляглими героями, кував нові лави борців за своє краще завтра.

Нав'язуючи до традиції нашого народу закликаємо всі наші Станиці відповідно відмітити цьогорічні Зелені Свята. Було б побажаним, щоб в цей день були відправлені по церквах врочисті Служби Божі та Панахиди в наміренні поляглих героїв. В місцевостях, де існують українські радіопрограми, треба подбати про переведення відповідних святочних програм. Усі Станиці повинні відзначити цей день святочними сходинами членства.

Уповноважених Крайової Управи зобов'язуємо доложити всіх зусиль для відновлення святкування Свята Поляглих у їхніх місцевостях.

Усі Станиці та Уповноважені Крайової Управи переведуть у своїх місцевостях зеленосвяточну збірку на опіку над могилами поляглих українських вояків. Збірку переводитиметься на зеленосвяточні відзначки, які виготовило Братство „Броди-Лев", та які у найближчих днях будуть розіслані Станицям та Уповноваженим Крайової Управи. Збірку найкраще переводити під церквами після Служб Божих, в міру можливости в порозумінні з місцевими отцями-парохами.

Зібрані гроші прохаємо у якнайскорішому часі переслати до Братства „Броди-Лев" на адресу:

"BRODY-LEW" Inc.
c/o Ukrainian National Home
140-142 Second Avenue, New York 3, N. Y.

Закликаємо наші Станиці та Уповноважених поставитися до збірки дуже сумлінно. Дбати про могили наших друзів, які зложили свої голови на побоєвищах Австрії та в нашій мандрівці по широкому світі є одним з наших головних обов'язків. Нашою жертвенністю та нашою працею в тій ділянці повинні ми служити прикладом українській громаді на еміґрації, як шанувати пам'ять тих, що жили, працювали і полягли за волю України.

З вояцьким привітом!

За Крайову Управу в ЗДА:

в. р. Любомир Білик, голова — *в. р. Ігор Чмола, секретар*

В першу річницю

„. . . Знову починається концерт. Большевицька артилерія й танкові гармати починають послідовний обстріл гори. Зрущується кожний квадратовий метр землі, покищо в обробці вершок нашого горба, але вже переноситься ближче до наших становищ, вже чую зойки ранених у сусідніх ямах. Вглядаю з ями, щоб поглянути на становища, коли гострий біль здригає моєю правою ногою вище коліна — я ранений. Передаю сотню пор. В. К., стиск руки, й при допомозі військового звітодавця Левицького я сходжу, а радше зсовуюся зі становищ. Зі мною ще кілька ранених з сусідніх ям.

ПАМ'ЯТНИК НА МОГИЛІ Д-РА ЛЮБОМИРА ОРТИНСЬКОГО ПРОЄКТУ ПРОФ. С. ЛИТВИНЕНКА

ПОСВЯЧЕНИЙ 16 ЧЕРВНЯ 1962 Р.

16-го червня ц. р., напередодні Зелених Свят, відбулось на цвинтарі „Ворота до Неба" б. Йонкерсу, Н. Й., посвячення пам'ятника на могилі бл. п. д-ра Любомира Ортинського. Акт посвячення перевів о. В. Сютик, ЧСВВ. Над могилою промовляли інж. Б. Чайківський від політичних приятелів Покійного і співробітників з „Прологу" та д-р Іван Козак від Гол. Управи ОбВУА. Під час обіду, на якому тостмайстром був адв. Роман Олесницький, промовляли ред. Іван Кедрин-Рудницький і голова Б-ва „Броди-Лев", д-р Б. Левицький. Пам'ятник проєктував арт.-скульптор Сергій Литвиненко.

На посвяченні пам'ятника і після того на спільному товариському обіді було, поруч вдови пані Олени Ортинської і її доньки Анни, понад п'ятдесят осіб.

Військовий звітодавець Левицький малий ростом, і я йому ніяк не під силу, та все ж таки він коло мене й як може помагає волочитися. Слимаковою ходою доповзимо до місця, де перед півгодиною був ще перев'язочний пункт — був, але вже нема. Два чергові артилерійські набої лишили руїну з хати, санітари й ранені вбиті. Кілька свіжих ранених лежить на мураві, коло них санітари. З їх допомогою накладаю перев'язку й при допомозі двох буків шкандибаю до постою полковника, але й тут зміни. Глибока яма вказує на артилерійський набій, ранені лежать і очікують, що приїде хтось їх забрати. Тільки вбиті вже ні на що не чекають, хіба на хрест у головах. Авто командира перевернене й погнуте, з одного боку виглядає з-під нього пошматоване тіло старшого стрільця шофера В. Самбора. Тільки голова й обличчя цілі — решта тіла розчавлені. Затримуюся коло нього, навіть нема кому наказати витягнути його тіло з-під авта й похоронити, а він дивиться на мене своїми великими синіми очима й немов каже: „Не забувайте..." Я шепочу молитву й відходжу. Але ми ще вернемося, дорогий Самборе, й залізним хрестом прикрасимо твою могилу там, у яру за Загірцями, на краю саду, коло шосе..."

Так описав поручник Любомир Ортинський, тоді молодий 25-літній юнак, цей пам'ятний день 20-го липня 1944 року, коли на полях біля Бродів сотні Української Дивізії стримували наступ ворога на рідні землі.

І прямо чудом вдалося йому — пораненому вирватися з горсткою друзів з ворожого окруження. Доля була тоді для нього ласкавою...

Та не ласкавою була вона рівно 17 років пізніше. 22 липня 1961 року його серце не видержало.

Не ревіли гармати, не тріскали скоростріли, ні рушниці; був тихий, гарячий, липневий день. Та тільки назовні, тільки для тих, що не бачать і не розуміють дійсности. Бо боротьба, вперта й жорстока боротьба, яка почалася перед століттями, яка продовжувалася на брідських та інших побоєвищах, в підпіллю, у тюрмах і на засланні — триває в різних формах далі. І він боровся і був вояком до кінця. Його перо, його слово, його праця для рідного народу — це була його зброя.

Не судилося йому вернутися на рідні землі, не судилося прикрасити залізним хрестом могили стрільця Самбора.

Впав, мов той у лісі дуб.

Референдум

ДЛЯ ВИБОРУ КЕРІВНИХ ОРГАНІВ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1 УД УНА

Президія Ради Братства кол. Вояків 1 УД УНА подає до відома короткий звіт про дотеперішню діяльність Президії Ради Братства в справі переведення Референдуму.

Повний Статут Братства був надрукований в журналі „Вісті" рік VI, травень-червень 1955, ч. 5-6 (55-56), стор. 30-та. Згідно зі статутом керівними й контрольними органами Братства є: Рада Братства, Контрольна Комісія Братства, Головна Управа Братства й Товариський Суд Братства.

Рада Братства є найвищим законодавчим органом Братства й виконує функцію загальних зборів. Її каденція триває три роки. Вона складається з Президії Ради Братства та Пленуму Ради

Братства. В склад Ради Братства входять делеґати від поодиноких Крайових Управ. Делеґатів вибирають пленуми Крайових Управ за ключем: від 50 організованих в Крайовій Управі членів — один делеґат. Один делеґат припадає теж на лишки, більші ніж 20 членів. В склад Президії Ради Братства входять делеґати від поодиноких Крайових Управ. Делеґатів до Президії Ради Братства вибирають пленуми Крайових Управ за ключем: а) Крайові Управи до 300 організованих членів — один делеґат, б) Крайові Управи понад 300 організованих членів — два делеґати.

Побудова й завдання Ради Братства: Рада Братства складається з Президії Ради Братства та Пленуму Ради Братства. Сесія Ради Братства відбувається в міру потреби, а її головне завдання заслухати звіт уступаючих керівних органів Братства, прийняти їх, накреслити напрямні діяльности Братства й його екзекутивних органів на найближчу каденцію. Чотири місяці перед закінченням каденції Головної Управи Президія Ради Братства звертається до Крайових Управ з проханням обрати членів нової Ради Братства (Президії й Пленуму Ради Братства). Після обрання і уконституювання Президії Ради Братства, — Головна Управа, Контрольна Комісія й Товариський Суд складають Президії Ради Братства звіти з діяльности. Президія доводить їх до відома усіх членів Ради Братства, й вони звичайною більшістю голосів уділюють Головній Управі абсолюторію. Одночасно Президія Ради Братства подає пропозицію складу наступної Головної Управи, Контрольної Комісії й Товариського Суду, над якою голосують й яку звичайною більшістю голосів вирішують всі члени Ради. З уваги на технічні труднощі відбуття сесії в одному місці, передбачається листовне голосування. Бажано, щоб Президія Ради працювала в одному місці. В тій цілі допускається передання прав делеґата до Президії Ради Братства — членові Братства, який перебуває на терені дій Президії Ради Братства. Такого свого заступника обирає делеґат в порозумінні із своєю Крайовою Управою.

Президія Ради Братства започаткувала референдум 2-го червня 1961 року висилаючи обіжник до Крайових Управ з проханням уконституюватися згідно зі статутом Братства для переведення референдуму. Дотепер уконституювалися наступні Крайові Управи:

Крайова Управа Арґентини: член Президії Ради Братства (прізвище не подане), члени Ради Братства (прізвища не подані), заступник члена Президії Ради Братства на терені дії Президії А. Коморовський.

Крайова Управа Канади: члени Президії Ради Братства: В. Гузар, Б. Кальба, члени Ради Братства: д-р М. Малецький, С. Гуляк, В. Верига, полк. П. Силенко, А. Коморовський, інж. Б. Підгайний, Р. Колісник, М. Бойко, В. Яворський, Р. Самотулка, Б. Дусанівський.

Крайова Управа ЗДА: члени Президії Ради Братства: М. Шарко, Р. Цьолко, члени Ради Братства: Б. Кашуба, З. Мандибур, М. Марчук, О. Чучкевич, д-р В. Прокопович, М. Головчак, Л. Білик, інж. Б. Заброцький, Я. Балабан, інж. Я. Ткач, Є. Михайлів.

Не уконституювалися Крайові Управи Австралії й Німеччини, куди вислано упімнення в цій справі.

Головна Управа, Контрольна Комісія та адміністрація журналу „Вісті Комбатанта" зложили звіти з діяльности на руки Президії Ради Братства.

Справа переведення референдуму перетягнулася тим, що дивізійний актив в ЗДА мав приготовити листу кандидатів до керівних органів Братства. Тому, що осідком Головної Управи є ЗДА та беручи до уваги моменти діловости Президія Ради Братства суґерувала, щоби склад делеґатів до керівних органів Братства включно з Головою Головної

Управи був вибраний із членів Братства з терену ЗДА.

В міжчасі виринуло питання ліквідації непорозуміння в справі журналу Крайової Управи в Німеччині, яке заіснувало після рішення сесії Крайових Управ Канади й ЗДА та Головної Управи перенести офіційний орган Головної Управи до ЗДА й получити видавання його із журналом ОбВУА в журнал „Вісті Комбатанта". Непорозуміння, яке замість того, щоб його ліквідувати, було непотрібно поглиблюване діяльністю окремих осіб на терені Братства.

Ті та ряд інших справ організаційного порядку заставили Президію Ради Братства скликати сесію Ради Братства на 2-ге червня 1962 р. до Рочестеру для винесення внесків та остаточного узгіднення проєкту складу керівних органів Братства на затвердження та переголосування пленумами Ради Братства країн, де діють Крайові Управи Братства.

Президія Ради Братства нав'язала контакт із Крайовою Управою Братства в Німеччині в справі наладнання взаємовідносин й ліквідації непорозуміння в справі журналу Крайової Управи в Німеччині й одержала запевнення позитивного поставлення з їх боку до проблеми розв'язки непорозуміння.

Президія Ради Братства висловлює надію, що після сесії в Рочестері референдум буде скоро закінчений.

За Президію Ради Братства
В. Гузар
секретар Президії

У 10-ЛІТТЯ СТАНИЦІ 1 УД УНА У ФІЛЯДЕЛЬФІЇ

В суботу 26 травня 1962 р., відбувся Товариський Вечір Станиці Братства кол. Вояків 1 Української Дивізії Української Національної Армії у Філядельфії, у великій залі Горожанського Клюбу.

Вечір відкрив Голова Станиці, інж. Василь Заброцький, привітав приявних кол. дивізійників, їхні родини, представників організацій та всіх гостей і попросив інж. О. Білика на тостмастера. Молитву провів і поблагословив трапезу о. Лев, кол. капелян Дивізії. Опісля тостмастер представив приявним кол. голов Станиці.

З черги інж. Іван Скіра розповів про 10-літнє минуле Станиці у Філядельфії та про її активну участь у громадському й товариському житті української спільноти у Філядельфії та поза нею. Свою доповідь ілюстрував інж. Скіра знімками, висвітлюваними на екрані. Опісля були відчитані письмові й були виголошені усні привіти для Станиці й побажання з приводу її 10-ліття.

У розваговій частині вечора виступав артист сцени, теж дивізійник Володимир Карп'як у ролі „цваняка" зі Львова, що львівським говором розвеселював приявних, розповідаючи про те, як у призмі свідомости спольонізованого львівського українця переломлювались події воєнних і післявоєнних часів та як у нього пробуджувалась національна свідомість під впливом драматичних подій того часу. Цей веселий і дотепний монолог приявні переривали час-до-часу сальвами сміху і бурхливими оплесками.

Під кінець тостмастер подякував приявним за участь у Вечорі, а паням, що приготовили прийняття, за їхній жертвенний труд.

Офіційну й мистецьку частину Вечора закінчено молитвою, що її провів кол. о. капелян Дивізії. Після цього була забава. Вечір пройшов у погідній, милій і родинній атмосфері.

РІЧНІ ЗАГАЛЬНЬ ЗБОРИ СТАНИЦІ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1 УД УНА У ТРЕНТОНІ

В дні 10 березня 1962 Станиця Братства кол. Вояків , УД УНА в Трентоні, Н. Дж., відбула свої з черги 10-ті Річні Загальні Збори, якими проводила Президія в складі трьож членів Станиці, а саме: Т. Крупа — голова, І. Ґалик — заступник голови, М. Кузів — секретар.

З проробленої роботи за минулий рік здавали свої звіти: М. Головчак — голова Станиці, М. Кузів — секретар та Т. Флюнт — фінансовий референт. В дискусії до звітів поодиноких референтів забирали голос: Т. Крупа, І. Ґалик, І. Кулій та М. Шевців.

По вичерпаній дискусії, на внесок Голови Контрольної Комісії Т. Крупи та піддержаний членом Максимовим одноголосно уділено абсолюторію уступаючій Управі.

По 10-хвилинній перерві приступлено до вибору нової Управи Станиці, до якої ввійшли:

М. Головчак — голова, Т. Крупа — заст. голови, М. Кузів — секретар, С. Гілик — організаційний референт та Т. Флюнт — фінансовий референт. До Контрольної Комісії ввійшли: І. Ґалик — голова, І. Кулій — член та М. Шевців — член.

Новообрана Управа Станиці поставила собі за завдання гідно відмітити своє 10-ліття і в цьому напрямі веде інтенсивну підготовку.

М. Шевців

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ СТАНИЦІ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1 УД УНА В ЕДМОНТОНІ (КАНАДА)

Загальні Збори Станиці Братства кол. вояків 1-ої Української Дивізії УНА відбулися в неділю 1-го квітня в залі Українського Народнього Дому, при участи 32-ох присутніх членів. Зборами проводила Президія в складі: М. Свистун — голова і Р. Литвинець — секретар. Звіти з минулорічної праці Станиці склали: голова — інж. Ю. Чорнодоля, секретар — М. Кулер і орг. референт — Я. Цвікілевич. Над звітом розвинулася жива дискусія, після чого на внесок голови Контрольної Комісії П. Тодорука учасники Зборів ухвалили абсолюторію уступаючій Управі і вибрали Управу на 1962 рік в слідуючому складі: о. д-р Е. Камінський — голова, М. Павлесса — заступник голови і представник Станиці до місцевого Відділу КУК, М. Кучер — секретар, М. Свистун — орг. реф., Я. Цвікілевич — фін. реф., Д. Радьо і В. Мацьків — члени Управи. Контрольна Комісія: Р. Литвинець — голова, П. Новосад і П. Тодорук — члени.

Едмонтонська Станиця, одна з наймолодших Станиць на канадійській землі, була заснована 20-го листопада 1960 р. Хоча в Едмонтоні громада дивізійників була досить чисельна вже від довшого часу, то поштовхом до зорганізування Станиці було святкування 70-річчя життя о. мітрата Василя Лаби, начального духовника Дивізії, який стало проживає в Едмонтоні. У святкуванні, яке підготовив і перевів едмонтонський Осередок НТШ, взяли участь дивізійники, вітали від себе Ювілята і вручили Йому ювілейний дарунок. Цей виступ дивізійників на ювілейному святкуванні начального духовника заохотив до зорганізованого життя. Створено Організаційний Комітет до якого увійшли: інж. Ю. Чорнодоля, інж. Л. Цвікілевич і М. Кучер. Комітет підготовив і перевів Основуючі Загальні Збори 20 листопада 1960 р. при участи 25-ох присутніх. Збори іменували о. мітрата В. Лабу почесним головою Станиці.

Управа і члени Станиці старалися виконувати по змозі якнайкраще завдання і обов'язки, накреслені статутом Братства.

З дотеперішньої діяльности слід відмітити:

1) Святочне засідання для відзначення річниці боїв Дивізії під Бродами, на якому були виголошені доповіді о. мітрата В. Лаби і п. Р. Осташевського. В академії взяв участь хор УНДому, в якому співають наші дивізійники.

2) Грошову пожертву з каси Станиці на упорядкування могил поляглим під Фельдбахом в Австрії товаришів зброї і здвигнення пам'ятника по них.

3) Участь представників у Шевченківських святкуваннях і Крайовому З'їзді дивізійників у Вінніпеґу.

4) Уладжено товариську забаву в домівці українських ветеранів Канадій-

ської Королівської Армії (Норвуд Ліджен).

5) Представництва в місцевому Відділі Комітету Українців Канади та співпраця з усіма іншими українськими організаціями і включення себе в загальне життя Едмонтону.

З гуртка основоположників Станиці відійшли у вічність два члени: д-р Роман Мицак і Лев Мороз-Катала — забрала їх нагло і несподівано смерть у повному розквіті їхнього життя. Вічна їм пам'ять!

Доцільність існування Станиці дивізійників на терені Едмонтону, міста з около десятим відсотком українців усього його населення, виправдав зріст членства. За один рік організованого життя Станиці її членство зросло з 25 на 48 членів.

М. Кучер

——— o ———

Секретареві Станиці ВП. П. М. Кучерові дякуємо за солідне розчислення з кольпортажу „Вісті Комбатанта" в Едмонтоні та за надіслану листу передплатників.

Адміністрація

БРАТСТВО 1 УД В АРҐЕНТИНІ

Братство Кол. Вояків 1-ої Української Дивізії в Арґентині цього року увійшло в одинадцятий рік свого існування. З 121 колишніх членів залишилося тепер тільки 47, а з того активних 33. Інші виїхали (46) головно до ЗДА і Канади, померло (9), а деякі (19) „зникли", бо не відомо чи виїхали за границю, чи вимандрували жити в дальші провінції Арґентини, чи лише затратили контакт.

В перших роках існування нашого Братства відбувались періодично Ширші Сходини членів з доповідями та гутірками, товариські зустрічі й загалом у початках нашого поселення на цьому континенті дивізійники частіше зустрічалися і жили в своєму вояцькому крузі. Тепер багато з того змінилось. Більшість живе окремим своїм особистим життям і не шукає контакту з товаришами по зброї, хоч подекуди й беруть участь у громадському житті.

Для вдержання контакту з членами Управа видавала який час періодично бюлетень для членів Братства „Наш Зв'язковий'", але з часом виявилося, що він не оправдував себе й видання припинилося. Тепер у цілі задержання зв'язків влаштовуються з нагоди дивізійних роковин товариські зустрічі і в міру потреби обіжники. Мусимо признатися, що заінтересування дивізійниками долею Братства все маліє і тільки приблизно половина членів бере активну участь у праці нашого товариства.

Братство в Арґентині тісно співпрацює з місцевим Союзом Українських Ветеранів. Влаштовується спільні доповіді, зустрічі, чайні вечори. Окрема Комісія, зложена з представників обидвох комбатантських організацій, кожного року в листопаді переводить серед українського громадянства збірку на українських інвалідів. Зібрані фонди йдуть на потреби місцевих інвалідів, а більшу частину висилається до СУВІ в Німеччині. Минулого року зібрано на ту ціль понад 92 тисячі а. пезів, а до СУВІ вислано 4.176 нім. марок.

Важною справою нашого Братства було роздобуття фондів на видання Історії Дивізії в еспанській мові. До цього часу члени нашого Братства зібрали на ту ціль 32.000 а. п. Крім того Крайові Управи в ЗДА і Канаді передали по 150 дол. Разом маємо дотепер на ту ціль около 128 тисяч а. п. й завданням дивізійників Арґентини й з інших країн роздобути фонди на це корисне видання.

Братство в Арґентині співпрацює з усіма іншими товариствами, а зокрема з надбудовою їх — УЦРепрезентацією. Річні Загальні Збори в березні біжучого року вибрали нову Управу Братства, яку очолив п. К. Гарасим.

Об'єднання б. Вояків Українців в Америці

7-ий Делегатський З'їзд ОбВУА 31 березня 1962 у Філядельфії

31 березня 1962 р. відбувся в залі Горожанського Клюбу при вул. Френклін у Філядельфії 7-ий Делеґатський З'їзд, на якому було приявних 41 делеґатів, що репрезентували 57 голосів з 12-ох Відділів, крім 12-ох членів Головної Управи, Головної Контрольної Комісії і Головного Суду чести. Головою З'їзду був обраний **проф. д-р Ілля Витанович** із Шикаґа, його заступниками — **Петро Постолюк** з Ню Йорку і **Іван Михайлів** з Честеру, секретарювали **М. Савчин** і **Маланчук** з Філядельфії. У Почесній Президії засіли **ген. О. Загродський, ген. А. Валійський** і **полк. М. Омелюсік. Ген. О. Загродський** виголосив короткий привіт, в якому згадав, що з колишньої збройної сили залишились тільки традиція і слава, яку комбатантська організація має підтримувати й передати потомним. **Президент ОбВУА д-р В. Ґалан** виголосив промову, текст якої подаиий нижче. (Див. стор. 56).

Після того обрано Комісії: **Верифікаційна: д-р О. Утриско** (Нюарк, Н. Дж.), **Я. Герасимович** (Ню Гейвеи, Конн.) і **Й. Сарахман** (Честер, Па.); **Номінаційна: П. Калиновський** (Балтімор, Мд.), **О. Козловський** (Ню Гейвен, Конн.), **І. Поритко** (Філядельфія, Па.), **І. Михайлів** (Честер, Па.) і **І. Кедрин-Рудиицький** (Ню Йорк); **Резолюційна: І. Кедрин-Рудницький** (Ню Йорк), **К. Кізюк** (Честер, Па) і **З. Стефанів** (Нюарк, Н. Дж.).

ЗВІТУВАННЯ

Від Головної Управи **І. Поритко** склав наступне звідомлення за час від 23 квітня 1960 до 1 квітня 1962:

Об'єднання б. Вояків Українців в Америці (ОбВУА) — центральна організація колишніх вояків-українців, замешкалих в ЗДА гуртує українських вояків, що ще збройно боролися за волю й незалежність України, а в тім й рештки найстаршої української військової формації в новітній добі Українських Січових Стрільців, але крім них узагалі всіх колишніх вояків-українців, також у чужих арміях, які проте стоять на українській самостійницькій позиції.

ОбВУА — це двоступнева організація, — місцеві Відділи й Централя, Керівні органи. ОбВУА належить до Суспільної Служби Комбатантів, є співвидавцем „Вістей Комбатанта" та втримує Музей-Архів у початковій стадії.

Засідань Гол. Управи за час звітуючої каденції було 10. Звідомлеиня про кожне засідання були реферовані в „Голосі Комбатанта", а пізніше у „Вістях Комбатанта". Найбільше уваги присвячувано організації видавництва та журналові. На двох останніх засіданнях обговорювано справу прийняття польського ордену членом ОбВУА ген. Павлом Шандруком, про що були інформації в пресі та комунікати в нашім журналі. З інших важливіших справ предметом засідань були: підвищення ранґ одній групі старшин, між ними деяким, що поборювали чи не визнавали Державного Центру УНР на чужині, — в цій справі Гол. Управа зайняла становище по лінії ухвал VI З'їзду Делеґатів. Головна Управа теж розглядала справу „Воєнного Хреста".

Секретаріят і дальше працював громадським порядком. Працю секретаріяту характеризує листування, що виказує 288 наспілих писем та 357 висланих, в тім 8 обіжників. — Крім того секретаріят в обох роках перед Листопадовою

збіркою вислав до тих місцевостей, де немає Відділів ОбВУА, 6.000 закликів.

У звітуючому часі ОбВУА продовжувало свою діяльність згідно з обов'язуючим статутом та змагало переводити свої практичні задуми в співпраці з іншими українськими комбатантськими організаціями, маючи за собою благородну акцію на відтинку харитативної діяльности Суспільної Служби Комбатантів у несенні помочі українським воєнним інвалідам і немічним кол. військовикам. На наших очах — чимраз менше кол. українських вояків, вони постійно відходять в засвіт, а ті, що ще лишаються при житті, знеможені долею — виявляють щораз меншу працездатність, тому саме ми у нашім Об'єднанні змагаємо до зосередження сил, а не до розпорошення їх. Наше ОбВУА — плекаючи культ єднання, старається цей культ защепити й у нашому загальному громадському житті. Ми свідомі, що наші завдання, в першу чергу плекання традиції збройної боротьби українського війська, треба постепенно організовано передавати молодшим кол. воякам УПА та дивізійникам, а через них ще молодшим, тому ми старалися втягати у наше членство т. зв. „корейців" та взагалі українців — кол. вояків американської армії. Але це легко не приходиться. За дванадцять років доведено до організаційного об'єднання з Братством УСС і Об'єднанням кол. Вояків УПА та вдалося довести до повної співпраці у Суспільній Службі Комбатантів також з Братством кол. Вояків 1 УД УНА. Ця співпраця дуже успішна. До Управи Суспільної Служби Комбатантів тепер входять: з ОбВУА Іван Поритко, голова, і Макар Каплистий, секретар, з Братства кол. Вояків 1 УД УНА Ярослав Колодій, заст. голови і скарбник та Михайло Бурчак, і з Об'єднання кол. Вояків УПА Стефан Ґула-Шеремета. В Суспільній Службі Комбатантів є зразкова гармонійна співпраця, що її характеризує повна однозгідність всіх представників співпрацюючих комбатантських організацій — всі ухвали, зокрема при розподілі допомоги, є одноголосні.

Другою ділянкою, що її спільно наладнано — це є спільне видавання комбатантського журналу „Вістей Комбатанта", яке започатковано підписаною умовою поміж Головною Управою ОбВУА та Головною Управою Братства кол. Вояків 1 УД УНА на спільнім засіданні в дні 13 травня 1961 року.

При Головній Управі діяла окрема комісія — як Крайова Рада, в складі побратимів: д-ра Миколи Рибака, інж. Данила Лимаренка і інж. Макара Каплистого, яка зібрала, впорядкувала і відіслала 208 внесків на приділення „Воєнного Хреста" Центральній Раді „Воєнного Хреста" у Мюнхені. Отримано повідомлення, що нарешті ці Воєнні Хрести будуть надіслані.

Централя з Відділами та всім членством зразково і відповідально виконували свої обов'язки в збірнім громадськім житті української громади в ЗДА. Члени ОбВУА на місцях активно брали участь у всіх діях УККА, а зокрема у збірках УНФонду і Побудови Пам'ятника Т. Шевченкові у Вашинґтоні. Багато наших побратимів очолюють Відділи УККА та Відділи Побудови Пам'ятника Т. Шевченкові.

Наше ОбВУА — одна з організованих клітин української громади в ЗДА, члени якої відзначаються найбільшою громадською активністю і в списках платників і збирачів УНФонду стоять на перших місцях. Члени ОбВУА у всіх місцевостях є найактивнішим чинником в громадському житті, будучи в управах прерізних організацій. — Та так якось дивно складається, що ОбВУА і дальше не має заступництва в керівних органах УККА, хоч при кожній нагоді зверталося на це увагу міродатним чинникам УККА. Вважаємо, що це є велика шкода для української справи. Восени цього року відбудеться черговий Конґрес Українців Америки, тому ОбВУА повинно знову поновити домагання заступництва в керівних органах УККА.

У звітному часі не було великих змін в кількості членства ОбВУА. Тепер у 14-ох Відділах начислюється членів трохи більше, як 800.

Не всі Відділи в час прислали звідомлення, тому повного образу праці у них і докладної статистики не маємо. По Відділах відбуто за два роки 166 членських сходин, виголошувано на них доповіді-реферати на різні теми, особливо військові. Чимало доповідей присвячувано провідним особам з визвольної боротьби та роковинам визначних подій. Також відзначувано ювілеї живучих наших високих старшин по Відділах.

Дивлячись на пророблену працю за останній дворічний період Гол. Управа намагалася гідно виконувати свої завдання, а в першу чергу справу консолідації на комбатантському відтинку. Коли цієї цілі не осягнено — то склалось на це багато причин, з яких найважніша та, яка і перешкоджує об'єднанню українського суспільства.

Звітодавець подав коротку характеристику різних Відділів ОбВУА. І так, зазначив, що у Філядельфії діє дуже активна Жіноча Секція при Відділі, у Ню Йорку львину частину праці поважного Відділу (106 членів) переводить його голова д-р Іван Козак, заходами якого цей Відділ стоїть на першому місці збірок на Інвалідів, у Шикаґо (100 членів) полк. В. Дяченко зумів перевести повну консолідацію комбатантів. На відносинах у Відділі в Ню Гейвені мимохіть мусять відбиватись нездорові відносини в цілій тамошній громаді. У Боффало (25 членів) була гостра криза, яка припинилась і санувалась з обранням на голову Відділу ген. П. Самутіна. Маленький Відділ у Честері (17 членів) дуже активний завдяки головно його голові Й. Сарахманові. Ще менший Відділ в Амстердамі (8 осіб) очолює сотн. С. Гнатківський. Відділи в Дітройті й Ютіці, на жаль, не прислали своїх звідомлень. Відділ при Головній Управі якому головує Й. Вишневецький, нараховує 13 членів.

З черги **д-р І. Козак** звітував про виконані ним різні репрезентаційні функції, як репрезентант Гол. Управи назверх. **Ред. І. Кедрин-Рудницький** склав ширший звіт про видавничу діяльність ОбВУА від початку існування організації: спершу появилось в рр. 1956-58 7 ,,Бюлетенів ОбВУА'' в рямцях ,,Свободи'', потім в рр. 1958-61 9 чисел квартального журналу ,,Голос Комбатанта'', врешті в рр. 1961-62 5 чисел ,,Вістей Комбатанта'', у 4-ох зшитках, видаваних спільно з Братством 1 УД УНА та при співпраці трьох інших комбатантських організацій, зокрема Української Стрілецької Громади в Канаді. Співпраця однаково в Редакції, як Адміністрації проходить зразково, без найменших дисонансів. Число редакційного матеріялу у порівнянні з часами ,,Голосу Комбатанта'' значно зросло. На превеликий жаль, первісної цілі — повного зосередження фондів і співпрацюючих сил — не осягнено, бо ,,Вісті'' в Мюнхені появляються надалі, як орган місцевої Крайової Управи 1 УД УНА в Німеччині. Доповідач підкреслює, що Головна і Крайова Управи 1 УД УНА в ЗДА й Канаді співпрацюють якнайбільш льояльно з ОбВУА у ділі видавництва. Осягнено ту головну ціль з того об'єднання, якою є активне зацікавлення видаванням комбатантського журналу в ЗДА поважним гуртом молодших наших побратимів, з 1 УД і з УПА, і це ґарантує появу цього журналу і в майбутньому.

Про адміністраційні справи ,,Вістей Комбатанта'' звітували **Володимир Гриньох,** відпоручник Братства 1 УД УНА в Адміністрації нашого журналу, і **дир. П. Постолюк,** такий же відпоручник від ОбВУА.

Фінансовий звіт склав касир Головної Управи **Й. Вишневецький,** який докоряв Відділам, що вони несолідно вив'язуються з своїх грошових обов'язків супроти централі, та членству ОбВУА, що воно легковаженням щодо передплати

власного організаційного журналу ставить його у важку ситуацію.

На внесок **Головної Контрольної Комісії — М. Алексевича й О. Третяка,** під неприявність хворого голови, **д-ра М. Рибака** — уділено абсолюторію Головній Управі і висловлено їй подяку за її діяльність.

ДИСКУСІЯ

Ген. О. Загродський спростовує вістку в попередньому числі „Вістей Комбатанта", наче б він був в Резолюційній комісії на засіданні Гол. Управи 10 лютого 1962: він був тільки в Редакційній комісії. — **З. Стефанів** критикує об'єднання журналів ОбВУА і Братства 1 УД УНА, бо його в практиці не дотримано. Таврує участь членів ОбВУА, що співпрацюють у мюнхенських „Вістях" і цим послаблюють наш власний орган. **Д-р І. Козак** подає цікаві подробиці із збірок на Інвалідів та жалується, що УКК до цього часу цієї справи на терені різних міст, зокрема в Ню Йорку, не унормував. **І. Лютий-Лютенко** цікавиться участю фондів і передплатників „Вістей Комбатанта" за їх організаційною приналежністю. **Полк. М. Омелюсік** вносить, щоб З'їзд зайняв становище до відомого образливого для українців листа державного секретаря Діна Раска до Конґресмена Смита у зв'язку з Комісією для поневолених націй. **Ген. А. Валійський** відчитує листа групи старшин з Боффало в обороні ген. П. Шандрука. **Д-р В. Ґалан** стверджує, що Гол. Управа дістала від голови Відділу в Боффало листа в цій самій справі протилежного характеру. Промовляли ще **д-р О. Утриско і П. Калиновський.**

На зголошені закиди і запити відповідали **І. Поритко й І. Кедрин-Рудницький. Д-р В. Ґалан** ствердив надзвичайно льояльне відношення збоку централі Братства кол. вояків 1 УД УНА в справах спільного журналу. Якщо вони не були всилі виконати умову за її духом і буквою, то це не була їх вина, а тих елементів з-посеред колишніх членів 1 УД і з-поза них, які не хотіли допустити до об'єднання та ворожі всякій консолідації. Нашим ділом є допомогти конструктивним елементам. **Інж. М. Ліщинський** просив дати йому слово, як не-делеґатові, а членові ОбВУА та речникові ген. П. Шандрука. Він спростовував, наче б він виступав будь-коли проти Держ. Центру УНР. Вияснював, що ген. П. Шандрук прийняв польське відзначення, щоб поляки в майбутньому не могли закидати Дивізії колябораитства та боронив видавання мюнхенських „Вістей". **І. Кедрин** навів докладні дати і факти, коли **інж. М. Ліщинський** на засіданнях і з'їздах ОбВУА та на сторінках преси багато разів виступав проти того, щоб ОбВУА визнавало ідеологію Укр. Державного Центру УНР та звернув увагу на „дивний збіг обставин", що своє ставлення до УНР п Ліщинський змінив тоді, коли завдяки заходам одного генерала дістав від Центру УНР підвищення через два ступні.

Під час перерви відбувся обід, що його приготовили Пані з Відділу у Філядельфії: Марія Величко, Марія Вовк, Тамара Омелюсік, Наталія Стефанів, Татяна Шкільна і інші. Після обіду — дальші наради.

ПРИВІТ ІНЖ. І. СКІРИ ВІД ГОЛОВНОЇ УПРАВИ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1 УД УНА

„Прошу дозволити мені привітати З'їзд Делеґатів ОбВУА від Головної Управи Братства кол. Вояків 1 УД УНА. Мені незвичайно приємно вітати З'їзд братської організації, з якою наше Братство тісно співпрацює. Станиці Братства й Відділи ОбВУА проводять спільно різні імпрези, збірки тощо. Також Управи наших товариств, від самого початку існування шукають спільної розв'язки у виконуванні своїх завдань.

Тому дев'ять років Крайова Управа Братства в ЗДА і Головна Управа ОбВУА оснували Суспільну Службу Комбатантів. У висліді маємо одну збіркову акцію на інвалідів на терені ЗДА і зцентралізовану допомогу.

Рік тому Головні Управи наших Товариств приступили до видавання одного спільного комбатантського журналу „Вісті Комбатанта". Тепер спільними силами ми спроможні видавати кращий журнал, як були „Вісті" Братства чи „Голос Комбатанта" ОбВУА. Оці два кроки вперед ми зуміли зробити, підійшовши до питання консолідації у діловій площині, залишаючи на боці організаційні справи Товариств, в яких нераз тяжко вийти поза стадію дискусії. Висловлюю надію, що так Головна Управа ОбВУА, вибрана сьогоднішнім З'їздом, як і Головна Управа Братства, що її внедовзі вибере референдум, продовжуватимуть розпочату співпрацю. Ми є на правильному шляху."

На внесення Номінаційної Комісії прийнято одноголосно **склад керівних органів:**

НОВІ КЕРІВНІ ОРГАНИ

Головна Управа:

Голова: д-р Володимир Ґалан (Філядельфія), **заступники: д-р Іван Козак** (Ню Йорк), **Іван Поритко** (Філядельфія), **Юрій Лопатинський** (Ню Йорк), **Іван Лютий-Лютенко** (Ню Йорк), **Секретар: Михайло Савчин** (Філя.), **скарбник: Йоахім Вишневецький** (Н. Й.), **культурно-освітній референт: Петро Калиновський** (Балтімор), **редактор „Вістей Комбатанта": Іван Кедрин-Рудницький, організаційний референт: Макар Каплистий** (Філя.), **господарський референт: Микола Кривопуск** (Філя.), **члени: д-р Осип Утриско** (Нюарк) і **Осип Сарахман** (Честер).

Головний Суд:

Голова: ген. Петро Самутін (Боффало) і **члени: Олексій Козловський** (Ню Гейвен) та **інж. Михайло Хроновят** (Клівленд), **заступники: Іван Остап'як** (Філя.), і **інж. Корнель Кизюк** (Честер).

Головна Контрольна Комісія:

Голова: д-р Микола Рибак, члени: Микола Алексевич і **Осип Третяк, заступники: Іван Данкевич** і **Тамара Омелюсік** — всі з Філядельфії.

Продовження нарад

Точку 6 денного порядку — Прийняття пляну праці — рішено передати на вирішення новій Головній Управі. У справі членських внесків прийнято резолюцію: „Залишається 50 центів місячної вкладки з тим, що Відділи мають право знижувати або звільняти від оплати тих, які, з уваги на свій фінансовий стан, не всилі платити".

Скарбник Й. Вишневецький звернув увагу на великі залеглості від окремих Відділів до каси Централі. Наприклад, Відділи в Лос Анджелесі і Ютіці взагалі не платять нічого. Він піддав суґестію, щоб додати відділовим скарбникам помічників, які стягали б членські внески та щоб не обмежувалися до стягання їх тільки з нагоди членських сходин на доповіді. Прийнято його внесок, який поручає Відділам постягати залеглі членські внески. Обговорено теж справу заморожених 650 дол. у нерозпроданих книжках. Рішено, щоб господарський референт розіслав книжки і старався їх розпродати по половинній ціні. — Заторкнено потребу зачартерувати організацію та поновити заходи щодо зв'язку з Американсько-українськими ветеранами і організацією Американської Лїґи. **Ген. А. Валійський** жадав, щоб ОбВУА зареаґувало на відому образливу карикатуру в „Геральд Трибюн". **О. Сарахман** нарікав на брак негайних відповідей від Гол. Управи на листи. **І. Лютий-Лютенко** радив творити клюбово-товариське життя по Відділах, втягати туди до праці жінок і молодь. **Д-р Козак** заторкнув справу Пам'ятника-могили в Ґлен Спей і пам'ятника в Елленвілі та справу Воєнного Хреста. **Інж. Остап'як** відчитав проєкт створення по Відділах „Стрілецьких Громад" для молоді. В окремій точці про справу ордеру для ген. П. Шандрука забирали слово **інж. Ліщинський, І. Винник, З.**

(Закінчення на стор. 56-ій)

Д-р Володимир Ґалан

Світла й тіні світу кол. українських вояків

(Промова на 7-му Делеґатському З'їзді ОбВУА 31 березня 1962)

Високошановні Панове, Дорогі Побратими!

Від 2-го Звичайного Делеґатського З'їзду 7 березня 1953 року, коли то мене обрано головою ОбВУА, минуло понад дев'ять років і це такий кусень часу, що можна вже підвести характеристичні для нашої організації та для всього українського комбатантського життя у вільному світі підсумки — однаково позитивного, як неґативного характеру. Дозвольте мені, що таким загальним поглядом, не входячи в деталі організаційного порядку, про які звітуватимуть окремі члени Головної Управи, започаткую ділові наради нашого нинішнього З'їзду. Але на самому вступі, дозвольте мені, що висловлю глибоку подяку всім членам останньої і попередніх Головних Управ, яким я мав честь головувати, та всім Панам Головам і Членам Управ наших Відділів, за направду надзвичайно льояльну, прихильну й гармонійну співпрацю. Стверджую, що за ввесь час мого урядування я не мав ні одного персонального конфлікту, а коли були якісь пересправи між Головною Управою і котримсь із Відділів, як це неминуче буває в кожній великій організації з великим територіяльним засягом, то ті наші внутрішні організаційні суперечки завжди були позитивно і конструктивно полагоджувані.

Оця внутрішня атмосфера в „Об'єднанні бувших вояків українців" це, мабуть, найпозитивніша, найкраща характеристична риса нашої організації. Є між нашими членами люди з різних областей великої Української Землі, різних політичних поглядів і віровизнань. Але нема між нами тих поділів, що їх все ще поза межами України роблять деякі маленькі люди, які привикли дивитися на світ крізь віконце свого села, свого повіту чи своєї области, своєї церковці і своєї партійної програми. Дозволю собі висловити твердження, що якщо появляються десь серед нас скреготливі нотки на тему „галичани-наддніпрянці", то вносять їх радше люди з-поза ОбВУА, які не мають зрозуміння ані для загально-української проблематики, ані не знають наших дійсних гарних внутрішньо-організаційних відносин і раді б їх закаламутити.

Другою найпозитивнішою рисою нашої організації є все ще її центральний і об'єднюючий характер. Коли 9 жовтня 1949 року існуюча ще від 1925 року в Америці Стрілецька Громада рішила виректись власного імени й перетворитись в Об'єднання бувших вояків-українців, яке охопило б усіх колишніх вояків з українських і не-українських армій, аби тільки українських самостійників, — тоді ми заснували цю нашу організацію в ім'я єднання. Єднання є імперативом однаково в найширшому нашому національно-політичному і культурному аспекті, як і у вужчому аспекті нашого комбатантського життя у вільному світі. І під знаком єднання ішли всі наші зусилля. Задля приєднання членів інших комбатантських організацій, що

(Закінчення зі стор. 55-ої)

Стефанів і **П. Калиновський,** після чого прийнято резолюції. (Див. стор. 59).

Делеґатський З'їзд закінчили короткими промовами переобраний голова **д-р В. Ґалан,** який подякував проф. І. Витановичеві за надзвичайно вміле, гладке і тактовне ведення нарадами та подякував Паням із філядельфійського Відділу під проводом пані Тамари Омелюсік, та **проф. І. Витанович,** який дякував усім за діловість змісту і ввічливу форму нарад. Наради завершено відспіванням Національного Гимну.

постали вже після ОбВУА, коли до Америки прибули члени військових формацій 1 Української Дивізії і Української Повстанської Армії, ми змінили наш статут, вможлививши приступити до ОбВУА також цілим організаціям, не тільки особам, в характері правних членів. В ім'я єднання і спільної праці для спільного добра ми дали ініціятиву до створення Суспільної Служби Комбатантів. Її зорганізування і її діяльність — це світла сторінка всіх наших комбатантів, але передусім ОбВУА. Другим великим успіхом було приступлення до нас Об'єднання колишніх вояків УПА, а потім — договір поміж ОбВУА і Братством 1 Української Дивізії про спільне видавання журналу „Вісті Комбатанта", при активній співучасті Братства Українських Січових Стрільців, Об'єднання кол. вояків УПА і Української Стрілецької Громади в Канаді. Раніше, за мого головування, вийшло 7 „Бюлетенів" ОбВУА в „Свободі" і 9 чисел „Голосу Комбатанта". За минулих 13 років тільки одна громада в Америці (в Міннеаполісі) з невеличким гуртом колишніх вояків рішила заснувати свою окрему комбатантську організацію, замість включитися в ряди спільної організації. Можна тільки дивуватися членам тієї невеличкої станиці, які воліли стати на ґрунті обласного і, мабуть, партійного сепаратизму, та ще й в останньому часі в своїх приватних листах намагаються каламутити відносини в нашій організації. Історична течія пливе по лінії єднання, а не розбивання. І хто вірить в українську визвольну справу, хто є дійсним українським патріотом-державником, хто дійсно, ділами, а не словами, стоїть на ґрунті Української Народної Республіки, той повинен знати, що не існує галичан ні наддніпрянців, православних ані католиків, демократів, націоналістів і соціялістів, а є тільки вояки українці, із спільним укоханням української визвольної справи, спільним сантиментом до свого вояцького минулого та спільними ідейними і організаційними цілями.

Тому зі смутком треба ствердити, що все ще не увінчались наші старання за повну консолідацію, також на організаційному відтинку. Вона неминуча і невідхильна, всупереч усім арґументам, які диктують зберігання окремих, сепаратних організацій, окремих комбатантських журналів. ОбВУА ще в тому щасливому положенні, що все ще нараховує кругло 800 членів. Але ж наші ряди щораз рідшають. І будуть щораз рідшати і так само ряди активних діячів в усіх взагалі українських громадських організаціях в Америці — щораз менші. Колишні учасники українських визвольних змагань з років 1917-21 не повинні мати інших амбіцій та інших ширших заінтересувань, як тільки — будучи активними діячами, поки Господь дає нам сил, — дбати за наших наступників, за тих, які перебрали б у свої руки наші цілі і нашу роботу.

Актуальними цілями завжди є плекання культу збройної боротьби, пропаґанда української визвольної справи по лінії активізму і віри в зброю, як найкращий засіб до осягнення цілі, організування всіх тих, які повинні належати до зорганізованих рядів комбатантів. Я хотів би, щоб ці слова дійшли до відома тих, які **не є** між нами, які з невідомих причин не належать до нашого гурту. Нас є ще коло 800 душ, але могло б бути багато більше. Є багато-багато колишніх членів Української Дійової Армії УНР і Української Галицької Армії і навіть Українських Січових Стрільців і карпатських січовиків і членів УПА, які стоять осторонь. Майже в кожній більшій американській громаді є такі одиниці, які не мають зрозуміння для зорганізованої спільноти і самі себе підтягають під поняття асоціяльного елементу. Те саме бокування від організації стосується — чуємо від компетентних осіб — і колишніх вояків 1 Української Дивізії. Це рішуче шкідливе явище і кожний з нас повинен кожного такого громадянина переконати, щоб він змінив своє наставлення та пристав до комбатантського гурту. Нам усім треба боро-

тися з тим відомим загальним шкідливим парадоксом, характеристичним для американсько-українських відносин: чим глибше ми вросли в тутешній ґрунт, чим краще влаштувались, чим вищий наш життьовий стандарт, — тим менша громадська активність і тим менша жертвенність на народні цілі. Це загальна українська недуга, але нам, комбатантам, треба боротися з нею особливо на комбатантському відтинку. Організаційний і фінансовий референти Головної Управи небагато можуть вдіяти, якщо не мають у своїй праці активної підтримки збоку всього нашого членства. Тільки тоді, коли ми будемо одностайні, численні, активні, коли будемо настільки фінансово незалежні, що зможемо видавати й побільшувати наш журнал, тільки тоді будуть нас більше шанувати в цілому нашому громадському житті. Бо так буває завжди і всюди: рахуються тільки з тими, які вимагають до себе пошани власною своєю поставою, не своїми великими словами, а своєю вартістю, своєю працею.

На превеликий жаль, вказуючи з черги на „мінуси" нашого комбатантського життя, не можемо промовчати, що не завжди ми виявляємо дійсне і правильне розуміння поваги теперішнього історичного часу і великих завдань колишніх вояків. Я не думаю, що нові титули, ордери, відзнаки мають значення для української визвольної справи в трагічній ситуації 1962 року. Здається, що ця наша трагічна ситуація вимагає від усіх українських вояків радше скромности, аніж бажання вивищення. Очевидно, що кожному треба признати його заслуги і треба шанувати людей із заслугами. Любов до свого колишнього війська не мусить викликувати бажання дістати вищу ранґу в тому війську, якого нема вже від сорока років, тим більше, що здійснювання такої речі в практиці завсіди викликає з різних сторін застереження: чому той, а не я, чому тому, а не іншому, а такі спори тільки відвертають увагу від речей направду великих і звертають увагу на речі направду малі. Очевидно, що ці завваги не відносяться до ніяких окремих осіб, а тільки до принципу. Ми всіх колишніх старшин високо шануємо, але й не можемо забувати, що армія складається не тільки зі старшин, але передусім сірої безіменної хороброї маси козаків та підстаршин, які в кожній армії становлять її хребет. Особисто не прив'язую до цієї справи великого значення, але — говорячи про різні актуальні проблеми нашого комбатантського життя, не можна промовчати її.

Не можна промовчати теж одної дуже прикрої справи, яку дозволила собі заторкнути делеґація від Головної Управи ОбВУА у спеціяльній близько двогодинній розмові з президентом УНР в екзилі, д-ром Степаном Витвицьким зимою цього року. Ми вказували на парадоксальне явище, що військовий ресорт Виконавчого Органу УНРади замість прихильно і приязно співпрацювати з нашою найбільшою у вільному світі українською комбатантською організацією — її іґнорує, не цікавиться постановами її Головної Управи та Делеґатських З'їздів, не сприяє здійсненню наших нелегких завдань, а навпаки, різними своїми ходами — вносить в наші ряди зайвий фермент і непорозуміння. В офіційному звідомленні керівника військового ресорту на останній сесії УНРади говорилося виразно, що він співпрацював з українськими комбатантськими організаціями в справі підвищування військових ступнів, але — оскільки мова про ОбВУА, Братство 1 Української Дивізії і Братство Усусусів — таке твердження рішуче не відповідало правді. Наші листи до Мюнхену залишаються місяцями без відповіді. Наші списки бажаючих отримати Воєнний Хрест до нинішнього дня не полагоджені. Зате нам відомо, що список, надісланий саме таким одним сепаратистичним гуртом — був майже негайно полагоджений і всі його члени дістали Воєнний Хрест. Пан Президент Витвицький просив скласти йому в цих справах писаний меморіял. Ми стримались зі зголошенням на його руки такого ділового меморіялу до нинішнього Делеґат-

ського З'їзду і майбутня Головна Управа має обов'язок виконати просьбу Президента.

Майбутня Головна Управа матиме теж за обов'язок подбати, щоб закінчився той ненормальний стан, коли в керівних органах Українського Конґресового Комітету нема не тільки в Президії і Екзекутиві, але навіть в Політичній Раді представника від ОбВУА. Це дуже сумно свідчить про розуміння Конґресів Українців в Америці та їхніх керівників ваги організованих українських комбатантів в кожному народі, та зокрема і особливо в народі українському. На українських комбатантах спочивала вся національно-громадська організаційна і керівна праця американсько-української громади від самих її початків, — і так воно є у великій мірі ще й сьогодні. Треба перебороти цю незрозумілу, шкідливу і жалюгідну нехіть деяких наших керівних осіб до українського комбатантського колективу. Майбутня Головна Управа матиме теж за завдання — відновити численні наші попередні заходи, щоб переконати Американсько-українських ветеранів другої світової війни, щоб вони не дивились згори, звисока, на тих українських вояків які боролися за Україну.

Майбутня Головна Управа перейме багато проблем, не тільки легких і милих, але важких, трудних і прикрих, бо кожна велика організація має їх.

Прошу вибачити мені, якщо в цих своїх вступних заввагах забрав забагато часу і — може — сказав дещо таке, що не всім Дорогим Побратимам сподобалось. Я рахую на їх вирозумілість і переконання, що мої завваги не мали на цілі нікого вразити, не мали найменшої персональної інтенції, та були говорені — може справедливо, а може й несправедливо — виключно під кутом добра нашої загальної української визвольної справи та нашої спільної комбатантської організації. Ми віримо в перемогу боротьби за вільну й незалежну Україну і так само віримо в добру славу українського вояка. Відкриваючи нинішні наради — бажаю їм, щоб вони переходили під знаком цієї нашої подвійної віри та виправдали високе почуття відповідальности, яке мають всі вояки.

Резолюції

7-го ДЕЛЕҐАТСЬКОГО З'ЇЗДУ ОБ'ЄДНАННЯ б. ВОЯКІВ-УКРАЇНЦІВ В АМЕРИЦІ, 31 БЕРЕЗНЯ 1962 Р. У ФІЛЯДЕЛЬФІЇ, ПА.

1) 7-ий Делеґатський З'їзд ОбВУА стверджує, що без уваги на внутрішні сварні й зміни в комуністичній партії СССР та на споаидне полегшення совєтського режиму, російсько-большевицька окупація продовжується в Україні з посиленням, а не полегшенням русифікаційного курсу, наставленого на знищення не тільки залишків української державности, але й української нації, яка має влитись в один „совєтський нарід" з російською мовою та російською культурою. Тому боротьба за визволення України і за привернення її самостійної державности на народоправних засадах продовжується. Колишні українські вояки, згадуючи у глибокому пієтизмі всіх колишніх борців за волю України, що в тій боротьбі лягли головами, висловлюють свій подив для тих усіх своїх підсовєтських братів в Україні, які в умовинах поліційно-військового терору ворожого режиму не тратять сили духа й виявляють свою національну тугість та борються зміненими способами за збереження української національної, політичної і культурної особовости, що в остаточному висліді мусить довести до перемоги української визвольної справи.

2) Щораз більше напруження у міжнародній ситуації і насилення ворожих протиукраїнських заходів в Україні накладають імперативний обов'язок на всіх

українців, що стоять на ґрунті української державности, єднатися. Делеґатський З'їзд. потверджуючи принцип понадпартійности ОбВУА згідно з його статутом, ото ж право за кожним побратимом мати такі партійно-політичні переконання, які кожному зокрема найбільш відповідають, пригадує, що центральні українські громадсько-політичні організації в ЗДА й Канаді визнали Українську Національну Раду за найкращу плятформу для якнайширшої української політичної консолідації і за найбільш покликаний центр для репрезентування українських визвольних цілей перед чужинецьким світом. Делеґатський З'їзд переконаний, що сконсолідування українського національно-політичного табору у вільному світі на базі IV-го Універсалу і традиціоналізму української державности необхідне задля успішного ведення визвольної акції та підвищення престижу української визвольної справи перед чужинецьким світом. Делеґатський З'їзд висловлює бажання тіснішої та кращої в практичних вислідах співпраці з ресортом військових справ Виконного Органу УНРади, висловлюючи жаль, що такої співпраці до цього часу не було.

7-ий Делеґатський З'їзд пересилає привіт д-рові Степанові Витвицькому, президентові УНР в екзилі, як носієві і репрезентантові української національно-державницької визвольної ідеї.

3) Делеґатський З'їзд висловлює своє обурення з приводу появи час до часу таких політичних заяв, статтей чи публікацій у вільному світі, які є глибокою образою для українських визвольно-державницьких ідеалів і змагань. Такими подіями з останнього часу були, наприклад, лист державного секретаря Діна Раска до конґресмена Смита проти встановлення постійної Конґресової комісії для поневолених націй з зневажливою згадкою про Україну, та карикатура в „НЙ Гералд Трибюн", передрукована з голляндської газети. Факт проголошення другої заяви державного секретаря з запереченням ворожої нам тенденції з першої заяви та оприлюднення в названій нюйоркській газеті також українських спростувань, доказує ще раз потребу реаґувати на фальшиві й дискримінаційні заяви на адресу України й українців.

4) Делеґатський З'їзд з жалем стверджує, що в пошукуванні найдоцільніших шляхів в українській визвольній боротьбі, дехто пропаґує теорії, які можуть породити небезпечні для української духової настанови пацифістичні настрої. Не пропаґуючи атомової війни, яка була б нещастям для цілого людства, колишні українські вояки не можуть проте засуджувати військове діло і боротьбу за національно-державні ідеали також із зброєю в руці, з вірою у вигру і перемогу, а не з плеканням дефетизму. Делеґатський З'їзд таврує такі пацифістичні теорії та закликає все українське громадянство у вільному світі, щоб воно зберігало єдино того духа бойовости і саможертвенної готовости, без якого неможлива ніяка успішна визвольна боротьба.

5) Стверджуємо, що в 13-му році існування ОбВУА статутові цілі нашої організації залишаються незмінними. Культ української збройної сили і традиції української збройної боротьби залишаються надалі на першому місці наших завдань. В організаційній ділянці Делеґатський З'їзд вважає, що треба продовжувати консолідаційні заходи на комбатантському терені, щоб об'єдналися в широких рамцях ОбВУА всі існуючі комбатантські організації з залишенням їм їхньої повної внутрішньої автономії, з власними назвами й Управами та власними вужчими цілями. Делеґатський З'їзд пересилає привіт всім іншим нашим комбатантським організаціям і водночас висловлює заклик до всіх Побратимів з інших комбатантських организацій, щоб вони призадумались над сучасним історичним міжнародним моментом, як теж над внутрішніми нашими відносинами, які невідхильно при-

мушують всіх нас єднатися, при щораз меншому числі живих комбатантів і щораз меншій громадській активності в ЗДА і в Канаді. Делеґатський З'їзд покликається на надзвичайно гармонійну співпрацю різних комбатантських організацій в ділянках суспільної опіки і видавництва та висловлює глибоке переконання, що такі гармонійні відносини існували б і при організаційному об'єднанні. Тому Делеґатський З'їзд висловлює жаль з приводу існування відокремлених випадків сепаратизму та сприяння розбіжностям, які не приносять ніякого хісна українській визвольній справі в цілості та комбатантській справі зокрема. Делеґатський З'їзд стверджує, що державницький і соборницький світогляд всіх нас в'яже і підпорядковує собі всі обласні, віровизнаневі чи партійні розбіжності, які не можуть нас розділювати. Тому Делеґатський З'їзд закликає своє членство, щоб воно надалі зберігало побратимську солідарність і здисциплінованість та виявляло їх виконуванням своїх ширших громадських обов'язків поза тереном нашої організації і всіх обов'язків, що випливають із членства в ОбВУА.

6) 7-ий Делеґатський З'їзд закликає всіх побратимів з ОбВУА та всіх інших колишніх вояків українців, щоб вони активно підтримували наш центральний комбатантський журнал „Вісті Комбатанта", щоб зробити його репрезентаційним органом всієї української комбатантської громади у вільному світі і придбати йому, а через нього всім нашим комбатантам, пошану в ширшому українському громадянстві. Коли б усі члени всіх тих комбатантських організацій, які видають „Вісті Комбатанта" чи є співучасниками цього видавництва правильно вив'язувались з своїх надзвичайно скромних грошових зобов'язань супроти видавництва, то цей наш журнал міг би настільки поширити свій об'єм і покращати зміст, що про нього мусіли б дізнатись і наші брати в поневоленій Україні. Делеґатський З'їзд рішає дати всебічну підтримку „Вістям Комбатанта" та схвалює дотеперішні в цьому напрямку постанови Головної Управи.

РЕЗОЛЮЦІЯ В СПРАВІ ГЕН. ПАВЛА ШАНДРУКА

7-ий Делеґатський З'їзд уважає за невідповідне дебатувати над справою медалі генерала Павла Шандрука, вважаючи цю справу закінченою.

З життя Відділів ОбВУА

НЮАРК, Н. ДЖ.

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ

Збори, які відбулися 25 березня ц. р. відкрив голова Відділу М. Стебельський та привітавши присутніх членів, згадав про смерть члена Відділу побр. П. Будника і про смерть д-ра Н. Гірняка, кол. отамана УСС-ів в Пассейку. Над домовинами обох промовляли секретар Відділу і член Гол. Управи побр. О. Утриско. Приявні на Зборах вшанували пам'ять обох повстанням з місць і хвилинною мовчанкою. Зборами проводив опісля вибраний предсідник д-р І. Карапінка та секретарював побр. О. Утриско. По прийнятті до відома змісту протоколу з попередніх Загальних Зборів, звітували члени уступаючої Управи: голова, секретар, касир, бібліотекар, та з рамени Контрольної Комісії побр. М. Шавала. Згідно зі звітами, Управа влаштувала спільну зустріч з членами місцевої Станиці кол. Вояків 1 УД при перекусці та з обміном спогадів учасників з воєнних часів, понадто влаштовано сходини побратимів з нагоди Роковин Листопадового Зриву та посвячення прапора Відділу при численній участі делеґатів наших організацій і сусідніх Відділів ОбВУА. Успіх згаданого посвячення належить завдячити добрій під-

готові вибраного для тієї справи святкового комітету, в складі якого, крім членів Управи, були кооптовані: побр. А. Хомова і д-р Р. Криштальський. Про згадані імпрези було докладне звідомлення у „Свободі" і у „Вістях Комбатанта"'. Відділ має тепер 46 членів, з яких переважна частина вирівняла чл. вкладки за минулий рік. Переведена Листопадова збірка на Дар УВІ на терені Нюарку виказує: збірка під українськими катол. церквами в Нюарку виказує: 211 дол. 191 цт., під українською православною церквою св. Тройці — 26 дол., в обох презбитеріянських українських церквах — 41 дол., від українських купців і промисловців — 10 дол., збірка на листи — 86 дол. В сумі ціла переведена збірка на Дар УВІ виносить 374 дол. 91 цт., які переслано на адресу Сусп. Служби Комбатантів у Філядельфії. Дохід з імпрези посвячення прапора Відділу приніс квоту 131 дол. 82 цт. Касове сальдо в дні 1 січня 1962 виказує 131 дол. 82 цт. Зложена на банковому конті „Тризуба" квота виносить 678 дол. 97 цт. Бібліотека комплектується розпоряджаючи досі гарними і цінними творами.

У дискусії перший забрав голос член Відділу, місцевий лікар д-р М. Терлецький та заявив, що зобов'язується безплатно лікувати членів Відділу і безплатно давати ліки із власних засобів та обіцяв в цій справі звернутися до інших місцевих лікарів-українців і лікарської станової організації. Приявні члени прийняли цю заяву гучними оплесками. Понадто забирали голос в дискусії побр. д-р Голінатий, Байбарак, д-р Карапінка, Лозинський, Плешкан, Сигалів. По дискусії ухвалено абсолюторію уступаючій Управі.

До нової Управи об'єднання вибрано: М. Стебельський — голова, З. Стефанів і В. Сигалів — заступники голови, і члени Управи: побр. О. Утриско, В. Кузик, А. Хомова, О. Лисинецький, М. Лозинський. До Контрольної Комісії ввійшли: М. Шавала, І. Пастух і П. Заболоцький а до Товариського Суду — д-р Л. Голінатий, Д. Тихий і Ю. Баранюк. Делегатами на З'їзд ОбВУА вибрано: д-ра О. Утриска і З. Стефанова. У справі звільнення незаможних членів від членських вкладок висказано побажання, щоб звільнити від частинного або цілковитого плачення вкладок лише тих, які прохатимуть Управу. Понадто заторкнено справу органу „Вістей Комбатанта", придбання старечого дому для учасників наших Визвольних Змагань. Опісля предсідник Зборів, дякуючи приявним за участь в Зборах і в дискусії, закрив Збори, а приявні з піснею: „Гей у лузі . . . " розійшлись домів.

О. У.

НЮ ЙОРК

ЗАГАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА УЧАСТЬ У ГРОМАДСЬКОМУ ЖИТТІ

У Нюйоркському Відділі ОбВУА проходила під проводом переобраної останніми Загальними Зборами Управи в перших місяцях після тих зборів ось така діяльність:

Дня 4-го березня ц. р. члени Відділу під проводом голови, д-ра Івана Козака прийняли участь в урочистому Вечорі, що був влаштований УВАН на пошану Євгена Чикаленка з приводу 100-річчя з дня його народин.

Дня 7-го того ж місяця представники Відділу разом з головою були приявні на панахиді по сл. п. отаманові УСС, д-рові Никифорові Гірнякові, що була відслужена в Кліфтоні, Н. Дж. Голова виголосив прощальну промову.

Дня 11-го березня ц. р. члени Відділу взяли численну участь в Шевченківській Академії в Ню Йорку, що була влаштована Комітетом Об'єднаних Американсько-Українських Організацій міста Ню Йорку та Науковим Товариством ім. Шевченка.

Дня 18-го того самого місяця представники Відділу з головою були приявні на святкувані для відзначення

23-іх роковин Державности Карпатської України.

Дня 25-го березня голова Відділу взяв участь у поминкових сходинах для вшанування пам'яті сл. п. Дмитра Галичина, б. учасника визвольної боротьби та визначного комбатантського і громадського діяча, а відтак 14-го квітня в панахиді та жалобних сходинах по сл. п. отаманові Никифорові Гірнякові.

Дня 21-го квітня ц. р. відбулися місячні сходини членів Відділу та гостей з доповіддю п. Василя Косаревича-Косаренка на тему „Фальшування історичних джерел". Заразом голова склав звідомлення про хід 7-го Делеґатського З'їзду ОбВУА.

Дня 28-го квітня ц. р. представники Відділу з головою взяли участь у традиційній Параді Льояльности в Ню Йорку.

Дня 13-го травня ц. р. голова репрезентував Відділ на „Свяченому" місцевої Пластової Станиці та в посвяченні прапора куреня пластунок ім. Софії Галечко, при чому виголосив промову.

Дня 19-го травня ц. р. відбулися чергові місячні сходини з доповіддю проф. Нестора Короля на тему „Большевицькі документи про завоювання України Червоною Армією".

Дня 20-го травня ц. р. представники Відділу з головою прийняли участь у благословенні нагробника на могилі сл. п. Дмитра Галичина на цвинтарі

Іван Поритко
Голова Головної Ради Братства УСС.

Кальварія. Всі приявні там б. вояки створили почесний шпалір, з президентом Головної Управи ОбВУА, д-ром Володимиром Ґаланом на чолі.

Дня 26-го травня ц. р. члени Відділу з головою взяли участь в Академії з приводу 36-их роковин трагічної смерти сл. п. Гол. Отамана Симона Петлюри, та відтак наступного дня в Панахиді в Катедрі УПЦ св. Володимира в Ню Йорку.

Нові керівні органи Братства

(КОМУНІКАТ)

Головна Рада Братства УСС подає до відома, що згідно з статутом переведено вибори-референдум по всіх Станицях в ЗДА, Европі, Канаді, Австралії і Південній Америці, і вибрано нову Раду в складі 5-х членів, яка на своєму засіданні кооптувала двох членів і уконституювалась в такому складі:

Іван Поритко (Філядельфія) — голова,

Петро Постолюк (Ню Йорк) — заступник голови,

Михайло Савчин (Філядельфія) — секретар і

Андрій Кігічак (Філядельфія) — організаційний і пресовий референт.

Члени Ради:

Лев Лепкий, д-р Сава Никифоряк і д-р Степан Ріпецький (усі з Ню Йорку).

До Головної Ради входять відпоручники Канади:

Д-р Ярослав Солтикевич і Северин Віндик.

Товариський Суд:

Роман Купчинський, Юрій Шепарович (обидва з Ню Йорку) і д-р Остап Котик-Степанович (Вашингтон).

Контрольна Комісія:

Володимир Гірняк, д-р Лука Луців і Осип Стеткевич (усі з Ню Йорку).

Братство УСС буде відзначати в 1964 році 50-річчя виступу УСС до збройної боротьби за самостійність і соборність України.

Нова Головна Рада Братства УСС перевела в днях 6 і 20 травня ц. р. засідання, на яких, м. ін., рішено такі справи:

Головна Рада Братства просить ВСІ СТАНИЦІ Б-ва у світі:

1) вислати список членів, зі заподанням їхніх адрес;
2) зібрати та переслати залеглі по два доляри річно від члена за роки 1961 та 1962, на кошти адміністрації Головної Ради;
3) подати дати смерти та місця похоронення Побратимів, які відійшли в міжчасі в засвіти, що буде використане в ювілейній публікації;
4) подати теперішній склад їхніх Управ і адресу.

Відчитано листа з Коша УСС в Канаді, прийнявши до відома намагання канадійських Побратимів оживити діяльність Братства на терені Канади. Так само прийнято думку канадійських Побратимів — видати ювілейну відзнаку.

Рішено розписати конкурс на написання книжки на тему „Переломове значення в історії України збройного виступу УСС".

Ліпше нам бути у повсякчасних війнах за вольність, як накладати на себе нові кайдани рабства та неволі!

(Історія Русів, Ню Йорк 1956, сторінка 136, козаки Хмельницького).

Провід Української Стрілецької Громади в Канаді на 1962 р.

Українська Стрілецька Громада в Канаді охоплює на 1962 рік 29 місцевостей Канади. В більших місцевостях, де більше членів, існують Відділи УСГ, в інших, де менше членів, існують Гуртки УСГ і, врешті, де лише по кілька членів, чи то в місцевості чи в околиці, діють зв'язкові ГУ УСГ. Відділи і Гуртки — це менше-більше постійні пункти, де діє УСГ. Зате зв'язкові пункти дуже змінні. З моментом виїзду з місцевості людей, такий пункт ліквідується, на його місце постає часто в іншій місцевості новий.

В загальному УСГ в Канаді нараховує коло 1000 членів, з яких коло половина зорганізована у Відділах, а інші живуть дрібнішими групами чи і поодиноко в різних місцях Канади.

Всю систему очолює Головна Управа Української Стрілецької Громади з осідком в місті Торонто, Онт., вибрана на 25-му Крайовому З'їзді УСГ в місті Садбури, Онт., 2 липня 1960 р.

Склад ГУ УСГ на 1962 рік такий:

І. Носик — голова, Торонто, Онт., д-р Ю. Дякунчак — містоголова, Торонто, Онт., Ю. Темник — містоголова, Торонто, Онт., д-р М. Суховерський — містоголова на Західню Канаду, Едмонтон, Алта, М. Селешко — секретар, Торонто, Онт., С. Теребуш — скарбник, Торонто, Онт., Б. Зелений — член ГУ, Віндзор, Онт., В. Коссар — почесний член ГУ УСГ, Ст. Боніфас, Ман.

Провірна Комісія: П. Баєр, Торонто, В. Станґрет, Торонто, М. Туранський (помер в Саскатуні), Й. Нецкар, Вінніпеґ, М. Наконечний, Едмонтон.

Головний Суд: Е. Василишин, Монтреал, д-р С. Росоха, Торонто, М. Мота, Торонто.

Провід поодиноких організаційних клітин УСГ в Канаді на 1962 р. такий:

1) **Відділ УСГ Едмонтон,** Алберта, збори 10 лютого 1962.

Старшина: О. Климкович — голова, д-р М. Суховерський — містоголова, Д. Шостак — містоголова, М. Наконечний — секретар, О. Віндик — скарбник, Д. Майборода — член, І. Гайдук — член.

Провірна Комісія: Д. Гамкало, Д. Клинчик, І. Борух, А. Лисан.

2) **Відділ УСГ Форт-Віліям,** Онтеріо, збори 14 січня 1962.

Старшина: В. Калин — голова, Д. Пиріг — містоголова, Е. Тхоревський — секретар, Д. Курійчук — скарбник, Г. Хрущ — член.

Провірна Комісія: Н. М. Яворський, В. Панчук, М. Хам.

3) **Відділ УСГ Гемілтон,** Онтеріо, збори 18 лютого 1962.

Старшина: Н. Петруха — голова, В. Павличенко — містоголова, Д. Горбатюк — секретар, В. Бей — скарбник, Т. Мазурок — член.

Провірна Комісія: М. Клиш, П. Мальчик, І. Канцяр.

4) **Відділ УСГ Монтреал,** Квебек, збори 31 грудня 1961.

Старшина: П. Ґенґало — голова, О. Винницький — містоголова, Ю. Дейнека — скарбник, Ю. Дзява — секретар, І. Стельмащук — член, В. Голубець — член, П. Горбусь — допомоговий референт, Я. Кобилянський — хорунжий, М. Граб — відпоручник до КУК, Е. Оборонів — відпоручник до КУК.

Провірна Комісія: д-р Л. Горбачевський, Е. Оборонів, П. Гриневич.

5) **Відділ УСГ Саскатун,** Саскачеван, збори 21 січня 1962.

Старшина: Й. Грицан — голова, П. Костишин — містоголова, Д. Семків — містоголова, М. Козак — секретар, д-р В. Яшан — скарбник, Т. Найчук — член, В. Маїк — культ.-освітній референт.

Провірна Комісія: В. Маїк, Н. Лащук, П. Жеребецький.

6) **Відділ УСГ Ст. Кетерінс,** Онтеріо, збори 28 січня 1962.

Старшина: Н. Боровський — голова, І. Гуляс — містоголова, І. Рогатинський — секретар, І. Корнацький — скарбник, О. Буляк — член.

Провірна Комісія: М. Шарик, І. Ковальський, Р. Сверлик.

7) **Відділ УСГ Садбури,** Онтеріо, збори 4 лютого 1962.

Старшина: Р. Барицький — голова, В. Ключка — містоголова, Г. Калистий — секретар, І. Бас — протоколярний секретар, М. Шіпош — скарбник, В. Шаравара — член.

Провірна Комісія: О. Торищак, С. Семенюк, В. Зацерковний.

8) **Відділ УСГ Торонто,** Онтеріо, збори 28 січня 1962.

Старшина: С. Теребуш — голова, І. Проців — містоголова, М. Дутчак — секретар, Ю. Темник — скарбник, М. Сергійчук — член.

Провірна Комісія: д-р Ю. Дякунчак, В. Станґрет, П. Кузьма.

Товариський Суд: І. Маланчук, М. Селешко, А. Заяць.

Комітет відвідування хворих: В. Пукіш, М. Шиндак, М. Коверко.

Імпрезовий Комітет: І. Андрусяк, С. Теребуш, І. Ганущак, М. Селешко, І. Проців, В. Ковальчук, І. Маланчук.

Хорунжі: В. Гайдай, В. Фірман.

9) **Відділ УСГ Ванкувер,** Брит. Колюмбія, збори 17 грудня 1961.

Старшина: М. Заяць — голова, А. Ільницький — містоголова, В. Давидяк — секретар і муштровий, О. Курляк — скарбник, Я. Горбатюк — фін. секретар, К. Братусь — господар, А. Данилів — відпоручник до КУК.

Провірна Комісія: О. Касюхнич, О. Дяків, Ю. Диба.

10) **Відділ УСГ Віндзор,** Онтеріо, збори 11 березня 1956.

Старшина: А. Гренюк — голова, Я. Христич — містоголова, Б. Зелений — секретар, І. Хрін — скарбник. Б. Зелений, І. Хрін, С. Корбан — представники до КУК.

Провірна Комісія: д-р П. Сайкевич, Г. Мартинюк, В. Рeшітиик.

11) **Відділ УСГ Вінніпеґ,** Манітоба від деякого часу нечинний, в стадії реорганізації.

12) **Відділ УСГ Порт-Колборн Велланд** не надіслав звіту.

13) **Відділ УСГ Калґари,** Алберта в стадії реорганізації.

14) **Бреитфорд,** Онтеріо зв'язковий ГУ УСГ М. Квасньовський.

15) **Джералдтон,** Онтеріо зв'язковий ГУ УСГ Д. Павич.

16) **Флін-Флон,** Манітоба зв'язковий ГУ УСГ П. Сірий.

17) **Кіркленд-Лейк,** Онтеріо зв'язковий ГУ УСГ М. Возьний.

18) **Лімінґтон,** Онтеріо зв'язковий ГУ УСГ І. Барна.

19) **Ошава,** Онтеріо зв'язковий ГУ УСГ М. Стороженко,

20) **Тимінс,** Онтеріо зв'язковий ГУ УСГ М. Пащин.

21) **Валдор,** Квебек зв'язковий ГУ УСГ В. Поремський.

22) **Вернон,** Брит. Колюмбія зв'язковий ГУ УСГ Н. Василишин.

23) **Нювестмінстер,** Брит. Колюмбія В. Ткачук.

24) **Літл-Лонґ-Рапідс,** Онтеріо зв'язковий ГУ УСГ В. Заторський.

25) **Накіна,** Онтеріо зв'язковий ГУ УСГ В. Доганич.

26) **Порт-Артур,** Онтеріо провідник Гуртка М. Якубів.

27) **Ватсон,** Саскачеван зв'язковий ГУ УСГ П. Сліпець.

28) **Йорктон,** Саскачеван провідник Гуртка Н. Брик.

29) **Юкон** зв'язковий ГУ УСГ А. Копинець.

Головна Управа заплянувала скликати на осінь 1962 року черговий 26-ий Крайовий З'їзд Української Стрілецької Громади до міста Гемілтону, Онтеріо.

М. С.

АДМІНІСТРАЦІЯ ЖУРНАЛУ ПРОСИТЬ ВСІХ КОЛЬПОРТЕРІВ І ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ВИРІВНЯТИ СВОЇ ЗАБОРГУВАННЯ.

КРИТИКА ТА БІБЛІОГРАФІЯ

Військова тематика в Енциклопедії проф. Є. Онацького

„Українська Мала Енциклопедія", як звучить повний наголовок праці проф. Євгена Онацького, появляється періодично від 1957 року книжками великого формату і з восьмою книжкою нараховує 1076 сторін, доведена частинно до букви „Н". Енциклопедія друкується в Буенос Айрес, накладом адміністратури УАПЦеркви і має своє представництво в ЗДА.

У своїй праці Автор присвячує головну увагу духовим цінностям нашого народу, отже більшість гасел має темою історію, психіку народу, звичаї, символіку (в цьому проф. Є. Онацький чи не одинокий в нас знавець), містику, мистецтво, філософію тощо. При такому доборі не дивно, що в енциклопедії не знаходимо багато гасел з техніки, економії та інших дисциплін, які належать до ділянки світової цивілізації, а не культури. Ті особливі ціхи визначають УМЕ як своєрідний твір, який не то, що не конкурує з енциклопедією НТШ, а навпаки, доповняє її у вищеназваних науках.

Не бракує в УМЕ тематики військової, зосібна історично-військової, на що звертаю тут увагу читачів. Щоб звернути на це увагу тим, які УМЕ не знають, подаю ті військові гасла, які знаходяться у восьми томах УМЕ. Гасла, які наводжу, мають свої докладні пояснення і часто мало відомі, або й цілком невідомі дані. Поза тим в УМЕ маємо ще чимало військового матеріялу, як частини гасел з різноманітним значенням.

Ось чисто військова тематика восьми книжок УМЕ (мої пояснення якнайбільше скорочені):

Аристократія, — Арсенал, зброївня і арсенал у Києві, — Бабенко Віра, зв'язкова повстанських штабів, — Байда, козацький отаман, — Байдак, козацьке судно, — Башта, оборонна вежа, — Бердиш, бойова сокира, — Бирич, княжий дружинник, — Богатирі, мітичні оборонці української землі, — Богун Іван, полковник, — Броня, панцир, — Буздиган, відзнака козацьких полковників, — Булава, відзнака влади гетьманів і запорозьких кошових, — Бунчужний генеральний, високий козацький старшина, — Бунчук, ознака гетьманської влади, — Бунчуковий товариш, вояк почесного відділу при гетьмані, — Взяти на щит, взяти місто приступом, — Виборний козак, вояк з власною зброєю, — Виписчик, козак виписаний з реєстру, — Війна, вирішування зброєю питань між державами, — Військо, збройна частина нації, — Військо запорізьке, козацтво, — Військова скарбниця, скарб гетьманів, — Військова старшина, начальники військових частин, — Військовий значний товариш, почесний титул, — Вільне козацтво, мілітарна організація народніх мас, — Воєвода, військовий начальник, — Войовничість, готовість до збройного чину, — Войський, гідність лицарів, — Габсбург Вільгельм, Василь Вишиваний, — Гайдамака, бунтівнича людина, — Гаківниця, рушниця, — Галябарда, рід спису, — Ганджа Андибар, ідеалізована постать козака, — Гаральд

Сміливий, норвезький лицар, — Герцик Григорій, полтавський полковник, — Гетьман виборний, найвищий старший війська запорозького, — Голота, козак з одніеї думи, — Городище, останки укріпленої оселі, — Городниця, частина збройної споруди міста, — Грошові козаки, найманці, — Гуляйгородина, пересувний щит з бійницями, — Гуляницький Григорій, полковник, — Гонта Іван, гуманський сотник, — Гордон Патрик, генерал у московській службі, — Двобій, форма вирішення бою, — Дезертирство, самовільне залишення війська, — Дейнеки, узброєні селяни, — Десятник, підстаршинська ранґа, — Джінгіс Хан, монгольський вольовник, — Джура, військовий слуга, — Драгун, рід кінноти, — Дружина, княже військо, — Дюнкерк, місто, участь козаків у бою, — Еміґрація військова, — Жоломія, рід сопілки у козацькому війську, — Жолкевський Станіслав, польський коронний гетьман, — Загін, військовий відділ, — Залізна дивізія, дивізія армії УНР, — Залізний Хрест, військове відзначення, — Залізняк Максим, провідник коліївщини, — Замок, укріплене місце, — Запорожці, — Запорозькі вольності, — Зборівський договір, — Зброя, — Зернікава Адам, військовий інженер Мазепи, — Зимовий похід, війська УНР, — Значковий, адьютант, — Значковий товариш, старшина козацького війська, — Значок, короговка, — Золотаренко Василь, ніженський полковник, — Золотаренко Іван, наказний гетьман, — Золоті Ворота, оборонна брама Києва, — Ілля Муромець, леґендарний богатир, — Іскра Іван, полтавський полковник, — Іскра Яцко, Острянин, провідник повстання, — Кабат, частина однострою, — Казарма, військова будова для приміщення війська, — Каземат, оборонний льох, — Калавур, сторожа, — Калка, бій, — Кальнишевський Петро, кошовий отаман, — Капаран, частина козацького одягу, — Каплонський Герасим, чигиринський полковник, — Капніст Василь, миргородський полковник, — Капрал, підстаршина, — Карабеля, рід шаблі, — Карачбей, начальник татарського війська, — Карло XII, шведський король, — Каяла, бій, — Квартира, приміщення для військових, — Кварцяне військо, оплачуване доходами короля, — Кейт Джемс, командувач військ лівобережжя, — Келеп, старовинна зброя, — Керея, частина одягу старшин, — Київська козаччина, селянська революція, — Кий, зброя повстанців, — Кириленко Йосип — кошовий, — Китайка, військовий символ жалоби, — Кіннота, — Кішка Самійло, козацький гетьман, — Клейноди, атрибути січової влади, — Кметь, княжий воїн, — Княжий муж, старшина княжого війська, — Кобяк, половецький хан, — Кодак, фортеця, — Козак, — Коліївщина, повстання гайдамаків, — Коломацька рада, вибір Мазепи на гетьмана, — Коломацькі петиції, домагання ради, — Кольчуга, залізна сорочка, — Командант, начальник військовий, — Компанієць, козак військового відділу 15-18 віків, — Конотоп, бій, — Копія, зброя, — Корогва, і підназви, — Корогва хрещата, — Корсунь, бій, — Косинський Криштоф, запорозький ватажок, — Костка Напєрскі, польський повстанець, — Котли військові, бубни, — Коцюбинський Юрій, комісар військових справ, — Кречетніков Міхаіл, московський генерал, — Кривоніс, полковник, — Кричевський Михайло, полковник, — Кримська група, частина армії УНР, — Крути, бій, — Куниця, козацький гетьман, — Курінний (отаман), — Курінь, — Курінь смерти, згін от. Ангела, — Курінь студ. Січ. Стрільців, добровольці у бій під Крутами, — Курманович Віктор, генерал, — Куруківські пункти, перемир'я 1625 року, — Куша, старинна зброя, — Лава, військовий шик, — Ладижин, облога, — Лазарет, військовий шпиталь, — Ланка, тактична одиниця, — Лизогуб Іван, уманський полковник, — Лизогуб Яків, генеральний обозний, — Лизогуб Яків, канівський полковник, — Лінія, примусові роботи для козаків, — Листопадове свято, 1918 р., — Лицар,

Лицарство, — Лісницький Григорій, полковник, — Літаври, бубни, — Лобода Григорій, кошовий, — Лобода Хведір, ген. суддя, — Лодя, воєнне судно, — Ломиковський Іван, ген. осаул, — Лук, зброя, — Людвисарство, відлив гармат, — Ляйтнант, старшинська ранґа, — Лянцкоронський Преслав, військовий діяч, — Ляндскоронський Станіслав, польський пільний гетьман, — Маківка, бій, — Максимович Дмитро, ген. бунчужний, — Малашевич Іван, кошовий, — Мамай, козак бандурист, — Манштайн Х. Г. генерал на московській службі, — Мародер, вояк грабівник, — Мартін Лоренс, майор амер. армії, — Маршал, ранґа, — Маскування у війні, — Менглі Ґірей, хан, — Меч, січна зброя, — Мечник, ремісник, що виробляє мечі, — Микитин Ріг, — Микитка Осип, генерал, — Миклашевський Михайло, полковник, — Мирович Василь, поручник, — Мирович Іван, полковник, — Мирович Іван, полковник, — Мирович Хведір, ген. бунчужний, — Мисюрка, рід шолому, — Мілітаризм, — Многогрішний Дамян, гетьман, — Морозенко Станислав, полковник, — Морські походи, — Мочульський Іван, кошовий, — Мужиловський Силуан, генерал, — Муравйов Михаїл, большевик, — Мушкет, старинна зброя, — Набійниця, — Наган, пістоля, — Надвірна міліція, — Найманович Михайло, козацький начальник, — Наказний гетьман, Наказний отаман, — Наливайко Северин, отаман, — Напад посередній (у холодній війні).

Ю. К.

Borys Lewytzkyj: Vom roten Terror zur sozialistischen Gesetzlichkeit, Der sowjetische Sicherheitsdienst, Muenchen 1961, стор. 302.

Український мюнхенський публіцист, колись львівський студентський діяч-оунівець, що від останньої війни дуже став налягати при своїх політичних ходах на ліву ногу, пробує дати образ праці найважливішого деталю російсько-большевицької машини від ЧК (ГПУ, НКВД) по КГБ. Відчуваються помітні авторові симпатії до Троцького-Бронштейна і його сторонників у боротьбі з патологічним типом тирана — Сталіном-Джуґашвілі. Тому автор забуває згадати про початковий етап большевицького терору й демагогії, за який морально відповідають і Троцький-Бронштейн і „добрий" Ленін-Улянов та іже со ними, бо ж ці демагоги теж фактично штовхнули були отой російський люмпенпролетарiят на грабіж. — Описуючи, здебільша вірно, нищення російськими шовіністами й централістами національних сил по республіках СССР, в тому й на Україні, автор чомусь „забув" і за один із найжахливіших злочинів — зорганізований штучний голод в Україні 1932—33 рр. Загалом же його куди більше цікавлять внутрішні розгри в тій своєю етикою шайці розбишак, що зветься ЦК ВКП(б), ніж „низові" проблеми поліційного апарату. За сухо-організаційною проблематикою ЧК-КГБ в автора зчаста губляться жахи „конкретної праці" російсько-совєтської м'ясорубки. Автор, що виписував по чужих періодиках інсинуації про участь 1 УД при здушуванні варшавського повстання та про оунівські проскрипційні „чорні списки" на польських інтелектуалів, зладжені 1941 р. для ґештапа в Кракові, — якось не все „пам'ятає" про національне походження й ролю „дроґґенмішер-ів" із ЧК-КГБ; це табу. — Для українського читача наругою звучатиме мова про „соціялістичну законність" в СССР „доброго" Хрущова: цитат із лицемірної статті в „Ізвєстіях" добрий хіба для Ліппманів. Ми пам'ятаємо й про ті скупенькі вістки, як то „народні суди" в нас ще й нині щедро роздаровують смертні присуди; а скільки ліквідують без опублікувань? Байочка, буцімто в СССР „йде вже до кращого", потрібна — крім пропаґанди — теж ситому західньому обивателеві для спокійнішого травлення, щоб не мати докорів совісти. Погоджуємося, що різні західні теплопосадні „специ" своїми

..слоно-порцелянними" інґеренціями у внутрішні події червоної російської імперії здебільша більше шкоди ніж пожитку приносять. Але дарма автор завзявся показувати, як то політичні еміґрації інфільтровані совєтською аґентурою. і тому будувати на них нічого не слід. Та ж його ж обожувані „геніяльні" Ленін і Троцький теж були еміґрантами. Зібраиий багатий фактичний матеріял про особисті розгри в центральному керівництві червоно-російсько-поліційної машини, за злочини якої — може — колись паленітиме від сорому вільна від власного імперіялістичного вампіра Росія.

О. Ф. Г.

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ

ДО СТАТТІ ПРО ВІЛЬНЕ КОЗАЦТВО

В 1-му випуску „Вістей Комбатанта" за 1962 рік поміщено статтю Ю. Тамарський п. з. „Українське Вільне Козацтво". Автор покликається на три праці, вийнятки з яких навіть докладно цитує, — подаючи також і сторінки. Є це „Історія України 1917-23 рр." Дмитра Дорошенка, стаття полк. В. Савченка із збірника „За Державність" та „Історія Українського Війська" видання І. Тиктора. Цитуючи відповідні місця із „І.У.В.", — приблизно на дві шпальти „В.К." — Ю. Тамарський обмежився тільки до назви твору, не згадавши зовсім автора, і, подає безособово, що про цей період „записано" в „Історії Українського Війська" на стор. 380 і 381 таке то.

Я є одним із авторів цієї збірної праці, починаючи від сторінки 357, — від розділу „Військові сили часів Центральної Ради", де й поміщені відповідні уступи, що стосуються до вільнокозацької організації і бойової діяльности (ст. 377-382, 402-409, 423-24, 431).

На тій же сторінці 357 надруковано імення і прізвище автора, як також і його військовий ступінь в У.Г.А.

Зенон Стефанів

ПАМ'ЯТНИК НА МОГИЛІ ПОК. ДМИТРА ГАЛИЧИНА

1-го голови Головної Управи ОбВУА, посвячений урочисто 20-го травня 1962 на цвинтарі „Кальварія" на Квінсі в Ню Йорку. Від ОбВУА промовляв його голова д-р Володимир Ґалаи.

SYNOPSIS

President Kennedy's recent statement that "the maintenance of peace depends upon our military readiness to defend freedom" forms the theme of the editorial article titled **Let Us Remain Prepared.** The article points to the current international tensions and decries the absence of any psychological and organizational preparedness, in case of war, on the part of Ukrainian Americans as well as the entire Ukrainian community in the free world.

George Tys-Krochmaluk, war historian and writer, describes briefly **The March of Tatars on Ukraine in 1240** and draws a significant parallel between the prevailing political conditions of that era and those of the mid-twentieth century: at that time the western world failed to recognize the mounting threat from the East while neglecting to study the Tatar military strength and war tactics; a strikingly similar attitude of the West vis-a-vis the Communist threat of aggression can be observed today. The author points to the unsuccessful attempts of King Danylo to gain allies in the West and to consolidate them in a united front against the Tatar menace. Consequently, the Tatar invasion caught the West by surprise and totally unprepared. The author gives a detailed analysis of the march and the war strategy of the Tatars, supplementing his observations with two military sketches (maps).

Several articles of this issue deal with problems of the modern era of Ukrainian history. In an article on **The Morale and Discipline of the Armed Forces of the Ukrainian National Republic in January 1919, Dr. Matthew Stakhiv**, a lawyer and historian, states that inspite of the chaotic conditions in Ukraine, as a result of the successful uprising against Hetman Pavlo Skoropadsky, the armed forces of the Ukrainian Republic maintained a high degree of moral discipline. Analyzing critically the various contradictory statistical data, the author comes to the conclusion that in January of 1919 the number of soldiers in the Ukrainian Army did not exceed 41,000. The author cites factual material and data, some of them taken from Soviet sources, as evidence that the Jewish "pogroms" took place only in those towns where the Bolshevik "revolutionary committees" instigated anti-Ukrainian rebellions.

In the article **The Ukrainian-Polish Treaty of February 1, 1919, Mrs. Olena Fedak-Sheparovych**, former editor of a women's magazine in Lviv and a leading Ukrainian personality in Western Ukraine, discusses the text of that historical document which deals with the exchange of Polish and Ukrainian prisoners of war and wounded soldiers in the Polish-Ukrainian War of 1918-1919. The authoress describes the adverse sanitary and hu-

manitarian conditions and scores the Polish side for failing to live up to the provisions of the treaty.

Two separate articles in the issue are devoted to significant events of the most recent period of Ukrainian history: first, **The Anniversary of the Battle of Brody in 1944,** when several thousands of Ukrainian soldiers of the 1st Division of the Ukrainian National Army died in a heroic stand-off against overwhelming Soviet forces; second, **The 20th Anniversary of the Ukrainian Insurgent Army.** The articles point out the need of a history of all Ukrainian military efforts during World War II, which would serve as documentary evidence of Ukrainian activism in defense of Ukraine. It is observed with regard to the Ukrainian Insurgent Army that while originally the partizan manner of conducting war was not considered seriously, this matter received wider attention during the last few years. As a matter of fact, the Bolsheviks were the first to conduct serious research on partizan activities of the UIA.

Several articles are devoted to the discussion of international military problems. **F. Korduba**, a Ukrainian military analyst in Germany, gives an expert's opinion on the military situation in East Germany in his article, titled **Militarization of the German 'Democratic' Republic.**

Among the **Memoirs,** there is one by **Mstyslav Pavlenko**, a Ukrainian prisoner in the USSR, who was later released as a Polish citizen on the basis of the Polish-Soviet treaty of 1941 and who entered the Polish Army of General Anders. The author describes the adverse nationality relations that prevailed in this army and the overt animosity toward Ukrainians despite the fact that they were volunteers. Finally, as a result of intrigues and denunciations, the author was arrested and imprisoned in a Polish concentration camp near Jerusalem. He gives a narrative, in the form of a diary, of his experience in and the escape from the Polish prison. These memoirs are titled **The New 'Bereza' in the Holy Land** with obvious allusions to the Polish concentration camp at Bereza Kartuzka in the years 1933-1939.

The chronicle gives an account of the **6th Convention of the United Ukrainian War Veterans in America** which was held on March 31, 1962, in Philadelphia, Pa., and news items on the activities of of the Brotherhood of Former Soldiers of the 1st Ukrainian Division UNA, the Ukrainian War Veterans' Association in Canada and the Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi.

Critique and **Bibliography** complete this issue of the magazine.

$ 0.75

